

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

XXI. YÜZYILDA TÜRKİYE'YE GERÇEKLEŞEN
AFGAN GÖÇÜNÜN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Hazırlayan
Lailuma HAIDARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nur ÇETİN

KIRŞEHİR-2024

©2024- Lailuma HAIDARI

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

XXI. YÜZYILDA TÜRKİYE'YE GERÇEKLEŞEN
AFGAN GÖÇÜNÜN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

REASONS AND CONSEQUENCES OF THE AFGHAN
MIGRATION TO TÜRKİYE IN THE XXI CENTURY

Hazırlayan
Lailuma HAIDARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nur ÇETİN

KIRŞEHİR-2024

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı yüksek lisans/doktora öğrencisi Lailuma HAIDARI tarafından hazırlanan “XXI. YÜZYILDA TÜRKİYE'YE GERÇEKLEŞEN AFGAN GÖÇÜNÜN NEDENLERİ VE SONUÇLARI” adlı tez çalışması 21.08.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Prof. Dr. Nur ÇETİN

Üye..... (İmza)

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Üye..... (İmza)

Doç. Dr. Öner AKGÜL

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

21/08/2024

(İmza)

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

21/08/2024

Lailuma HAIDARI

ÖZET

XXI. YÜZYILDA TÜRKİYE'YE GERÇEKLEŞEN AFGAN GÖÇÜNÜN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Lailuma HAIDARI

Danışman: Prof. Dr. Nur ÇETİN

2024 – 127sayfa

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nur ÇETİN

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Doç. Dr. Öner AKGÜL

Bu tez, 21. yüzyılın başlarında Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçünün nedenlerini ve bu göçün Türkiye üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Afganistan, uzun yıllardır çeşitli iç çatışmalar, politik belirsizlikler ve ekonomik zorluklarla mücadele etmektedir. Bu faktörler, Afgan halkının ülkelerini terk etmelerine yol açmış ve birçok kişiyi uluslararası koruma arayışına yönlendirmiştir. Tez, Afgan göçünün temel nedenlerini politik, ekonomik ve güvenlik boyutlarıyla analiz ederek, Türkiye'nin bu süreçte oynadığı rolü ortaya koymaktadır. Türkiye, sığınmacılara kapılarını açarak uluslararası toplumun dikkatini çekmiş ve Afgan göçüyle başa çıkmaya yönelik çeşitli politika ve stratejiler geliştirmiştir. Ayrıca, Afgan göçünün Türkiye'ye etkilerini değerlendirerek, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarda ortaya çıkan dinamikleri ele almaktadır. Göçmenlerin Türk toplumuyla etkileşimi, işgücü piyasasına katkıları ve yerel kaynakların yönetimi gibi konular, bu etkilerin anlaşılmasına yönelik önemli perspektifler sunmaktadır. Sonuç olarak bu tez Afgan göçünün 21. yüzyılda Türkiye'ye olan etkilerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Göçün nedenleri, Türkiye'nin bu süreçteki rolü ve göçün etkileri, hem akademik hem de politika odaklı bir bakış açısıyla incelenmiş ve Türkiye'nin bu küresel meseleyle başa çıkma çabalarının anlaşılmasına katkıda bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Afgan Göçü, Politik Belirsizlik, Ekonomik Zorluklar

ABSTRACT

REASONS AND CONSEQUENCES OF THE AFGHAN MIGRATION TO TÜRKİYE IN THE XXI CENTURY

MASTER'S THESIS

Prepared by: Lailuma HAIDARI

Advisor: Prof. Dr. Nur ÇETİN

2024 – 127pages

Kırşehir Ahi Evran University Social Sciences Institute

Social Sciences Institute

International Relations Department

Jury

Prof. Dr. Nur ÇETİN

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Doç. Dr. Öner AKGÜL

This thesis aims to examine the reasons for and consequences of the Afghan migration to Turkey in the early 21st century. Afghanistan has long been grappling with various internal conflicts, political uncertainties, and economic challenges. These factors have prompted the Afghan people to leave their country, leading many to seek international protection. The thesis highlights Turkey's role in this process by analyzing the fundamental reasons for Afghan migration through political, economic, and security dimensions. Turkey, by opening its doors to refugees, has drawn the attention of the international community and developed various policies and strategies to cope with Afghan migration. Additionally, the thesis evaluates the impacts of Afghan migration on Turkey, addressing the dynamics that have emerged in economic, social, and cultural dimensions. Topics such as the interaction of migrants with Turkish society, their contributions to the labor market, and the management of local resources provide important perspectives for understanding these impacts. In conclusion, this thesis comprehensively assesses the effects of Afghan migration on Turkey in the 21st century. The reasons for migration, Turkey's role in this process, and the consequences of migration are examined from both academic and policy-oriented perspectives, contributing to an understanding of Turkey's efforts in dealing with this global issue.

Keywords: Afghan Migration, Political Uncertainty, Economic Challenges

ÖN SÖZ

Bu çalışma, XXI. yüzyılda Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçünün nedenlerini ve sonuçlarını derinlemesine incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Afganistan'ın uzun yıllardır maruz kaldığı politik istikrarsızlıklar, iç çatışmalar ve ekonomik zorluklar, milyonlarca insanı ülkelerini terk etmek zorunda bırakmış ve bu durum Türkiye gibi komşu ülkelere büyük bir göç dalgası yaratmıştır. Türkiye, coğrafi konumu ve tarihi bağları nedeniyle bu göçün en yoğun hissedildiği ülkelerden biri olmuştur.

Çalışmam boyunca, Afgan göçünün kökenlerini ve bu göçün Türkiye üzerindeki etkilerini analiz ederken, aynı zamanda Türkiye'nin bu süreçte oynadığı rolü ve geliştirdiği politikaları da değerlendirmeye çalıştım. Göçün sosyo-ekonomik, kültürel ve güvenlik boyutlarıyla Türkiye üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bu çalışma, sadece akademik bir araştırma olmanın ötesinde, göç politikaları üzerine çalışan araştırmacılar ve politika yapıcılar için de önemli bir kaynak teşkil edeceğini umuyorum.

Bu çalışmayı hazırlarken bana her aşamada destek olan danışmanım Prof. Dr. Nur ÇETİN'e, değerli katkıları ve yol göstericiliği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, çalışmam süresince bana her türlü desteği sağlayan değerli hocalarıma, aileme ve arkadaşlarıma da minnettarım.

Tezimin sonuçlarının, Türkiye'de ve dünyada göç politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamasını umuyorum. Göç, insanlık tarihi boyunca var olmuş ve gelecekte de var olmaya devam edecek bir olgu olarak, uluslararası ilişkilerin ve Türkiye'nin en önemli dinamiklerinden biri olmaya devam edecektir.

Lailuma Haidari

Kırşehir, 2024

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Kapsamı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Literatür Taraması	3
1.4. Yöntem	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÖÇ VE GÖÇMENLER	6
2.1 Göç Kavramı	6
2.2. Göç Türleri	7
2.2.1. İç Göç	8
2.2.2. Dış Göç	8
2.2.3. İşçi Göçü	8
2.2.4. Düzenli ve Düzensiz Göç	9
2.2.5. Zorunlu Göç	9
2.2.6. Mübadele Göçü	10
2.2.7. Mevsimlik ve Sürekli Göç	10
2.3. Sosyolojik Bir Olgı: Göç	10
2.4. Sınırlararası Nüfus Hareketliliği: Uluslararası Göç	14
2.5. Sınırlar Arası Yer Değiştiren Bir Aktör: Uluslararası Göçmen	19
3. AFGANİSTAN'DAKİ GÖÇ NEDENLERİ	22
3.1. Afganistan'ın Tarihsel ve Siyasi Arka Planı	22
3.1.1. 1919 Afgan Devletinin Kuruluş Dönemi	26
3.1.2. Sovyetler Birliği'nin Afgan Müdahalesi ve Yaşanan Göçler	27
3.1.3. Taliban Dönemi ve Yaşanan Göçler	28

3.1.4. ABD'nin Afganistana Müdahalesi.....	29
3.1.5. Afganistan'daki Son Siyasi Gelişmeler ve Yaşanan Göçler.....	30
3.2.1. Afganistan'da İç Savaş ve Güvenlik Sorunları.....	31
3.2.2. İç Çatışmaların Etkisi	33
3.2.3. Politik Belirsizlik.....	35
3.3.1. Afganistan'daki Ekonomik Durum ve İşsizlik	38
3.3.2. Ekonomik Zorluklar	42
3.4. Afganistan'da İnsan Hakları ve Kadın Hakları Sorunları	44
3.5. Uluslararası Koruma Arayışı.....	48
3.6. Afgan Göçünün Nedenleri.....	50
3.7. Afgan Halkının Göç Güzergahları.....	55
4. AFGAN GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'YE YÖNELMESİ VE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR.....	57
4.1. Afgan Göçmenler için Türkiye'nin Önemi.....	57
4.2. Sığınmacılara Kapıların Açılması	60
4.3. Türkiye ve Uluslararası Toplumla İlişkiler	63
4.4. Sığınmacıların Yerleştirilmesi ve Barınma Politikaları.....	67
4.5. Afgan Göçünün Dinamiklerinin Değişimi ve Yönetim Zorlukları.....	71
4.6. İstihdam ve Ekonomik Entegrasyon.....	73
4.7. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri	77
5. AFGAN GÖÇÜNÜN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	79
5.1. Ekonomik Boyut.....	79
5.2. Sosyal Boyut.....	84
5.2.1. Toplumsal Etkileşim.....	85
5.2.2. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri	87
5.3. Kültürel Boyut	88
5.4. Güvenlik ve İstikrar Kaygıları.....	90
6. TÜRKİYE'NİN AFGAN GÖÇÜ İLE BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİ	92
6.1. Hükümet Politikaları.....	92
6.1.1. Politika ve Stratejiler	95
6.2. Uluslararası İşbirliği Çerçevesinde Geliştirilen Politika	97
6.2.1. İnsani Yardım ve Uluslararası İşbirliği	98
6.3. Sivil Toplum Katkıları.....	100
6.3.1. İnsani Yardımların Yönetimi.....	102

6.4. Afgan Göçmenlerin Türk Toplumuna Entegrasyonu	105
SONUÇ VE ÖNERİLER	107
KAYNAKÇA.....	110
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Afganistan'dan Kaçış ve Göç Hareketlerinin Arkasındaki İtici Faktörler

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Afgan Göçmenlerin Geliş Noktaları

Şekil 2. Türkiye'ye Göç Eden Afganların Yaş Dağılımı Şekil

3. Afganların Göç Ettiği Ülkeler

Şekil 4. Türkiye'ye Gelme Nedenleri

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

IMF: Uluslararası Para Fonu

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

UN: Birleşmiş Milletler

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Kapsamı ve Önemi

Günümüzde küreselleşme, siyasi istikrarsızlık, çatışmalar ve iklim değişiklikleri gibi birçok faktör, dünya genelinde büyük çaplı göç dalgalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, XXI. yüzyılın başlarında yaşanan Afgan göçü ile karşı karşıya kalmıştır. Afgan göçünün Türkiye'ye etkileri, hem ülkenin iç dinamiklerini hem de uluslararası ilişkilerini derinden etkilemiştir. Bu tez, XXI. yüzyılda Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçünün nedenlerini ve sonuçlarını anlamaya yönelik bir çaba olarak tasarlanmıştır.

Türkiye, coğrafi konumu ve tarihi geçmişi dolayısıyla, tarih boyunca farklı kültürlerin etkileşimine açık bir bölge olmuştur. Ancak, XXI. yüzyılın başlarına gelindiğinde, bölgesel ve küresel olaylar Türkiye'yi önemli bir göç alıcı ülke haline getirmiştir. Afgan göçü, özellikle Afganistan'da yaşanan siyasi istikrarsızlık, çatışmalar ve insan hakları ihlalleri gibi nedenlerle büyük ölçüde artmıştır.

Afgan göçünün nedenlerine odaklanmak, sadece Afganistan'daki içsel sorunları değil, aynı zamanda bölgesel ve uluslararası faktörleri de göz önünde bulundurmaya gerektirir. Bu çerçevede, Afganistan'daki siyasi durum, ekonomik zorluklar, güvenlik endişeleri ve diğer etkenler üzerinde durularak, göç dalgasının kökenleri anlaşılmaya çalışılacaktır.

Afgan göçünün Türkiye üzerindeki etkileri sadece demografik bir değişimle sınırlı değildir. Göçmenlerin entegrasyonu, ekonomik etkiler, sosyal dinamikler ve güvenlik boyutları gibi bir dizi konu da incelenmelidir. Ayrıca, Türkiye'nin Afganistan politikası ve uluslararası toplumla işbirliği çerçevesindeki rolü de göçün sonuçlarına etki eden önemli faktörler arasındadır.

Bu tez, Afgan göçünün Türkiye üzerindeki derin etkilerini anlamak ve gelecekte benzer göç dalgalarına karşı daha etkili politikalar geliştirmek amacıyla bu konuyu kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu çerçevede, göçmenlerin yaşadığı zorluklar, Türkiye'nin bu süreçteki siyasi yanıtları ve uluslararası işbirliği ile ilgili öneriler sunulacaktır.

Bu tez çalışması, XXI. yüzyılın başlarında Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçünü kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu ve

tarihî bağlamı göz önüne alınarak, göçün nedenleri ve sonuçları ele alınacaktır. Ayrıca, Afgan göçmenlerin profili, göçün artış nedenleri, Türkiye'nin politika yanıtları ve bu göçün Türkiye üzerindeki geniş etkileri detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu bağlamda, çalışma, göçün demografik, ekonomik, sosyal ve politik boyutlarını anlamak amacıyla geniş bir perspektif sunacaktır.

Afgan göçünün Türkiye üzerindeki etkilerini anlamak, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemlidir. Toplumsal ve kültürel dinamiklerin değişmesinden, ekonomik kaynakların dağılımına, politika oluşturmaktan, uluslararası işbirliğine kadar geniş bir yelpazede etkileri bulunmaktadır. Bu çalışma, bu karmaşık etkileşimleri analiz ederek Türkiye'nin karşılaştığı zorlukları ve başarıları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, benzer krizlere hazırlık ve gelecekteki göç dalgalarıyla başa çıkma stratejileri geliştirmek adına sağlam bir temel sunarak, bu alanda politika yapıcılar ve araştırmacılar için kılavuz olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, XXI. yüzyılın başlarında Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçünü detaylı bir şekilde inceleyerek, göçün nedenlerini ve bu göçün Türkiye üzerindeki çeşitli etkilerini anlamaktır. Bu genel amaç altında aşağıdaki özel hedeflere ulaşmak amaçlanmıştır:

- **Afgan Göçü Kaynakları:** Afganistan'da yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal faktörleri analiz ederek, göçün temel nedenlerini belirlemek.
- **Göçmen Profili ve Tercihleri:** Afgan göçmenlerin demografik özelliklerini, eğitim seviyelerini ve göç tercihlerini anlamak.
- **Türkiye'nin Politikaları ve Yanıtları:** Türkiye'nin Afgan göçüne yönelik politika ve stratejilerini inceleyerek, bu politikaların nasıl şekillendiğini ve uygulandığını analiz etmek.
- **Göçün Toplumsal ve Ekonomik Etkileri:** Afgan göçünün Türkiye'nin demografik yapısı, ekonomisi, sosyal dokusu üzerindeki etkilerini değerlendirmek.
- **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi:** Türkiye'nin Afgan göçü bağlamında uluslararası toplumla işbirliği ve diplomatik ilişkilerini anlamak.

- Gelecekteki Göç Dalgalarına Hazırlık: Elde edilen bulgulardan yola çıkarak, Türkiye'nin benzer krizlere karşı gelecekteki hazırlıklarını ve politika stratejilerini değerlendirmek.

Bu hedefler, Afgan göçünün Türkiye üzerindeki geniş etkilerini kavramak ve benzer durumlarla başa çıkma stratejilerini geliştirmek adına araştırmanın temel odak noktalarını oluşturmaktadır.

1.3. Literatür Taraması

Pouya (2022), Afganların Türkiye'ye Göçünün Nedenlerini incelemiştir. Bu makalenin amacı, Afgan göçünün Türkiye'ye olan nedenlerini bulmaktır. Son zamanlarda Afgan göçmenlerinin topluca Türkiye'ye hareket etmesi gerçeği göz önüne alındığında, Afgan göçmenler ve mülteciler, Suriyeli mültecilerden sonra Türkiye'deki ikinci büyük gruptur. Bu nedenle, bu çalışma Afgan göçünün sosyo-ekonomik, kültürel, tarihsel ve güvenlik nedenlerini incelemektedir. Uzun süren çatışmalar, iç savaş ve etnik gerilimler, Afganistan'ı çoğunlukla komşu ülkelere ve ötesine göç etmeye zorlayarak farklı aşamalarda göçe sebep olmuştur. Bu nedenle, Afganistan'ın tarihi, göç ve değişimle iç içe geçerek Afganistan tarihinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ayrıca, bu makalede Afgan göçünün Türkiye'ye nedenleri, hem köken ülke hem de varış ülkesi açısından itme ve çekme faktörleri temelinde tartışılmıştır. Son birkaç ay içinde, Afgan göçmenleri, Taliban'ın Afganistan'da iktidarı ele geçirmesiyle birlikte sınır dışı etme ve belirsizlikle karşılaşma zorluklarıyla karşı karşıya kaldı. Sonuç olarak, bu makale, göç konusundaki araştırmacılar için bir katkı olmanın yanı sıra göç alanındaki bir katkıdır.

Haşimi, (2021), Türkiye'deki Afgan Göçmenlere Yönelik Fırsatlar ve Zorlukları Analiz etmiştir. Nüfus hareketlerinin tarihi, bireylerin ve toplumun daha iyi yaşam arzusu nedeniyle insanlık tarihi kadar eskiye gider. Göç farklı dönemlerde, çeşitli nedenlere bağlı olarak değişik şekilde gelişmiştir. Kölelik, savaş, demokratik baskı, işgücü ve mekândaki farklı baskı nedenleri ile göç edilen yerlerin cazibe durumları göçün nedenlerini oluşturmuştur. Bu çalışmada Afganların Türkiye'ye göç nedenlerini ve göçmenlerin mevcut durumları ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Afgan göçünün fırsat ve zorlukları betimsel ve analitik çerçevede incelenmiştir. Makalenin analizi göç teorileri yöntemleri çerçevesinde itici ve cazibe

etkisi çerçevesinde yeni bir bakış oluşturulmuştur. Bilgiler ulusal ve uluslararası göç ve göçmen organizasyonlarından, basılı ve dijital veri kaynaklarından faydalanılarak elde edilmiştir. Afganistan'da uzun süredir devam eden savaş binlerce Afganın dünyanın farklı bölgelerine göç ettirmişti. Türkiye Asya ülkeleri ve Avrupa ülkeleriyle stratejik ve jeostratejik geçiş noktası durumundadır. Bu durum iç-dış göç şeklinde yasal ve yasadışı olarak devam etmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerine gitmek isteyen Afganlar için her yıl binlerce mülteci Türkiye'ye göç etmektedir. Türkiye'de yaşayan Afganlar kimlik sahibi olmasına bağlı olarak bazı eğitim, sigortalı çalışma ve sağlık imkânlarından faydalanmaktadır.

Uluğ, Kanık, Tekin, Uyanık ve Solak (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'deki Afgan mülteci ve göçmenlere yönelik toplumsal tutumlar incelenmiştir. Araştırma, sosyal medya platformu Twitter'dan elde edilen verileri kullanarak, kullanıcıların pandemi sırasında 2021 Afgan mülteci akınına verdikleri tepkileri analiz etmiştir. Nitel içerik analizi yöntemiyle 2,686 tweet incelenmiş ve dört ana kategori üzerinden kodlanmıştır: Afgan mültecileri temsil etme, onları reddetmenin nedenleri, onlara ve destekçilerine karşı harekete geçme ve olumlu tutumlar. Sonuçlar, genel olarak Afgan mültecilere yönelik olumsuz algıların baskın olduğunu, ancak bazı dayanışma ve empati ifadelerinin de bulunduğunu göstermiştir. Nitel içerik analizine dayalı olarak 2,686 tweet'i analiz eden araştırmacılar, dört ana kategori üzerinden kodlama yapmışlardır:

1. Afgan mültecileri ve göçmenleri temsil etme,
2. Onları reddetmenin temel nedenleri,
3. Onlara ve destekçilerine karşı harekete geçme,
4. Onlara yönelik olumlu tutumlar.

Sonuçlar, Türkiye'deki Afgan mültecilere yönelik genellikle olumsuz algıların, insanlaştırmamanın ve ırkçılığın, onlardan kaynaklanan algılanan gerçekçi, sembolik, demografik, güvenlik, ahlaki ve sağlık tehditleri nedeniyle baskın olduğunu göstermektedir. Ancak bulgular aynı zamanda, dayanışma, yardım ve empati biçiminde az da olsa Afgan mültecilere yönelik olumlu tutumlar olduğunu da ortaya koymaktadır.

Kaymaz, (2016), Türkiye'ye Afgan yolculukları: hareketsizlik, seyahat ve dönüşüm anlatıları konulu bir çalışma yapmıştır. Bu makale, Afgan göçmenlerin Türkiye'ye olan seyahatlerinin bir analizidir. Seyahat, göçmenler tarafından oluşturulan bir anlatı formu olarak tanımlanmakta ve uzun süreli hareketsizlik dönemlerini kısa seyahat anlatılarıyla bütünleyen bir yapıyı içermektedir. Bu seyahat kavramı, köken ve varış gibi seyahatle ilişkilendirilen ikiliği aşmaya yardımcı olur. Makale, öncelikle Afgan göçmenlerin Türkiye'ye düzensiz seyahatinin koşullarını ve doğasını belgeleyerek özellikle İran ile Türkiye arasındaki seyahat bölümüne odaklanmaktadır. Katılımcıların çoğunun Türkiye'ye varışının belirsizlik ve uzun hareketsizlik dönemlerini içeren doğrusal olmayan bir seyahatle önceden geldiğini gösterir. Makale daha sonra seyahatlerin özellikle bir anlatı biçimi ve dönüşüm mekanı olarak göç sürecindeki rolüne odaklanmaktadır. Seyahat üzerine kurulan anlatılar, göç sürecine anlam kazandıran bir beceri ve eylem olarak hem önemli hem de etkili bir ajan olarak ortaya çıkar. Son olarak, seyahatlerin katılımcılar için dönüştürücü potansiyeli, hem Türkiye'deki göç kararları üzerindeki etkisi hem de farklı becerileri ve otonomi kazanma ve gösterme yeteneği açısından gösterilir.

1.4. Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi, Afgan göçünün Türkiye'ye etkilerini anlamak ve analiz etmek amacıyla çeşitli veri kaynakları ve araştırma yöntemlerini içermektedir. Mevcut akademik yazın, raporlar ve diğer kaynaklar üzerinde kapsamlı bir literatür taraması yapıldı. Bu adım, Afgan göçü, göç nedenleri, Türkiye'nin göç politikaları ve benzer konularda mevcut bilgi tabanını anlamak için gerçekleştirildi. Türkiye'nin göç politikalarını, resmi belgeleri, politika belgelerini ve diğer ilgili dokümanları inceledik. Bu, Türkiye'nin Afgan göçüne yönelik resmi tutumlarını ve politika yanıtlarını belirlememize yardımcı olmuştur. Türkiye'nin uluslararası ilişkiler bağlamındaki rolünü ve Afgan göçü konusundaki diplomatik ilişkilerini anlamak amacıyla diplomatik belgeler, uluslararası toplumun tutumları ve benzer kaynaklar incelendi.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÖÇ VE GÖÇMENLER

2.1 Göç Kavramı

Göç, insanların bir bölgeden diğerine hareketi şeklinde tanımlanabilir. Göç hareketleri genellikle bireysel veya toplumsal nedenlerle ortaya çıkar ve sosyal, ekonomik, kültürel veya politik faktörlerden kaynaklanabilir. Göç eden insanlar, kaynak ülkelerindeki ekonomik sorunlardan, savaş ve çatışmalardan, politik baskılardan veya diğer nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalabilirler. Göç eden insanlar, hedef ülkelerde daha iyi iş, eğitim veya yaşam koşulları arayabilirler. Uluslararası göç ise, insanların bir ülkeden diğerine hareketi şeklinde gerçekleşir ve küresel boyutlu bir sorun olarak görülmektedir (Sağlam, 2006: 34).

Göç, günümüzde ekonomik nedenlerin yanı sıra, çatışma, savaş, insan hakları ihlalleri gibi siyasi ve sosyal faktörlerden kaynaklanarak, milyonlarca insanın yaşamını etkileyen bir sorun haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler'in 2017 yılı raporuna göre, dünya genelinde 68,5 milyon kişi göçmen durumundadır ve doğdukları ülkelerdeki sorunlar nedeniyle başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, göçmenlerin insan hakları, işsizlik, ekonomik kaygılar, kültürel farklılıklar gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmalarına ve toplumlar arasında gerginliklere neden olabilmektedir. Bu nedenle, göçün yönetimi ve göçmenlerin entegrasyonu konuları, dünya genelinde önemli bir gündem maddesi olarak ele alınmaktadır (Li ve Frieze, 2012: 5-8).

Uluslararası göç, bireysel bir karar almanın ötesinde, toplumsal bir değişim sürecini temsil eder. Göçmenin doğduğu yeri terk etmesi, ailesi ve topluluğu ile bağlarının zayıflamasına ve kültürel mirasının devamının tehlikeye girmesine neden olabilir. Ayrıca, göçmenin gittiği yeni yerde, kendisini kabul eden toplum ve kültürle etkileşimi, hem göç alan hem de göç veren ülkelerdeki bireyleri etkileyen bir süreçtir. Göçle birlikte, farklı kültürler, sosyal hayat, gelenek ve yaşam tarzları da hareket eder ve bu da toplumsal değişimin yanı sıra, kültürler arası etkileşimi de beraberinde getirir (Kıray, 1998: 92).

Göç, tarih boyunca insanların yaşadığı farklı sebeplere bağlı olarak gerçekleşmiş bir olgudur. Ancak 19. ve 20. yüzyıllarda uluslararası göç, daha önceki dönemlerden farklı olarak artan bir hızla ve daha geniş çapta gerçekleşmiştir. Bu dönemlerde dünya genelinde yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel değişimler göçü etkileyen önemli faktörler olmuştur. Modern zamanlar için üç geniş ölçekli göç dönemi şu şekilde sıralanabilir (Sayın, 2018: 9-10):

- İlk dönem, 19. yüzyılın sonlarından 1. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçtir. Bu dönemde özellikle Avrupa'da yaşanan endüstriyel devrim, iş imkanlarındaki artış ve tarımsal üretimin azalması göçü tetiklemiştir. Avrupa'dan Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya büyük göç dalgaları yaşanmıştır.
- İkinci dönem, 2. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan süreçtir. Bu dönemde Avrupa'da savaşın yıkımı, Sovyetler Birliği'nin kuruluşu, Afrika'daki dekolonizasyon hareketleri ve Asya'daki ekonomik kalkınma süreçleri göçü etkilemiştir. Bu dönemde özellikle Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya, Asya'dan Avustralya ve Yeni Zelanda'ya göç edilmiştir.
- Üçüncü dönem ise 1970'lerden günümüze kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu dönemde özellikle ekonomik kalkınma, siyasi istikrarın sağlanması ve kültürel etkileşimler göçü etkilemiştir. Göçmenlerin tercih ettikleri ülkeler arasında Batı Avrupa ülkeleri, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda öne çıkmaktadır.

Göç olgusu birçok farklı sebeple açıklanabilir. İnsanların temel ihtiyaçlarının farklılığı, göç sürecinin temel nedenlerinden biridir. Bireyler farklı nedenlerle göç edebilirler; özgürlük, güvenlik, ekonomik fırsatlar, sağlık, adalet, aidiyet, başarı, prestij, bilgi edinme ve keşfetme gibi faktörler göçün temel nedenleri arasında sayılabilir. Göç edenlerin, göçün getirdiği değişikliklerden farklı şekillerde etkilendiği ve göç edenlerin yanı sıra, göç alan ülkeler ve toplumlar da göçün etkilerine maruz kaldığını da unutmamak gerekir.

2.2. Göç Türleri

İnsanlık tarihi kadar eski olan göçün nedenleri ile birlikte çeşitli türleri de bulunmaktadır. Bu başlık altında birçok göç türü olmakla birlikte literatürde genel kabul gören göç türlerine yer verilmiştir.

2.2.1. İ G

İ G: Bir lke içinde, genellikle ekonomik, eēitim, saēlık hizmetleri gibi daha iyi imkanlara erişim veya doēal afetler gibi zorlayıcı durumlar nedeniyle gerçekleşen harekettir. İ g, kırsal alanlardan şehirlere ya da bir şehirden diēerine olabilir.

İ g, bir ülkenin sınırları içerisindeki insanların yer deēiřtirmesi olayıdır. Bu gler, farklı bölge, şehir veya köy yerleşim birimleri arasında gerekleēebilir ve sürekli ya da geçici olabilir. Bu glerle birlikte, yerleşim birimlerindeki nüfus oranları da deēiēebilir. Afganistan'da ise i gler genellikle kırsal, köy ve kasaba alanlarından şehir merkezlerine doēru gerekleēmektedir. Terör örgütlerinin saldırıları, işsizlik ve kuraklık gibi nedenler bu glerin başlıca sebepleridir. Bu nedenlerle, şehir merkezlerine yakın bölgelerde de önemli g hareketleri yaşanmaktadır (Akbar, 2015: 245).

2.2.2. Dış G

G, tarih boyunca deēiřen nedenlere baēlı olarak meydana gelen bir olgudur. Son yıllarda çevresel faktörlerin hızla deēiřmesi, teknolojik gelişmeler ve ekonomik farklılıklar nedeniyle ülkeler arasındaki gler artmıştır (ndc, Erdoğan ve Işık, 2009: 162). Bu tür glere dış gler denir ve zorunlu veya gönüllü olabilirler. İnsanlar genellikle daha iyi bir hayat arayışıyla gönüllü olarak dış gler yaparken, savaşlar, doēal afetler veya terör gibi nedenlerle gerçekleşen gler zorunlu dış glerdir.

Dış G (Uluslararası Göç): İnsanların ulusal sınırlar ötesine taşınmasıdır. Bu, iş imkanları, aile birleşimi, eēitim, savaş ve çatışma, siyasi baskı veya çevresel koşullar gibi çeşitli nedenlerle gerekleēebilir.

2.2.3. İşçi G

İşc g, işc arz ve talebinin farklılık gsterdiēi ülkeler arasında gerçekleşen bir olgudur. Genellikle gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere gerçekleşen işc g, ucuz nitelikteki işcnn, pahalı işcnn yerini almasına ve ücretlerin düşmesine neden olmaktadır. G veren ülkeler, bu durumun önüne geçmek için işçilerin dönüşlerini düşünerek onların deneyimlerinden faydalanarak

ülke sanayisini geliştirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, göçmen işçilerin memleketlerine gönderdikleri dövizler de göç veren ülke için olumlu bir katkı sağlayacaktır. Bu şekilde işgücü göçü, hem göç veren hem de göç alan ülkeler açısından çeşitli sonuçlar doğurabilmektedir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 3).

2.2.4. Düzenli ve Düzensiz Göç

Düzenli göç, bir ülkeden başka birへkeye resmi yollarla taşınan kişilerin ve ailelerinin iş, eğitim, aile birleşimi veya diğer amaçlarla yerleşmelerini ifade ederken, düzensiz göç, herhangi bir yasal prosedüre uyulmaksızınへkeye giriş yapmak için kullanılan kaçak yolları ifade eder. Bu kaçak yollar, sınır kapılarının dışında, yasa dışı yollarlaへkeye girmeyi veya ülkeden çıkmayı amaçlayan insanlar tarafından kullanılır. Kaçak göçmenler, yasadışı yollardanへkeye girdikleri için genellikle kayıt dışı işlerde çalışmak zorunda kalırlar ve sosyal haklardan mahrum kalırlar (Topçuoğlu, 2012: 501-506).

Düzensiz göç, bir ülkede yasal prosedürlere uyulmadan gerçekleştirilen ve sınır kapılarından geçilmeden gerçekleştirilen göç hareketlerini ifade eder. Bu tür göç hareketleri genellikle yasa dışı yollarla gerçekleştirilir ve göçmenler genellikle belgesiz veya sahte belgelerle seyahat ederler. Kaynak ülkeden hedefへkeye ulaşmak için farklı ülkeleri kullanma suretiyle gerçekleştirilen transit göç, hedefへkeye ulaşmak için yapılan yasa dışı bir yoldur ve sınırları ihlal etmektedir. Bu tür göç hareketleri, kaynak, transit ve hedef ülkeler için birçok sorun ve zorluk yaratabilmektedir.

2.2.5. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, bir devlet politikası veya doğal afet, çatışma, baskı, insan hakları ihlalleri veya diğer sebepler gibi nedenlerle insanların kendi iradeleri dışında yerlerini terk etmek zorunda kalmalarıdır. Bu durum, genellikle insan hakları ihlalleri ve acil durumlarla bağlantılıdır ve çeşitli sıkıntılara neden olabilir. Zorunlu göç, uluslararası ve iç göç olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Uluslararası göç, bir ülkeden başka birへkeye göçü ifade ederken, iç göç, bir kişinin veya bir grup insanın kendi ülkesi içinde yer değiştirmesi anlamına gelir. Zorunlu göçün nedenleri, çatışmalar, doğal afetler, iklim değışikliği, yoksulluk, açlık ve işsizlik gibi sosyal,

ekonomik ve politik faktörlerden kaynaklanabilir. Bu tür göçler sonunda kültürel, siyasal, sosyal ve ekonomik yapıda pek çok değişikliğe neden olabilmektedir (Çiçekli, 2009: 75).

2.2.6. Mübadele Göçü

Mübadele, bir ülkeden başka bir ülkeye, belirli bir nedenle yer değiştirme sürecidir. Bunlar savaş, doğal afet, siyasi veya ekonomik nedenler olabilir. Mübadele, genellikle kültürel, etnik veya dini farklılıklar nedeniyle gerçekleşir. Bu tür göçlerin olumsuz yanları, göç eden kişilerin kök saldıği toprakları, kültürleri ve gelenekleri terk etmek zorunda kalmasıdır. Bu durum, toplumun aidiyet duygusunu zayıflatır ve sosyal dokuda değişikliklere neden olabilir. Göç edenlerin gittikleri yerde uyum sorunları yaşamaları da mümkündür ve bu durum da gerginliklere ve çatışmalara neden olabilir. Ayrıca göç veren ülkeler, göç eden insanların neden olduğu kayıplar ve göçten kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Bunlar, kaynak ülkede insan kaynaklarının azalması, işgücü kaybı, beyin göçü, vb. gibi faktörler olabilir (Köse, 2006: 47-59).

2.2.7. Mevsimlik ve Sürekli Göç

Mevsimlik göçler genellikle tarım, balıkçılık ve turizm gibi sektörlerdeki işler için yapılan geçici göçlerdir. Bu tür göçlerde insanlar, iş mevsimi boyunca çalıştıkları yerlere gitmektedirler ve mevsim bitiminde tekrar kendi yerleşim yerlerine dönmektedirler. Bu göçler genellikle yerel nüfus üzerinde kalıcı bir etki bırakmazlar, çünkü göç edenler kısa süreli kalır ve nüfus artışına neden olmazlar. Sürekli göç ise insanların kendi yerleşim yerlerinden ayrılarak başka bir yere yerleşmek ve orada yeni bir hayat kurmak için yaptığı göçlerdir. Bu tür göçler genellikle ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel veya çevresel nedenlerden kaynaklanabilir ve kalıcı bir nüfus artışına neden olabilirler (Küyük, 2011: 29).

2.3. Sosyolojik Bir Olgı: Göç

Göç, insanların mevcut konumlarından ayrılarak yeni yaşam alanları bulma çabasıdır. Aynı zamanda, bireylerin ya da toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, uzak bir bölgeye veya temelde yaşadıkları şehir veya bölgeden başka bir yere kalıcı

veya geçici olarak yerleşme sürecidir. Göç, coğrafi bir olay ve olgudur. Bu olayın farklı adlandırmaları da bulunmaktadır, örneğin hicret, *migration* veya yatay hareketlilik gibi terimler kullanılabilir. Göç, tarihsel olarak derin köklere sahip bir fenomen olup günümüz dünyasında da yaygın bir boyut kazanmıştır. Bireyleri, toplumları ve devletleri etkileyen çok bileşenli ve çok yönlü bir olgudur. Göç olgusunu anlamak için zengin bir tanımlama ve betimleme kataloğu kullanılabilir (Barthram v.d.2017: 13).

Göç olgusunun temelinde, insanların yaşadıkları olumsuz koşullardan kurtularak daha iyi yaşama şartlarına ulaşma arzusu yatar. Göç, farklı biçimler ve isimler altında uzun bir geçmişe sahip olan bir olaydır. İlk insanlardan itibaren gerçekleşen göçler, çeşitli nedenlerle yeryüzünde yayılma ve keşfedilmemiş bölgelere dağılma şeklinde gerçekleşmiştir. Temel amaç, hayatı sürdürebilmek ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşmaktır. Günümüzde ise göç olgusu, basit bir yer değiştirme tanımı yerine, algı değişikliğiyle başlayan, mekân değişikliğiyle devam eden ve göç edilen yeni ülkeye uyumla tamamlanan bir süreçler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Göç sürecini baştan sona yaşayan kişiler, değişime ayak uydurmak zorunda olan, süreçleri başından sonuna kadar deneyimleyen ve bu süreçte olumlu veya olumsuz sonuçları yıllarca yaşayan insanlardır. Göç, insan zihnindeki istemli veya istemsiz dürtülerin, mekânda yer değiştirme fikrinin eyleme dönüşümüyle başlamaktadır Göç etme fikri sadece bir yer değişikliğiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda konaklama, yerleşme, uyum sağlama ve entegrasyon aşamalarını da içerir. Göç edilen yerde uyum sorunları yaşandığında veya kentsel ve sosyal uyum gerçekleşmediğinde, göç deneyimi başarısız olabilir ve göç süreci tamamlanmamış olur. Çünkü uyum sağlayamayan göçmenler, ilk fırsatta yeniden yer değiştirme eğilimindedirler(Gürkan, 2006: 12).

Göç, birden fazla ülkenin eş zamanlı olarak göç hareketlerinden büyük ölçüde etkilendiği bir olgudur. Küresel boyutta gerçekleşen göç, kaynak bölgelerinin çeşitliliğini artırarak göç alan ülkelerin farklı sosyal, ekonomik ve kültürel deneyimlere sahip göçmenleri kabul etmelerine yol açmıştır. Bu nedenle, ülkeler için göçmen kavramı işçi göçü, mülteci veya kalıcı yerleşimci gibi farklı anlamları içeren bir tanımdır. Göç süreci, insanların doğup büyüdüğü yerlerden ayrılarak başka ülkelerde zorluklarla yaşamlarını sürdürmelerine neden olan ekonomik, siyasi ve kültürel etkenlerin derinlemesine incelenmesi gereken önemli konuları içerir.

Tarihsel süreç boyunca, insanlar arasındaki üstünlük mücadelesi ciddi sonuçlara yol açmış ve kitlesel göçlere neden olmuştur. Göçün bir başka boyutu ise siyasi, kültürel, savaş veya zorunlu nedenler yerine, keşif, farklı mekânsal deneyimler veya hayvanların yeni otlaklar bulma çabası gibi sebeplerle ortaya çıkabilir (Arıcı, 2021: 5).

Göç olgusu, temelde insan merkezli bir davranışın ortaya çıkmasıdır. Herhangi bir siyasi karar veya mevzuat düzenlemesi doğrudan insanları etkiler. Göç, devletlerin sınırları, küreselleşen ekonomi, ulaşım ve iletişimdeki gelişmelerle küçülen dünya, temel hak ve özgürlükler ve uluslararası hukuk gibi unsurların dahil olduğu karmaşık bir yapıyla karşı karşıya kalır. Bu nedenle, göç sadece idari önlemlerle yönetilemeyen, çeşitli yönleriyle dikkate alınması gereken kapsamlı bir düzenlemeler, güçlü mevzuat ve idari altyapı ve organizasyon gerektiren bir olgudur. Göç, farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilecek ve tüm nüfus hareketlerini içeren bir tanımlama içerisinde yer alır. Göç, insanların bireysel ve toplumsal olarak kendilerini ve toplumlarını yeniden inşa ettikleri, aynı zamanda bilinmeyene doğru bir yolculuk olabileceği için riskler barındıran bir süreçtir. Göç olgusunu tetikleyen itme ve çekme faktörleri bulunur. İtme faktörleri, yaşanan yerdeki koşulların dayanılmaz hale gelmesiyle ilişkilidir; çekme faktörleri ise göç edilecek yerdeki cazip yaşam standartları ve refahla ilgilidir. İtme faktörlerine açlık, savaş, doğal afetler, baskı ve zulüm örnek olarak verilebilirken, çekme faktörlerine barış ortamı, ifade ve inanç özgürlüğü, ekonomik imkânlar gibi örnekler verilebilir. Göçmenler, göç sürecinde kendi ülkelerinden başka bir ülkeye geçerken maliyetler, zorlu yolculuklar, mesafe, ulaşım araçlarının temini, kültürel veya sosyal engeller gibi dezavantajlarla karşılaşabilirler. Göç, savaşlar, afetler, yiyecek temini, dini veya siyasi baskılar gibi itici nedenlerin yanı sıra daha iyi gıda, eğitim, sağlık, sosyo-ekonomik düzey veya özgürlük gibi çekici faktörlerden de etkilenmektedir. Göç, farklı ülkeler arasında veya aynı ülke sınırları içinde olsun, yaşanan bölgenin olumsuz çevresel, ekonomik, siyasi veya kültürel koşullarından kaçmak veya gidilecek yerin bu gibi avantajlarından yararlanmak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Çetinkaya ve Oral, 2017: 4).

Göç olgusu, genel olarak ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel farklılıklardan etkilenir. Göç akımlarına ilişkin teorik açıklamalar, geçmişteki

ekonomik politikalar ve uygulamaların etkisi altında şekillenmiştir. Örneğin, neo-klasik göç teorileri, 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış ve göç sürecini bireysel girişim olarak değerlendirmiştir. Bu teori, göçün geçici dengesizlik durumlarını ve işgücü arz talebiyle ilgili eşitsizlikleri giderebileceğini savunmuştur. Ancak, 1970'li yıllardaki ekonomik krizler ve işçi sömürsüne karşı duyarlılık, yapısal eşitsizliklerin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Göçün sosyolojik açıdan incelendiğinde, sadece mekânsal bir hareketlilik olmadığı, aynı zamanda kitlesel bir hareketlilik çabası olduğu görülür. Göç deneyimi yaşayan insanlar, yaşadıkları yerlerdeki yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla mekan değiştirmektedirler. Göç motifleri çeşitlilik gösterse de, genellikle hedef aynıdır: daha iyi bir yaşam tarzı elde etme isteği. Ancak, bu hayallerin gerçekleşmesi sadece bireylerin çabalarına bağlı değildir. Göç olgusunu yönlendiren devletlerin göç politikaları ve göç edilen toplumun özellikleri, göçmenlere karşı tutumları da bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, göç olgusu sadece ekonomik veya bireysel faktörlerle açıklanamaz. Sosyal, politik ve kültürel dinamiklerin de göç hareketlerini etkilediği unutulmamalıdır. Göç, toplumsal dönüşüm ve yeniden yapılanma sürecidir ve göçmenlerin entegrasyonu ve kabulü, hem göçmenlerin çabalarına hem de toplumun tutumlarına bağlıdır (Canatan, 2013: 318).

Göç, temel olarak bir sosyolojik olgudur ve toplumda çeşitli sonuçlara yol açabilir. Bireylerin doğdukları, yaşadıkları ve sosyal ilişkiler içinde bulundukları mekândan başka bir mekâna bireysel veya kitlesel olarak göç etmeleri, toplumda birçok değişimi beraberinde getirir. Göç eden bireyler, kullanabilecekleri fırsatların sayısını artırmak ve mesleki sosyal hareketliliklerini sağlamak amacıyla içinde yaşadıkları toplumdan ayrılmayı tercih ederler. Bu süreçte, göç eden kişiler hem sosyo-kültürel değişimlere neden olurlar hem de kendileri de değişirler. Göç, bireylerin yeni bir çevreye uyum sağlamalarını gerektirir ve bu süreçte hem göçmenler hem de hedef toplum arasında etkileşimler meydana gelir. Göç eden bireyler, yeni toplumda yeni sosyal ilişkiler kurarlar, farklı kültürel normlarla karşılaşır ve kendilerini yeniden tanımlamak zorunda kalırlar. Bu süreç, göçmenlerin kimliklerinde ve değerlerinde değişikliklere neden olabilir. Aynı şekilde, göç eden bireylerin varlığı da hedef toplum üzerinde etkiler yaratır. Göçmenlerin gelmesiyle birlikte, toplumda demografik, kültürel ve sosyal değişimler ortaya çıkar. Farklı kültürlerin etkileşimi, toplumun değerlerini, normlarını ve sosyal yapılarını dönüştürebilir. Aynı zamanda,

göçmenlerin ekonomiye katkısı, işgücü piyasasında değişikliklere yol açabilir ve sosyal refah programlarına olan talepleri etkileyebilir. Göç olgusu, sosyal ilişkiler, kimlikler, değerler ve toplumsal yapılar açısından karmaşık bir süreçtir. Göç eden bireyler ve hedef toplum arasındaki etkileşimler, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde değişimlere yol açar. Bu nedenle, göç olgusu sadece bireysel tercihlerle açıklanamaz ve sosyolojik bir perspektifle incelenmelidir (Gürkan, 2006: 5).

2.4. Sınırlararası Nüfus Hareketliliği: Uluslararası Göç

Göç, tarihsel olarak çeşitli şekillerde gerçekleşmiş ve farklı nedenlerle ortaya çıkmış bir olgudur. Göç hareketliliği, köyden köye, köyden ilçeye, köyden şehre, ilçeden şehre ve şehirden şehre gibi farklı yerel düzeylerde ve aynı zamanda ülke sınırları arasında gerçekleşen formatlara sahiptir. Bu göç türleri, bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşen göç deneyimlerinden farklılık gösterir ve nedenleri, süreçleri ve etkileri açısından çeşitlilik arz eder. Tarihsel olarak uluslararası göç hareketlerine baktığımızda, köle ticareti, sömürgecilik akınları, yeni devletlerin nüfus düzenlemeleri, mübadeleler ve misafir işçiler gibi faktörlerin etkili olduğunu görürüz. Bu dönemlerde uluslararası göçler, genellikle ekonomik, politik ve sosyal nedenlere dayanıyordu. İnsanlar, daha iyi yaşam koşulları, ekonomik fırsatlar, savaş veya siyasi baskı gibi sebeplerle doğdukları yerden ayrılarak farklı bölgelere veya ülkelere yöneliyorlardı. Özellikle küreselleşme süreciyle birlikte, uluslararası göçler yeni bir boyut kazanmıştır. Küreselleşme, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki ilerlemeler, ekonomik entegrasyon ve kültürel etkileşimler gibi faktörler göçü etkilemiştir. Küreselleşme, bazı toplumları daha fazla etkilemiş ve insanların daha güvenli ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak için farklı yerlere göç etme eğilimini artırmıştır. Ekonomik fırsatlar, eğitim imkanları, sağlık hizmetleri ve daha iyi sosyal yaşam gibi faktörler, insanları göç etmeye teşvik etmektedir. Göç, sadece bireysel tercihlerden veya yerel faktörlerden bağımsız olarak değerlendirilemez. Uluslararası göç, küresel düzeyde etkileyen bir olgudur ve çeşitli kültürel, ekonomik, politik ve sosyal dinamiklerle ilişkilidir. Göç, toplumların yapısını, kültürel çeşitliliği, ekonomik yapıyı ve sosyal ilişkileri etkileyen karmaşık bir süreçtir (Topçuoğlu ve Atasü, 2015: 505).

Aktaş (2015) tarafından belirtildiği gibi, uluslararası göç olgusu bir ülkeden başka bir ülkeye daimi veya geçici olarak hareket etmeyi gerektirir. Bu nedenle uluslararası göç, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde birçok alanda değişime neden olduğundan tek bir boyutta ele alınamaz. Bu olguyu açıklamak için, çoklu disiplinlerin operasyonel olarak devreye girmesi ve birçok değişkenin kuramsal olarak açıklanması gereklidir. Uluslararası göç, antropoloji, sosyoloji, ekonomi, siyaset gibi birçok disiplinde çalışan araştırmacıların ortak alanı olarak görülebilir. Bu nedenle, çoklu disiplinler ve interdisipliner bir yaklaşım gerekmektedir. Bu yaklaşım, farklı disiplinlerde çalışan araştırmacıların ortak bir konu etrafında bir araya gelerek araştırma yapmalarını içerir. Uluslararası göç olgusunu açıklamak için, bu tür bir yaklaşımın sergilenmesi önem arz etmektedir (Ekmekcioğlu, 2021: 45).

Uluslararası göç, bireylerin bir ülkeden diğerine, hatta bir kıtadan diğerine, zorunlu veya gönüllü olarak geçici veya kalıcı bir şekilde hareket etmesini ifade eder. Bu göçler, ekonomik, sosyal, siyasal veya diğer birçok nedenle gerçekleşebilir. İnsanlık tarihi boyunca, nüfus hareketleri demografik değişimler, teknolojik ilerlemeler, siyasi tartışmalar, mücadeleler ve savaşlarla ilişkilidir. Son beş yüzyılda, sömürgecilik, endüstrileşme, ulus devletlerin oluşumu ve küresel kapitalizmin yayılması gibi faktörler büyük göç hareketlerine yol açmıştır. Ancak, sosyo-ekonomik ve siyasi açıdan 21. yüzyılda uluslararası göç, geçmiş dönemlere kıyasla daha yaygın ve belirgin bir şekilde gerçekleşmektedir (Ekmekcioğlu, 2021: 45). Uluslararası göç, sadece bir ülkeden diğerine yapılan sürekli hareketi ifade etmez, aynı zamanda çok sayıda ulus devlet arasındaki ilişkileri ve hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları da içeren çok boyutlu bir süreçtir. İki yönlü göç sistemlerinde, hem göç edenler hem de geri dönenler ile göç alan ülkelerdeki kişiler arasında sınır aşan etkinlikler sıkça yaşanır. Uluslararası göç, ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik açılardan karmaşık bir etkileşim ağına sahiptir.

Bu göç fenomeninin anlaşılabilmesi için farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların ortak bir çalışma alanı oluşturduğu ve disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir. Antropoloji, sosyoloji, ekonomi, siyaset gibi farklı disiplinlerin bir araya gelerek bilgi ve perspektiflerini paylaşması, uluslararası göçün karmaşıklığını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Bu nedenle, uluslararası göçün açıklanması için çoklu disiplinler bir yaklaşımın benimsenmesi ve farklı disiplinler arasında işbirliği

yapılması önemlidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren uluslararası göç, ulusal refah devletlerine meydan okuyan kurumsal bağılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum, iç göçün (orta çağdan 19. yüzyıla kadar süren) iktidar sahiplerine karşı yaptığı meydan okumalarla benzerlik gösterir. Yüzyıllar boyunca göç, fakir insanların yardımına yönelik kamusal tasarımların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Serserilik gibi sorunlar, kasaba ve şehirlerdeki zengin kesim için kolektif faaliyet sorunları yaratmıştır. Bu sorunlar, bütünleştirici refah devleti önlemleriyle başarılı bir şekilde çözülmüştür. Ayrıca, uluslararası göç gibi sınır aşan sorunların, sosyal hakların uluslararası düzeyde kolektifleşmesine ne kadar katkıda bulunduğunu da değerlendirebiliriz. Uluslararası göçün sosyal hakların uluslararası düzeyde kolektifleşmesine katkısını değerlendirirken dikkate almanız gereken bazı önemli noktalar aşağıdakılardır (Faist, 2003: 424):

- Uluslararası Sözleşmeler ve Anlaşmalar: Göçün artmasıyla birlikte, birçok ülke sosyal hakları ve göçmen haklarını düzenleyen uluslararası sözleşmelere taraf olmuştur. Bu sözleşmeler, göçmenlerin çalışma, sağlık, eğitim gibi temel haklarının korunmasını amaçlar ve bu hakların kolektif bir şekilde uluslararası düzeyde tanınmasına katkıda bulunur.
- Göçmen Hakları Hareketleri: Uluslararası göç, göçmen hakları savunuculuğunun yükselmesine ve sosyal hakların genişletilmesine yönelik küresel hareketlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu hareketler, hükümetler üzerinde baskı oluşturarak sosyal hakların uluslararası düzeyde kabul edilmesini sağlamıştır.
- Ekonomik ve Sosyal Etkiler: Göç, hem göç alan hem de göç veren ülkelerde ekonomik ve sosyal dinamikleri değiştirir. Göçmen işçilerin katkıları, sosyal hakların genişletilmesi ve iyileştirilmesi için ekonomik bir temel oluşturabilir. Ayrıca, göçmenlerin karşılaştığı sorunlar, ev sahibi ülkelerde sosyal hakların kapsamını genişletmeye yönelik politikaların geliştirilmesine yol açabilir.
- Uluslararası Kurumların Rolü: Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar, göçmenlerin sosyal haklarını koruma ve bu hakları uluslararası düzeyde kolektifleşme çabalarını destekler. Bu kuruluşlar, uluslararası standartlar ve normlar geliştirerek, sosyal hakların küresel ölçekte kabul edilmesine yardımcı olur.

- Göçmen Toplulukların Etkisi: Göçmen topluluklar, geldikleri ülkelerde sosyal haklar için mücadele ederken, kendi kültürel ve sosyal değerlerini de beraberlerinde getirirler. Bu da sosyal hakların uluslararası düzeyde kolektifleşmesine ve çeşitli toplumlar arasında kabul görmesine katkıda bulunur.

Göçmenler, yabancı girişimciler, mülteciler/sığınmacılar, turistler ve işçi göçmenler gibi dört farklı tipolojik grupta sınıflandırılabilen göçler bulunmaktadır. Yabancı girişimciler genellikle iş odaklı bir atmosferde faaliyet gösterirken, mülteci kampları veya sığınmacı merkezleri gibi yerler ise uluslararası boyutta farklı bir manzara sunmaktadır. 21. yüzyılda mülteciler, sığınmacılar ve göçebe gruplar gibi grupların göç etmesi, sınır yönetimi tartışmalarına yansımış ve bu gruplar ile yerel toplum arasında duygusal anlamda uzaklık bulunabilmektedir. Şehirlerin veya ülkelerin dış bölgeleri, eski yerleşim yerlerinin dolmasıyla toplumun sınır bölgelerini oluşturmuştur. Göç, bir sosyo-ekonomik sistemden diğerine, bir kültürel sistemden diğerine geçişi içerir. Bu değişimle birlikte göç edenler, farklı bir güç hiyerarşisinin işlediği, imtiyaz ve prestijin sistemli olarak farklılaştığı yaşam koşullarına girmiş olurlar. Göç, kişinin doğduğu, büyüdüğü ve sosyalleştiği çevreyi terk edip farklı bir bağlama gittiği bir süreçtir. Uluslararası göç, göç edenin gerçek toplumundaki sosyal destek ağlarını koparır ve farklı bir topluma uyum sağlama gibi zorlu bir görevi üstlenir. Ayrıca, göç edenler aynı zamanda tanıdık olmadıkları bir sosyo-ekonomik sistemde ekonomik olarak hayatta kalmayı ve sosyal hareketlilikle başa çıkmayı öğrenmek zorunda kalırlar. Bu köklü deneyimlerin yanı sıra, dil öğrenme sorunları ve göç edilen toplumun değerlerine uyum sağlama sorunları da ortaya çıkar (Moilonen, 1988: 180-187).

Göçmenlerin, göç ettikleri ülkede kurdukları yeni bağların zamanla kaybolması kaçınılmazdır. Göç veren ülkenin normları, değerleri ve pratikleri, göçmenlerin yeni ülkedeki uyum sürecinde yavaşça ortadan kalkar. Ancak göçmenler ve sonraki kuşaklar, ana kültürleriyle uyumlu olan bu bağların kalıntılarını sürdürdükleri varsayılır. Etnik çoğulculuk kavramları, asimilasyon teorilerini eleştirirken, göçmen kaynaklarına dayalı yeni yaşam koşullarının gerektirdiği zorunluluklar olarak gördükleri bu bağlardan şüphe etmeye başlamışlardır. Ancak göçmen bağlarının kaybolmadığı, ikinci ve üçüncü kuşak arasında hala canlı olduğunu savunanlar da

vardır. Örneğin, göçmen çocukları genellikle evlerinde ana dillerini konuşurlar. Göçmenler arasında kültürel hak talepleri artmakta ve göçmen ülkelerinde çok kültürlülüğe yönelik hoşgörü dönemi yaşanmaktadır. Bu düşünce silsilesi, yeniden canlanma göstermektedir.

Faist (2003: 82-83), ulusaşırı toplumsal alanların ve göçmen adaptasyonunun birlikte genişlemesinin kavramsallaştırılmasını açıklar. Mikro düzeyde, uyum, uygun yapısal, siyasal ve ekonomik koşullar altında ve yaygın ayrımcılığın olmadığı durumlarda mümkün olabilir. Ara bağlantı düzeyinde, göçmen bağları ulusaşırı ve yerel düzeyde olabilir, bu nedenle asimilasyon teorisi gibi göç alan topluma uyum düzeyine odaklanan bakış açıları, göçmenlerin nasıl uyum sağladığı konusunda kesin bir açıklama sunmaz. Makro düzeyde, ulusaşırılaşma ve adaptasyon aynı anda farklı fenomenlerde öne çıkmaktadır. Ulusaşırı veya çok yörelî aileler, küresel ekonomi içinde iktisadi mevkilerini korumak için akrabalık ilişkileri veya bağlılık gibi mekanizmaları kullanırken, çift devlet üyeliği gibi çifte vatandaşlık ile yönetim birimlerindeki vatandaşlık bağları genişletilir.

Aktaş (2015) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, ücret odaklı uluslararası işgücü göçü kısa vadede ekonomik boyutları olan bir fenomendir. Bu göç, uzun vadede ise ekonomiye artan işgücü arzına uyum sağlamaktadır. Göç alan ülkelerde üretim düzeyi yükselmekte ancak yerli işçilere fayda sağlamamaktadır. Nitelikli yerli işgücü, niteliksiz yerli işgücünün aleyhine olan ancak kendi ücret artışlarını destekleyen niteliksiz işgücü göçünü tercih etme eğilimindedir. Niteliksiz işgücü göçü, nitelikli yerli işgücüyle rekabet edebilmektedir. Firmalar, düşük maliyetle çalıştırdıkları göçmen işçilerle üretimi genişletebilmektedir. Çalışmada, göç veren ve göç alan ülkelerin karşılıklı yarar sağlaması, göç politikalarının yanı sıra devletin eğitim, istihdam, bilim ve teknoloji, refah politikaları gibi diğer alanlarda da etkin olmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bir bireyin yaşadığı toplumun yaşam tarzına ve yerleşik kurallarına uyum sağlaması, her yabancı için önemli bir gerekliliktir. Ancak bazen kendisini entegre olmuş olarak tanımlayan bireyler arasında, kendi kültürlerinden uzaklaşmış olduklarının farkında olmayan kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler, entegrasyonu, yerleştikleri bölgeyle uyum sağlamayı, kendi kimliklerini kaybetmek anlamına gelen asimilasyonla karıştırarak, tamamen farklı bir şekilde yaşamaktadırlar. Oysaki entegrasyon, uyum

sağlanmaya çalışılan ülkede kendi kimliklerini kaybetmeden yaşamayı ifade ettiği belirtilmektedir (Tekin, 2009: 22).

2.5. Sınırlar Arası Yer Değiştiren Bir Aktör: Uluslararası Göçmen

Uluslararası göçmenler, tarihsel süreç, hukuki bağlam ve değişen koşullara bağlı olarak çeşitli terimlerle tanımlanmaktadır. Göç literatüründe, ülke sınırlarını geçen her göçmen uluslararası yer değişikliği deneyimlemekte olup bu genel bir özellik olarak kabul edilirken, mülteci, sığınmacı, geçici sığınmacı gibi kavramlar ise bu uluslararası göçmen grubu içindeki farklılıklara atıfta bulunmaktadır (Efe ve Ulusoy, 2013: 20).

Mülteciler, kendi ülkeleri, dini, ırkı ve etnik kökeni olan bireylerdir. Bu kişiler, yaşadıkları savaş, rejim değişiklikleri gibi olumsuz olaylar nedeniyle zulüm ve tehlike tehdidi altında oldukları için kendi ülkelerine dönememektedirler (Gürbüz ve Çırak, 2021: 4). Shacknove (1985) mültecileri, yaşamlarını tehdit eden durumlardan kaçan insanlar olarak tanımlamaktadır (Shacknove, 1985: 275).

Betts, Loescher ve Milner (2012) ise mültecileri, insan haklarından mahrum bırakılan ve korunma talebiyle kendi ülke sınırlarının dışına giden kişiler olarak açıklamaktadır (Betts et al., 2012: 25).

Bu tanımlamalar, mültecilerin zor durumdaki insanlar olduğunu ve korunmaya ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadır. Mültecilik kavramı, uluslararası hukuk ve insan hakları perspektifinden ele alınırken, mültecilere koruma sağlanması ve haklarının güvence altına alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Mülteci, uluslararası veya bölgesel mülteci belgelerinde ve ulusal mevzuatta öngörülen uygunluk kriterlerini karşılayan kişidir (MPG, 2021: 74). Mülteciler, uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve korunurlar. Bu kişiler, eziyet, çatışma, saldırı veya toplum huzurunu ciddi şekilde bozan diğer durumlar nedeniyle kendi ülkelerinin dışında bulunur ve "uluslararası koruma" talebinde bulunurlar. Genellikle içinde bulundukları durumlar o kadar tehlikeli ve dayanılmazdır ki, güvenlik arayışıyla yakın bölgelerdeki ülkelerin dışına çıkarlar. Bu nedenle, devletler, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve ilgili kuruluşların desteğiyle uluslararası "mülteci" statüsüne kabul edilirler (McConnell, 2016: 2).

Sığınmacı ise mülteci statüsü belirlenmemiş kişileri ifade eder ve dolayısıyla mülteci haklarından yararlanamazlar (Gürbüz ve Çırak, 2021: 4). Sığınmacılar, mülteci statüsü için başvuruda bulunmuş ancak henüz karar alınmamış kişilerdir. Sığınmacılara, geri göndermeme ilkesi (non-refoulement) ve temel insan haklarına erişim gibi minimum standartların sağlanması gerekmektedir. Sığınmacılık geçici bir durumdur ve mülteci statüsü tanındığında, mülteci statüsünün geriye dönük olarak geçerli olduğu kabul edilir. Bu açıdan, mülteci statüsü hukuki olarak geriye doğru işleyen bir kavramdır (Efe ve Ulusoy, 2013: 20).

Geçici sığınmacı, uluslararası korunma talebinde bulunan bir bireydir. Bu kişiler, bireyselleştirilmiş prosedürlere sahip olan ülkelerde, başvurusu sundukları ülke tarafından henüz nihai karara bağlanmamış kişilerdir (MPG, 2021: 72). İlk başvuruda bulunan her sığınmacı aslında geçici sığınmacı niteliğindedir. Geçici sığınmacılar, dönemin şartlarına göre aniden ortaya çıkan bir düşünceyle uzun süreliğine kalmayı düşünmeyen kişilerdir (Tekin, 2009: 22-23).

Türkiye'de Geçici Koruma Yönetmeliği gereğince geçici koruma altında yaşayan kişiler, bireysel olarak uluslararası koruma başvurusu yapamazlar ve yapmış olsalar bile bu başvuruları değerlendirilmez. Bu durumda, zor durumda kalan kişilerin temel ihtiyaçlarının, sağlık ve güvenliklerinin sağlanması hedeflenir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar, Geçici Koruma statüsüne örnek olarak gösterilebilir ve hukuki statüsü de bu şekildedir.

Bunların yanı sıra, "göçmen" kavramını da çalışmada ele aldığımıza göre, göçmen kendi iradesiyle kendi ülkesinden göç eden kişiyi ifade eder (Gürbüz ve Çırak, 2021: 4). Göçmenler genellikle ekonomik nedenlerle ayrılan ve vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam eden kişilerdir. Daha iyi bir yaşam standardı elde etmek amacıyla kendi istekleriyle bu göç yolculuğuna ~~genel olarak~~ çıkarlar (Efe ve Ulusoy, 2013: 18).

Göç, tüm toplumları ve toplulukları etkileyen, pozitif ve negatif yönleri olan bir olgudur. İnsanların yer değiştirme hareketi, neredeyse insanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal hayatın önemli bir parçası olmuştur. Ulus devletlerinin oluşumu ve uluslararası siyasi sistemin gelişimiyle birlikte göç, sınır

ötesi dolaşım şeklini alarak farklı siyasi, ekonomik ve sosyal anlamlar kazanmıştır (Sallan Gül, 2002: 80).

2. AFGANİSTAN'DAKİ GÖÇ NEDENLERİ

2.1. Afganistan'ın Tarihsel ve Siyasi Arka Planı

Afganistan, tarih boyunca birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış, stratejik konumu nedeniyle birçok büyük imparatorluk tarafından mücadele alanı olarak görülmüş bir ülkedir. Tarih öncesi dönemlerden itibaren insan yerleşimine tanık olan bu topraklar, antik zamanlarda İran medeniyetlerinin bir parçası olarak anılmıştır. Daha sonra, İskender'in fetihleri sırasında Yunan kültürünün etkilerini almış, ardından birçok Budist ve Hindu krallığına ev sahipliği yapmıştır (Han, 2011).

Afganistan'ın tarih öncesi dönemleri, taş aletlerin ve ilk insan yerleşimlerinin bulunduğu Paleolitik çağa kadar uzanır. Arkeolojik bulgular, bölgede çok erken dönemlerden itibaren insanların yaşadığını göstermektedir. Milattan önce 3.000 yıllarına tarihlenen Bronz Çağı'nda, Afganistan'da çeşitli küçük şehir devletleri ve tarım toplulukları ortaya çıkmıştır. Bactria ve Margiana gibi bölgeler, zengin ticaret yolları üzerinde yer aldıkları için gelişmiş medeniyetlerin merkezi haline gelmiştir. M.Ö. VI. yüzyılda, Afganistan bölgesi Ahameniş İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelmiştir. Bu dönemde bölge, Pers kültürünün ve idari sistemlerinin etkisi altına girdi (Runion, 2017).

M.Ö. IV. yüzyılda İskender tarafından fethedilen Afganistan, kısa süreliğine Helenistik etki altına girdi. İskender'in ölümünden sonra bölge, onun generalleri tarafından kurulan Greko-Baktriya Krallığı'nın bir parçası olmuştur. M.Ö. I. yüzyıldan itibaren, bölgeye Budizm yayıldı ve Gandhara sanatı olarak bilinen benzersiz bir sanat ve mimari stilinin gelişimine tanıklık etti. Bu dönemde yapılan birçok Budist stupa ve manastır, Afganistan'ın en önemli arkeolojik buluntuları arasındadır (Jalali, 2017).

III. yüzyılda, Afganistan Sasani İmparatorluğu'nun etki alanına girdi. Bu dönemde bölge, bir dizi yerel ve yabancı hükümdarlık tarafından yönetildi. V ve VI. yüzyıllarda, çeşitli Hun ve Türk kavimleri bölgeyi istila etti ve kendi hükümdarlıklarını kurdu. Müslümanlığın yayılmasından önceki Afganistan, sürekli değişen sınırlar, kültürler ve yönetimlerle karmaşık bir tarihe sahiptir. Bu dönem, aynı zamanda, Budist sanatının ve mimarisinin en parlak zamanlarından biri olarak

da bilinir ve bölgede hala bu döneme ait önemli arkeolojik kalıntılar bulunmaktadır (Saikal, 2004).

Müslümanlığın Afganistan'a gelişi, VII. yüzyılın ikinci yarısında başlamış ve İslamiyet'in bu bölgede yayılması tarihsel, kültürel ve toplumsal açıdan önemli bir döneme işaret etmektedir. Bu süreç, çeşitli aşamalarda ve farklı yöntemlerle gerçekleşmiştir. Müslüman Araplar, Halife Ömer döneminde (634-644) İran ve Orta Asya'yı fethetmeye başladılar. Bu fetihler sırasında, bugünkü Afganistan topraklarına ilk kez İslam ulaşmış olmuştur. Özellikle Herat ve Zabulistan gibi bölgeler, bu ilk fetih dalgalarında Müslümanların kontrolüne geçti. Başlangıçta, İslamiyet, bölgedeki yerel halklar tarafından çeşitli tepkilerle karşılandı. Birçok kişi yeni dine geçerken, bazıları eski inançlarını sürdürdü. Ancak zamanla, İslam'ın sosyal ve ekonomik faydaları, özellikle ticaret yolları üzerindeki bölgelerde, daha geniş kabul görülmesine yol açtı (Ewans, Weber, 2002).

VIII. yüzyılda Ebu Müslim Horasani liderliğindeki Abbasi Devrimi, İslam'ın Afganistan'da daha da güçlenmesini sağladı. Ebu Müslim, Horasan ve çevresindeki bölgelerde İslamiyet'in yayılmasında önemli bir figür olmuştur. X ve XI. yüzyıllarda Gazneli Hanedanı'nın yükselişi, İslam kültürü ve medeniyetinin Afganistan'da altın çağını yaşamasına sebep olmuştur. Gazneliler, bölgede İslam'ı teşvik ettiler ve birçok İslami eser, cami ve medrese inşa ettiler. İslam'ın Afganistan'da yayılması sürecinde, hem Sünni hem de Şii mezhepleri önemli rol oynadı. Bölgedeki dini ve toplumsal yapı, bu iki ana mezhebin etkileşimleri ve rekabetiyle şekillendi (Kaye, 2021).

Müslümanlığın Afganistan'a gelişi, yüzyıllar boyunca süregelen bir süreçti ve kademeli bir şekilde gerçekleşti. Bu süreç, bölgenin dini, kültürel ve sosyal yapısını derinden etkileyerek Afganistan'ın tarihi ve kimliğinin temel taşlarını oluşturdu. Bugün Afganistan, çoğunluğu Müslüman olan bir ülke olarak, İslamiyet'in bu tarihi mirası üzerine kurulmuş durumdadır (Habibi, 1999).

1747'de Dürrani İmparatorluğu'nun kuruluşuyla başlamaktadır. 1747'de Dürrani İmparatorluğu'nun kuruluşuyla başlayan olay, Ahmed Şah Dürrani'nin Pers Padişahı Nadir Şah'ın ölümünden sonra Afganistan'da kendi imparatorluğunu ilan etmesidir. Bu olay, Dürrani İmparatorluğu'nun kurulmasını ve Ahmed Şah Dürrani'nin imparatorluğunun sınırlarını Hindistan'a doğru genişletmesini içerir.

Ahmed Şah Dürrani, Pers Padişahı Nadir Şah'ın ölümünden sonra Afganistan'da kendi imparatorluğunu ilan etmiştir. Dürrani İmparatorluğu, İran'ın Fars hükümeti ve o dönemde Hindistan'da hüküm süren Babür İmparatorluğu arasında yer almıştır. Ahmet Şah Dürrani, İmparatorluğunun sınırlarını Hindistan'a doğru genişletmiştir. Afganistan'ın yakın tarihine gelindiğinde ise sürekli bir savaş içinde olduğu söylenebilir. İngiltere'nin Hindistan üzerinden Afganistan'a ulaşma girişimi ve daha sonra İngiltere ile Sovyetler Birliği'nin Afganistan'da çatışması, ülkeyi bir savaş alanına dönüştürmüştür. İngiltere, Hindistan'ı denetledikten sonra Sovyetlerin ilerlemesini durdurmak için Afganistan'ın topraklarını kullanmayı amaçlamıştır. Güçlü bir merkezi hükümetin olmadığı Afganistan'da, Ahmed Şah Dürrani'den sonra Dürrani'nin torunlarından oluşan Afgan emirleri arasında çatışmalar başlamıştır. İngiltere bu durumu kullanarak Afganistan'ı kontrol altına almıştır. Ahmet Şah Dürrani'den sonra İngiltere'nin yardımıyla güçlü ve merkeziyetçi bir hükümet kuran Abdurrahman Han, Dürrani'nin torunudur (Yıldırım, 2018: 128-159).

Durrani İmparatorluğu, Afganistan'ın tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir ve modern Afganistan devletinin temellerinin atıldığı dönemi temsil eder. Durrani İmparatorluğu, Afganistan'ın yanı sıra Pakistan, Doğu İran ve Kuzey Hindistan'ı da içine alacak şekilde geniş bir coğrafi alana yayıldı. Durrani İmparatorluğu, Afgan halkı arasında bir milli kimlik ve birlik duygusu oluşturdu. Bu, farklı etnik ve kabile gruplarını bir araya getiren bir süreçti. İmparatorluk, kabile liderlerine önemli roller vererek onları yönetim sürecine dahil etti. Bu, Afganistan'ın kabile temelli sosyal yapısını pekiştirdi. Durrani İmparatorluğu, İslam'ın Afganistan'daki hakimiyetini güçlendirdi ve bölgede İslami sanat ve mimariye dair birçok eser bıraktı (Khwajamir, 2016).

XIX. yüzyılda, Durrani İmparatorluğu'nun zayıflaması ve sonrasında yaşanan iç çatışmalar, bölge üzerinde derin etkiler bıraktı. İmparatorluğun parçalanması, Afganistan'daki siyasi ve etnik çekişmelerin temelini oluşturdu. Durrani İmparatorluğu'nun mirası, Afganistan'ın modern sınırlarının, milli kimliğinin ve yönetim yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Dolayısıyla, Durrani İmparatorluğu, hem tarihi hem de kültürel açıdan Afganistan için bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve ülkenin modern tarihini anlamak için kritik bir öneme sahiptir (Whitlock, 2021).

XIX. yüzyılda Afganistan, büyük siyasi ve sosyal dönüşümler yaşayan, bölgesel ve küresel güçlerin çekişmelerine sahne olan bir dönemi geçirmiştir. Rusya ve Büyük Britanya arasında Orta ve Güney Asya'da hakimiyet kurma mücadelesi olan "Büyük Oyun"un zirve yaptığı bir dönemdir. Afganistan, stratejik konumu nedeniyle, bu iki büyük gücün rekabetinin merkezinde yer almıştır. Britanya, Hindistan'daki kolonilerini korumak için Afganistan'da nüfuz kurmayı amaçlarken, Rusya ise güneye doğru genişlemeyi hedeflemiştir (Gomes, 2008).

"Büyük Oyun" olarak adlandırılan dönem, Rusya ve Büyük Britanya arasında Orta Asya ve Güney Asya'da siyasi ve askeri hakimiyet mücadelesini ifade eder. Afganistan, bu rekabetin merkezinde yer almış ve her iki imparatorluk için stratejik bir öneme sahip olmuştur. Afganistan, Britanya Hindistan'ı ile Rusya'nın Orta Asya'daki ilerlemesi arasında tampon bir bölge olarak görülüyordu. Bu sebeple, her iki güç de Afganistan üzerinde nüfuz sahibi olmayı ve böylece diğerini kontrol altında tutmayı amaçlamıştır (Isby, 2011).

Büyük Oyun'un en dramatik olaylarından biri, Birinci İngiliz-Afgan Savaşı'dır. Britanya, Afganistan'ı işgal ederek burada Rusya yanlısı bir hükümeti devirmeyi ve kendi dostu bir hükümeti kurmayı amaçlamıştır. Ancak, Afgan direnişi ve zorlu koşullar nedeniyle Britanya büyük kayıplar vermiş ve Afganistan'dan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Britanya, Afganistan'da Rus etkisini engellemek ve kendi kontrolünü sağlamak amacıyla ikinci bir müdahalede bulunmuştur. Savaşın sonucunda imzalanan Gandamak Antlaşması ile Afganistan'ın dış politikası Britanya'nın kontrolüne geçmiş, ancak iç işlerinde bağımsızlığını korumuştur (Han, 2011).

Büyük Oyun'un bir diğer önemli sonucu, Afganistan ve Britanya Hindistanı arasındaki sınırların belirlenmesidir. Durand Hattı olarak bilinen bu sınır, bugün Afganistan ile Pakistan arasındaki sınırdır ve bölgedeki etnik grupları ikiye bölmüştür. Rusya, başlangıçta Afganistan'a doğrudan askeri müdahalede bulunmaktan kaçınmıştır. Bunun yerine, Orta Asya'daki Türkistan'ı kontrol altına alarak güneye doğru ilerlemiştir. Ancak, Rusya'nın Orta Asya'daki ilerlemesi, Britanya'yı endişelendirerek onu Afganistan üzerinde daha fazla nüfuz kurmaya itmiştir (Runion, 2017).

Büyük Oyun, Afganistan'ın hem iç yapısını hem de dış ilişkilerini derinden etkilemiştir. Ülke, sürekli bir güvensizlik ve dış müdahalelerle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca, bu dönem, Afganistan'ın modern sınırlarının ve siyasi yapısının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Büyük Oyun, Afganistan için zorlu ve karmaşık bir dönem olmuş ve ülkenin tarihi üzerinde kalıcı izler bırakmıştır. Bu dönem, aynı zamanda büyük güçlerin küçük devletler üzerindeki etkisinin ve uluslararası ilişkilerdeki güç mücadelelerinin bir örneği olarak tarihe geçmiştir (Jalali, 2017).

XX. yüzyıl Afganistan'ı, karmaşık siyasi gelişmeler, sosyal dönüşümler ve dış müdahalelerle dolu bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu yüzyıl, ülkenin modern tarihini şekillendiren ve bugünün Afganistan'ını anlamak için kritik öneme sahip bir dizi önemli olayı içerir. XX. yüzyılın başında, Emir Habibullah Han ve daha sonra Amanullah Han dönemlerinde, Afganistan modernleşme ve reform süreçlerini deneyimlemiştir. Eğitim, hukuk ve ordu alanlarında yapılan yenilikler, ülkenin çağdaşlaşma yolunda ilerlemesine yardımcı olmuştur. Özellikle Amanullah Han, cinsiyet eşitliği ve eğitimde reformlar gibi cesur adımlar atmıştır. Ancak, bu hızlı değişimler bazı kesimlerin tepkisini çekmiş ve ülkede sosyal çalkantılara yol açmıştır (Saikal, 2004).

3.1.1. 1919 Afgan Devletinin Kuruluş Dönemi

1919'da Üçüncü İngiliz-Afgan Savaşı'ndan sonra Afganistan, Britanya'dan tam bağımsızlığını kazandı ve uluslararası bir aktör olarak sahneye çıktı. Bu dönemde Afganistan, hem Batı hem de Sovyet bloku ile ilişkiler kurarak dış politikada dengeli bir yol izlemeye çalıştı. II. Dünya Savaşı sırasında tarafsız kalmayı başaran Afganistan, Soğuk Savaş döneminde de dengeli bir politika yürütmeye çalıştı, ancak bölgesel ve küresel güçlerin etki alanında kalmaktan tamamen kaçınamadı (Ewans, Weber, 2002).

Afganistan'ın 1919 yılında Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını kazanarak modern bir devletin temellerini attığı dönem, ülkenin tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu süreç, genellikle Üçüncü Anglo-Afgan Savaşı veya Afganistan'ın Bağımsızlık Savaşı olarak adlandırılan ve Amanullah Han'ın liderliğinde gerçekleşen bir savaşla başlamıştır. Savaş, kısa sürmesine rağmen, Afganistan'ın tam bağımsızlık elde etmesine ve ulusal kimliğini güçlendirmesine olanak sağlamıştır (Dupree, 1973).

Amanullah Han, tahta çıktığı andan itibaren Afganistan'ı modern bir devlet yapma vizyonunu benimsemiştir. Bu bağlamda, eğitimden kadın haklarına, yargı ve askeri reformlara kadar geniş bir yelpazede yenilikler gerçekleştirmiştir. Özellikle, kadınların eğitim alması ve sosyal hayatta aktif rol oynaması için yapılan reformlar, Amanullah Han'ın modernleşme sürecinde önemli bir yer tutmaktadır (Barfield, 2010).

Ancak, Amanullah Han'ın reformları, toplumun bazı kesimleri tarafından direnişle karşılanmıştır. Hızlı değişimler, özellikle geleneksel yapılara ve değerlere bağlı gruplar arasında hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Bu durum, Amanullah Han'ın modernleşme çabalarının, Afganistan'ın sosyo-politik yapısında derinlemesine bir dönüşüm yaratma potansiyeline sahip olduğunu, ancak aynı zamanda iç çatışmalara ve istikrarsızlığa da yol açabileceğini göstermektedir (Rubin, 2002).

Afganistan'ın bağımsızlık sonrası dönemi, ülkenin modernleşme çabalarının yanı sıra karşılaştığı zorlukları da içermektedir. Amanullah Han'ın reformlarının uzun vadeli etkileri, hem Afganistan'ın kendi iç dinamikleri hem de uluslararası ilişkiler bağlamında değerlendirilmelidir. Bu süreç, Afganistan'ın modern tarihinde önemli bir evreyi temsil etmekte ve ülkenin gelecekteki yönünü şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır (Coll, 2004).

3.1.2. Sovyetler Birliği'nin Afgan Müdahalesi ve Yaşanan Göçler

Sovyetler Birliği'nin 1979-1989 yılları arasında Afganistan'a müdahalesi, Soğuk Savaş döneminin önemli olaylarından biridir ve bu dönem, Afganistan'ın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkilemiştir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a askeri müdahalesi, 1979'un Aralık ayında, Afganistan Halk Demokratik Partisi'nin (PDPA) iktidarda olduğu bir dönemde gerçekleşmiş ve bu müdahale, on yıl süren bir savaşın başlangıcı olmuştur (Coll, 2004).

Sovyet müdahalesinin temel sebeplerinden biri, PDPA yönetiminin iç çatışmalarla karşı karşıya kalması ve bir dizi darbe teşebbüsü sonucu Sovyet desteğini talep etmesiydi. Sovyetler Birliği, stratejik çıkarlarını koruma ve Afganistan'da sosyalist bir rejimi destekleme amacıyla askeri güç kullanma kararı aldı. Bu müdahale, ABD dahil olmak üzere birçok Batılı ülke tarafından kınandı ve Afganistan'da geniş çaplı bir direniş hareketinin ortaya çıkmasına yol açtı (Braithwaite, 2011).

Sovyet-Afgan Savaşı'nın en trajik sonuçlarından biri, büyük mülteci akınları ve önemli insan kayıpları olmuştur. Milyonlarca Afgan, çatışmalar, zulüm ve ekonomik çöküntü nedeniyle komşu Pakistan ve İran'a kaçmak zorunda kaldı. Bu göç dalgası, bölgedeki demografik yapıyı değiştirdi ve uzun vadeli sosyo-ekonomik sorunlara yol açtı (Rubin, 2002). Mülteci kampları, direnişçi grupların eğitim ve toplanma merkezleri haline geldi ve bu durum, Afganistan'ın içinde ve dışında çeşitli güvenlik sorunlarına neden olmuştur.

Sovyet-Afgan Savaşı'nın sona ermesi ve Sovyet birliklerinin 1989'da çekilmesi, Afganistan'da iç savaşın başlamasına ve Taliban'ın yükselişine zemin hazırladı. Sovyet müdahalesi ve sonrasında yaşananlar, Afganistan'ın sonraki yıllardaki siyasi ve sosyal gelişmeleri üzerinde derin etkiler bıraktı ve uluslararası ilişkiler açısından önemli dersler içeriyor (Galeotti, 2019).

3.1.3. Taliban Dönemi ve Yaşanan Göçler

Taliban'ın 1996-2001 yılları arasında Afganistan'da iktidarda olduğu dönem, ülkenin tarihinde derin izler bırakan bir dönemdir. Taliban'ın yönetimi altında, Afganistan sıkı bir şeriat rejimi ile yönetildi ve bu durum, toplumun geniş kesimlerini etkileyen radikal değişikliklere yol açtı. Kadınların eğitim ve çalışma hayatından dışlanması, televizyon, müzik gibi kültürel faaliyetlerin yasaklanması ve sert cezaların uygulanması, Taliban döneminin karakteristik özelliklerindendir (Rashid, 2000).

Taliban'ın iktidara gelmesi ve uyguladığı sert politikalar, büyük bir mülteci krizine yol açtı. Milyonlarca Afgan, Taliban yönetiminden kaçarak özellikle Pakistan ve İran'a sığınmak zorunda kaldı. Bu göç hareketi, hem göç eden insanlar için ciddi insani sorunlara yol açtı hem de komşu ülkelerde demografik ve sosyo-ekonomik dengeleri bozdu (Marsden, 2002).

Taliban'ın sert yönetimi ve uluslararası toplumun bu rejime karşı aldığı tutum, Afganistan'ı uluslararası bir izolasyona sürükledi. Bu durum, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkiledi ve yoksulluk, işsizlik gibi sorunları daha da derinleştirdi. Özellikle kadınlar ve kız çocukları üzerindeki kısıtlamalar, Afgan toplumunun önemli bir bölümünün eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrum kalmasına neden oldu (Dupree, 2002).

Taliban döneminin sona ermesi ve 2001'de ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin Afganistan'a müdahalesi, ülkede yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Ancak Taliban'ın yönetimde olduğu dönemde yaşanan göçler ve toplumsal travmalar, Afganistan'ın sosyal dokusunda kalıcı izler bıraktı. Ülkenin yeniden inşası ve sosyal uyumun sağlanması, bu dönemde yaşanan olayların üzerinden yıllar geçmesine rağmen hala devam eden zorluklardır (Barfield, 2010).

3.1.4. ABD'nin Afganistana Müdahalesi

Amerika Birleşik Devletleri'nin 2001 yılında Afganistan'a müdahalesi, 11 Eylül terör saldırılarının ardından El Kaide ve ona ev sahipliği yapan Taliban rejimine karşı başlatılan "Teröre Karşı Savaş"ın bir parçası olarak gerçekleşti. ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin Afganistan'a girmesi, Taliban'ın iktidardan düşürülmesine ve ülkenin yeniden yapılandırılma sürecinin başlamasına yol açtı (Coll, 2004).

ABD ve müttefiklerinin müdahalesi, Afganistan'da önemli siyasi ve sosyal değişikliklere neden olmuştur. Yeni bir hükümetin kurulması, kadınların eğitim ve çalışma hayatına geri dönüşü ve uluslararası toplumun Afganistan'a yönelik desteği, müdahalenin olumlu sonuçları olarak görüldü. Ancak, bu dönemde artan güvensizlik, şiddet olayları ve ekonomik zorluklar nedeniyle, pek çok Afgan vatandaşı ülkeyi terk etmek zorunda kaldı (Rashid, 2009).

ABD'nin Afganistan müdahalesinin sonuçlarından biri de büyük mülteci akınları olmuştur. Müdahale sonrasında, özellikle güvenlik sorunlarının artması ve Taliban ile diğer silahlı grupların saldırılarının devam etmesi, milyonlarca Afgan'ın ülkeyi terk ederek komşu ülkeler başta olmak üzere çeşitli ülkelere sığınmasına neden olmuştur. Bu durum, özellikle Pakistan ve İran'da var olan mülteci sorununu daha da karmaşık hale getirdi (Marsden, 2009).

Afganistan'dan yaşanan göç hareketi, aynı zamanda uluslararası mülteci krizine dönüştü. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve diğer uluslararası yardım kuruluşları, mültecilere destek olmak için çeşitli programlar yürüttü. Ancak, mültecilerin karşılaştığı zorluklar ve entegrasyon süreçleri, ev sahibi ülkelerde sosyal ve ekonomik baskılara yol açtı (UNHCR, 2020).

ABD'nin Afganistan'dan 2021'de çekilmesi, Taliban'ın tekrar iktidara gelmesi ve ülkedeki belirsizliğin artmasıyla, yeni bir göç dalgasının başlaması muhtemel

görülmektedir. Bu durum, hem Afganistan içinde hem de uluslararası toplumda yeni zorlukları beraberinde getirecektir (Jones, 2021).

3.1.5. Afganistan'daki Son Siyasi Gelişmeler ve Yaşanan Göçler

1970'lerin sonlarında Afganistan, siyasi istikrarsızlık dönemine girdi. 1978'de gerçekleşen Saur Devrimi ile komünist hükümet iktidara gelmiştir. Bu, ülkede iç çatışmalara ve Sovyet müdahalesine yol açtı. 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, on yıllık bir savaşı ve yıkıcı sonuçları beraberinde getirdi. Bu savaş, milyonlarca Afgan'ın yerinden olmasına, büyük insan kayıplarına ve ülkenin altyapısının tahrip olmasına neden olmuştur. Sovyet birliklerinin 1989'da çekilmesiyle başlayan iç savaş, Afganistan'ı daha da istikrarsız bir hale getirdi. Mücahit gruplar arasındaki iktidar mücadelesi, ülkeyi kaosa sürükledi. 1996'da Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesiyle başlayan dönem, katı İslami kuralların uygulandığı, kadın haklarının ve

temel özgürlüklerin ciddi şekilde kısıtlandığı bir dönem oldu (Habibi, 1999).

2001'de 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD ve müttefikleri, El Kaide'yi barındırdığı ve desteklediği gerekçesiyle Taliban hükümetine karşı Afganistan'a müdahale etti. Bu müdahale, Taliban'ın devrilmesine yol açtı, ancak uzun yıllar sürecektir bir çatışma ve yeniden yapılanma sürecini başlattı. Bu dönem, aynı zamanda uluslararası toplumun Afganistan'a yönelik ilgisinin ve yardımının arttığı bir dönem olmuştur. ABD, 11 Eylül saldırılarının faili olarak gösterdiği El Kaide'yi barındırdığı ve desteklediği gerekçesiyle Taliban hükümetine karşı Ekim 2001'de Afganistan'a askeri müdahalede bulundu. Bu operasyon, uluslararası koalisyon güçlerinin de desteğiyle gerçekleşti (Khwajamir, 2016).

ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin hava ve kara hareketleri sonucunda Taliban hükümeti kısa sürede devrildi. Ancak, Taliban ve diğer militan gruplar tamamen yok edilemedi ve ülkenin çeşitli bölgelerinde gerilla savaşı ve direniş faaliyetleri devam etti. Taliban'ın devrilmesinin ardından, Afganistan'da yeni bir geçici hükümet kuruldu ve 2004'te yeni bir anayasa kabul edildi. Bu süreçte, Afganistan'a demokrasi getirme ve ülkeyi yeniden inşa etme çabaları yoğunlaştı. Yeniden yapılanma çabalarına rağmen, Taliban ve diğer militan grupların saldırıları, ülkede güvenlik

sorunlarının devam etmesine neden olmuştur. Ulusal ve uluslararası güçler, güvenliği sağlamak ve huzuru tesis etmek için çeşitli operasyonlar yürüttü (Whitlock, 2021).

Afganistan'ın yeniden inşası, uluslararası toplumun yoğun ilgi ve yardımıyla desteklendi. Birçok ülke, insani yardım, kalkınma projeleri ve güvenlik konularında Afganistan'a destek verdi. NATO, 2003 yılında Afganistan'da Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'nü (ISAF) oluşturdu. Bu güç, Afganistan'ın güvenliğini sağlamak ve Afgan güçlerini eğitmek amacıyla görev yaptı. ABD ve NATO birliklerinin çekilme süreciyle birlikte, Taliban, Afganistan'ın büyük bölümlerinde kontrolü yeniden ele geçirmeye başladı. ABD ve müttefiklerinin Afganistan'daki askeri varlığı, 2021'de tamamen sona erdi. Bu çekilme, Taliban'ın hızlı bir şekilde ülke genelinde kontrolü ele geçirmesi ve Ağustos 2021'de Kabil'in düşmesiyle sonuçlandı.

3.2.1. Afganistan'da İç Savaş ve Güvenlik Sorunları

Afganistan, XX yüzyılın sonlarından itibaren iç savaşlar ve güvenlik sorunlarıyla boğuşan bir ülke olmuştur. Bu dönem, özellikle Sovyetler Birliği'nin 1979'da işgaliyle başlayan ve ardından ülkeyi kasıp kavuran iç çatışmalarla karakterize edilir. Sovyetler Birliği'nin 1989'da çekilmesi, Afganistan'da bir güç boşluğu yarattı. Bu, çeşitli mücahit gruplar arasında iktidar mücadelesine ve kanlı bir iç savaşa yol açtı. Çeşitli etnik ve politik gruplar arasındaki bu mücadele, ülkenin altyapısını tahrip etti, yüz binlerce insanın ölümüne ve milyonlarca kişinin yerinden edilmesine neden oldu (Leghtas, Thea, 2018).

İç savaşın kaos ortamında, Taliban hareketi ortaya çıktı ve 1996'da Kabil'i ele geçirerek Afganistan'ın büyük bölümlerini kontrol altına aldı. Taliban, şeriat hukukuna dayalı katı bir rejim kurdu. Kadın hakları ciddi şekilde kısıtlandı, eğitim ve ifade özgürlüğüne büyük darbeler indirildi. Taliban ayrıca El Kaide gibi terör örgütlerine sığınak sağladı, bu da uluslararası güvenlik için ciddi tehditler oluşturdu (Hashemi, 2021).

11 Eylül saldırılarının ardından, ABD ve müttefikleri Taliban'ı devirmek ve El Kaide'yi yok etmek için Afganistan'a müdahale etti. Taliban hükümeti devrildi, ancak grup tamamen yok edilemedi. ABD ve NATO'nun yanı sıra uluslararası toplum, Afganistan'da güvenlik, istikrar ve yeniden yapılanma çabalarına büyük yatırımlar yaptı. Ancak, Taliban ve diğer militan grupların sürekli saldırıları, ülkenin güvenlik durumunu zorlaştırdı (Uluğ vd., 2023).

Taliban'ın Afganistan'a etkisi, hem 1990'ların sonlarında ilk iktidara geldikleri dönemde hem de 2021'de yeniden güç kazandıkları dönemde oldukça derin ve çok yönlü olmuştur. Bu etkiler, sosyal, politik, ekonomik ve kültürel alanlarda hissedilmiş ve uluslararası ilişkilere dahi yansımıştır. Taliban, şeriat hukukuna dayalı katı bir yorumla yönetim sergiler. Bu, özellikle kadınların eğitime, çalışma hayatına katılımına ve genel özgürlüklerine büyük kısıtlamalar getirir. 1990'lardaki ilk iktidarlarında, kız çocuklarının okula gitmesi yasaklanmış, kadınlar çalışma hayatından tamamen çekilmeye zorlanmıştı (Buz vd., 2020).

İfade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, Taliban'ın yönetimi altında sıkı bir şekilde uygulanır. Medya üzerindeki kontrol ve sansür, halkın bilgiye erişimini sınırlar ve tek taraflı bir anlatıyı teşvik eder. Taliban, merkezi bir otoriteye dayalı ve dini kurallarla yönetilen bir yönetim anlayışı benimser. Bu durum, yerel yönetimler ve geleneksel kabile yapılarının etkisini azaltabilir. Taliban'ın yönetimi altında Afganistan, birçok ülke ve uluslararası kuruluşla zorlu ilişkiler içine girer. Bu, ekonomik yaptırımlar, yardımların kesilmesi ve diplomatik izolasyon gibi sonuçlar doğurabilir (Leghtas ve Sullivan, 2016).

Taliban'ın yönetim anlayışı, merkeziyetçi ve dini hukuka dayalıdır. Bu, geleneksel kabile yapısını ve yerel yönetimleri zayıflatır. Uluslararası ilişkiler açısından, Taliban yönetimi altındaki Afganistan genellikle izolasyona maruz kaldı ve birçok ülke ve uluslararası kuruluşla zorlu ilişkiler içine girdi. Bu, Afganistan'ın uluslararası yardım ve yatırımlardan yoksun kalmasına ve ekonomik ve sosyal kalkınma fırsatlarını kaçırmaya neden oldu (Kaytaz, 2016).

Taliban'ın yönetimi, Afganistan'ın zaten zayıf olan ekonomisine daha da zarar verebilir. Uluslararası yaptırımlar, yardımların kesilmesi ve yabancı yatırımların azalması, ekonomik büyümeyi sınırlar ve geniş çaplı yoksulluğa yol açabilir. İşsizlik oranları artarken, özellikle kadınlar ve gençler gibi savunmasız gruplar, ekonomik fırsatlardan mahrum bırakılır. Bu, toplumda geniş çaplı hoşnutsuzluğa ve istikrarsızlığa neden olabilir (Leghtas, Sullivan, 2017).

Taliban, iktidarda olduğu süre boyunca sıkı bir güvenlik rejimi uygulamaya çalışır. Ancak, bu tür bir yönetim, özgürlükleri sınırlar ve toplumda derin bölünmelere yol açabilir. Ayrıca, Taliban'ın geçmişte El Kaide gibi terör örgütleriyle olan ilişkileri, Afganistan'ın uluslararası terörizm için bir sığınak haline gelip gelmeyeceği

konusunda uluslararası toplumda ciddi endişelere neden olmuştur. Bu durum, Afganistan'ın global güvenlik bağlamında kritik bir konumda olmasını sağlar ve ülkenin uluslararası alanda izole edilmesine yol açabilir (Güler, 2020).

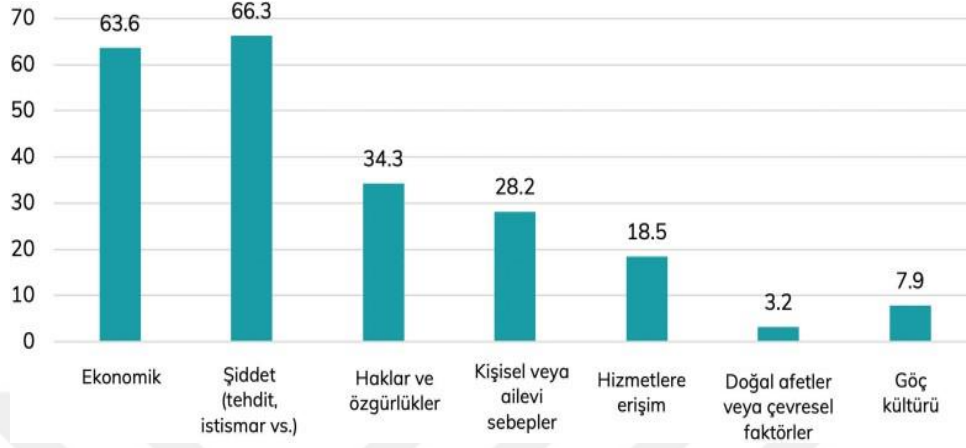
Taliban'ın Afganistan'a etkisi, ülkenin geleceğini belirsiz kılar ve ciddi sosyal, politik ve ekonomik zorluklara yol açar. Uluslararası toplumun tepkisi, Afgan halkının kendi iç dinamikleri ve Taliban'ın yönetim politikaları, ülkenin geleceğini şekillendirmede önemli rol oynayacaktır. Afganistan halkının refahı ve istikrarı için bu etkilerin dikkatlice değerlendirilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir (Verduijn, 2020).

3.2.2. İç Çatışmaların Etkisi

İç çatışmalar, dünya genelindeki göç hareketlerinin en önemli nedenlerinden biridir ve pek çok insanın evlerini terk etmeye zorlanmasına yol açar. İç çatışmalar, sadece o ülkenin sınırları içinde büyük yerinden edilmelere sebep olmakla kalmaz, aynı zamanda uluslararası mültecilerin sayısını da artırır. İç çatışmalar, insanları güvenli bölgelere kaçmaya zorlar ve bu süreçte birçok kişi yerinden edilir. Bu kişiler, kendi ülkeleri içinde başka bir yere taşınmak zorunda kalır ve genellikle temel ihtiyaçlara erişimde ciddi zorluklarla karşılaşır (Güler, 2020).

İç çatışmaların şiddetlenmesi, insanları ülkelerini terk edip komşu ülkelere veya daha uzak bölgelere sığınmacı olarak gitmeye itebilir. Bu insanlar, güvenlik, istikrar ve daha iyi yaşam koşulları ararlar. Çatışma bölgelerinde, şiddet ve insan hakları ihlalleri yaygındır. İşkence, keyfî tutuklamalar, yargısız infazlar ve cinsel şiddet, insanların kaçış sebepleri arasındadır. Ayrıca, genel güvensizlik ve hukukun üstünlüğünün zayıflaması, insanların güvenli bir ortam arayışını artırır (Dashti, 2021).

Şekil 1. Afganistan'dan ayrılma nedenleri

Kaynak:

https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/06/115_destination_unknown_policy_brief_tr.pdf

Erişim tarihi, 05.05.2024

İç çatışmalar genellikle ekonomik faaliyetleri durdurur veya ciddi şekilde kısıtlar. İşsizlik, yoksulluk ve temel hizmetlere erişimdeki zorluklar, insanları geçim kaynakları arayışında başka yerlere gitmeye zorlar. Altyapının tahribatı, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki kesintiler, yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açar ve bu da göçü teşvik eder. İç çatışmalar toplumsal dokuyu parçalar ve aileleri ayırır. Birçok kişi, aile üyeleriyle güvenli bir şekilde yeniden bir araya gelmek için göç etmeyi tercih eder. Kültürel ve etnik gerilimler, özellikle azınlık gruplarındaki bireyleri göçe zorlayabilir. Bu gruplar, ayrımcılık, zulüm ve şiddetten kaçmak için başka yerlere sığınabilir (Kurter, Yetgin, 2021).

Göç, ev sahibi topluluklar üzerinde sosyal, ekonomik ve siyasi baskılar yaratabilir. Entegrasyon, kaynakların paylaşımı ve kültürel uyum, hem göçmenler hem de ev sahibi topluluklar için önemli zorluklar oluşturur. Göçmenlerin geri dönüşü, çatışmanın sona ermesi ve ülkelerin yeniden inşası ile mümkün olabilir, ancak bu süreçler genellikle yavaş ve karmaşıktır. İç çatışmaların neden olduğu göç, sadece göç eden bireyler ve aileler için değil, aynı zamanda ev sahibi topluluklar, transit ülkeler ve uluslararası toplum için de önemli zorluklar ve sorumluluklar yaratır. Etkili çözümler, çatışmanın nedenlerini ele almayı, insani yardımı ve korumayı

sağlamayı, göçmenlerin haklarını korumayı ve uzun vadeli entegrasyon ve kalkınma stratejilerini içermelidir (Üstün, Vargün, 2022).

Afganistan'daki iç çatışmalar, son yıllarda ülkeden büyük ölçekli göç hareketlerine yol açmıştır. Bu iç çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık, hem ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (IDP) sayısında büyük artışa neden olmuş hem de milyonlarca Afgan'ın uluslararası sığınmacı olarak başka ülkelere gitmesine sebep olmuştur. Afganistan'da Taliban, hükümet güçleri, yerel milisler ve diğer silahlı gruplar arasındaki çatışmalar, sivil halkın can güvenliğini tehdit etmiş ve pek çok kişinin evlerini terk etmek zorunda kalmasına neden olmuştur (Obayd, 2020).

Yerinden edilmiş kişiler, genellikle güvenli olarak kabul edilen büyük şehirlere veya komşu köy ve kasabalara sığınmak zorunda kalmıştır. Bu kişiler genellikle yetersiz barınma koşullarında, çadırlarda veya geçici kamplarda yaşamak zorunda kalır. Afgan mültecilerin büyük bir bölümü, tarihi ve kültürel bağlar nedeniyle komşu ülkeler olan Pakistan ve İran'a sığınmıştır. Bu ülkeler, onlarca yıldır milyonlarca Afgan mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, daha iyi yaşam koşulları ve güvenlik arayışı içindeki Afganlar, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve diğer bölgelere de göç etmeye çalışmaktadır. Bu süreç, tehlikeli yolculuklar ve sıkı göç politikaları nedeniyle birçok risk ve zorluk içerir (Arpacı, 2020).

Yeni ülkelerinde Afgan göçmenler ve mültecilerin entegrasyonu, dil bariyerleri, iş bulma zorlukları ve sosyal kabul konularında önemli zorluklar içerir. Bazı Afgan mülteciler, çatışmaların azaldığı ve koşulların izin verdiği dönemlerde ülkelerine geri dönmeyi seçmiştir. Ancak, bu süreç, güvenlik garantileri, istikrarlı yaşam koşulları ve ekonomik fırsatlar gibi birçok faktöre bağlıdır. Afganistan'daki iç çatışmaların göç üzerindeki etkisi, sadece mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler için değil, aynı zamanda ev sahibi topluluklar, transit ülkeler ve uluslararası toplum için de önemli zorluklar ve sorumluluklar yaratmıştır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için kapsamlı ve koordineli uluslararası çabalar ve insan haklarına saygılı, kapsayıcı politikalar gereklidir (Akkaş, Aksakal, 2021).

3.2.3. Politik Belirsizlik

Politik belirsizlik, göç hareketlerini etkileyen önemli bir faktördür ve genellikle insanların ülkelerini terk etmelerine veya iç göç etmelerine sebep olur. Politik istikrarsızlık, hükümet değişiklikleri, siyasi baskılar ve çatışmalar gibi birçok farklı

şekilde ortaya çıkabilir. Politik belirsizlik genellikle güvenlik endişeleriyle birlikte gelir. Hükümetin zayıf olduğu veya meşruiyet sorunları yaşadığı durumlarda, şiddet ve çatışmalar artabilir. Bu tür durumlar, insanların güvenliklerini sağlamak amacıyla yerlerini terk etmelerine neden olur (Ökten, 2012).

Politik belirsizlik aynı zamanda ekonomik istikrarsızlığı da beraberinde getirebilir. Yatırımlar azalabilir, ekonomik faaliyetler durabilir ve işsizlik artabilir. Bu durum, ekonomik fırsatlar arayışında olan insanları göçe zorlayabilir. Siyasi baskılar, ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve diğer temel hakların kısıtlanmasına yol açabilir. Aktivistler, gazeteciler, muhalifler ve diğer hassas gruplar, kendilerini güvende hissetmedikleri veya politik olarak hedef alındıkları için göç etmeyi tercih edebilirler (Çakmak, 2023).

Politik belirsizlik, geleceğe yönelik belirsizlikleri de beraberinde getirir. İnsanlar, uzun vadeli planlar yapmakta zorlanabilir ve özellikle çocuklarının geleceği için endişe duyabilirler. Bu belirsizlik, daha istikrarlı ve güvenli bir gelecek arayışıyla göç etmeyi cazip hale getirebilir. Politik belirsizlik yaşayan ülkelere insanlar, sıklıkla uluslararası sığınma ve mülteci statüsü arayışında başka ülkelere göç ederler. Bu durum, hedef ülkelerdeki mülteci ve göçmen toplulukların artmasına ve bu toplulukların entegrasyonu ve desteklenmesiyle ilgili zorlukların ortaya çıkmasına neden olabilir (Alagöz, Demirkıran, 2020).

Politik belirsizlik, ülke içinde de göç hareketlerine neden olabilir. İnsanlar, daha güvenli veya daha istikrarlı olduğuna inandıkları bölgelere taşınabilirler. Bu tür iç göç, genellikle geçici barınma, gıda, su ve temel hizmetlere erişimde zorluklar gibi bir dizi insani sorunu beraberinde getirir. Politik belirsizlikten kaynaklanan göç, sadece göç eden bireyler ve aileler için değil, aynı zamanda ev sahibi topluluklar, transit ülkeler ve uluslararası toplum için de önemli zorluklar ve sorumluluklar yaratır. Bu zorlukların üstesinden gelmek, politik istikrarın sağlanması, insan haklarının korunması ve göçmenlerin ve mültecilerin haklarının desteklenmesi için kapsamlı ve koordineli çabalar gerektirir (Deniz, 2022).

Afganistan, tarihi boyunca, farklı gruplar, kabileler ve dış güçler arasındaki çatışmalara ve güç mücadelelerine tanıklık etmiştir. Bu durum, merkezi hükümetin otoritesini zayıflatmış ve siyasi istikrarsızlığa yol açmıştır. Ülke tarihinde birçok kez hükümet değişiklikleri, darbeler ve rejim değişiklikleri yaşanmıştır. Bu hızlı ve sık

değişiklikler, siyasi sistemin ve yönetimin zayıf olduğu algısını güçlendirmiş ve genel bir belirsizlik ortamı yaratmıştır (Boran, 2021).

Taliban ve diğer silahlı grupların varlığı, ülkede sürekli bir güvensizlik ve belirsizlik kaynağıdır. Bu gruplar, hükümetin kontrolünü zayıflatmakta ve geniş çaplı şiddet ve terör eylemleriyle toplumu etkilemektedir. Afganistan, stratejik konumu nedeniyle, Soğuk Savaş'tan günümüze kadar büyük güçlerin rekabetine sahne olmuştur. Bu dış müdahaleler ve değişken uluslararası ilişkiler, politik belirsizliği artırmıştır (Erol, Yaylacı, 2022).

Yolsuzluk, hukukun üstünlüğünün zayıf olduğu ve yargı sisteminin güvenilir olmadığı bir ortamda yaygındır. Bu durum, hükümet ve devlet kurumlarına olan güveni azaltır ve politik belirsizliği derinleştirir. Politik belirsizlik, ekonomik istikrarsızlıkla yakından bağlantılıdır. Yatırımların azalması, işsizlik ve yoksulluğun artması gibi ekonomik sorunlar, siyasi durumu daha da zorlaştırır. Afganistan'ın etnik ve kabilevi çeşitliliği, siyasi birlik ve istikrarı zorlaştıran faktörlerden biridir. Etnik ve bölgesel gerilimler, siyasi süreçleri karmaşılaştırır ve bölünmeler yaratır (Kaplan, 2022).

Politik belirsizlik genellikle artan şiddet ve güvenlik sorunları ile ilişkilidir. Hükümetin zayıf veya meşru olmadığı algısı, çatışmaların ve şiddetin artmasına neden olabilir. Bu, insanların can güvenliklerini korumak için yerlerinden edilmelerine veya ülkelerini terk etmelerine yol açar. Politik belirsizlik, ekonomik faaliyetleri olumsuz etkileyebilir ve yatırımları azaltabilir. İşsizlik ve yoksulluğun artmasıyla insanlar, geçim kaynakları arayışında ve daha iyi bir gelecek umuduyla başka ülkelere göç etmeye zorlanabilir (Diker, 2023).

Siyasi istikrarsızlık dönemlerinde, hukukun üstünlüğü ve sosyal koruma sistemleri genellikle zayıflar. Bu, özellikle hassas gruplar için (kadınlar, çocuklar, azınlıklar) riskleri artırır ve göçü teşvik eder. Politik belirsizlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi olumsuz etkileyebilir. Okulların ve sağlık merkezlerinin kapanması veya hizmetlerin aksamaması, aileleri bu temel hizmetlere erişim sağlayabilecekleri bölgelere veya ülkelere taşınmaya itebilir (Özgün, 2021).

Politik belirsizliğin yarattığı güvensizlik ve istikrarsızlık, Afganistan'dan komşu ülkelere ve daha uzak bölgelere büyük mülteci akınlarına neden olabilir. Bu, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplulukların karşılaştığı sosyal, ekonomik ve siyasi

zorlukları artırır. Siyasi belirsizlik ve sürekli çatışmalar, göçmenlerin ve mültecilerin güvenli ve onurlu bir şekilde ülkelerine geri dönmelerini zorlaştırır. Bu durum, uzun süreli yerinden edilme ve mültecilik durumlarını perçinler (Ulutaş, Topaloğlu, 2023).

Politik belirsizlikten kaynaklanan göç, sadece göç eden bireyler ve aileler için değil, aynı zamanda ev sahibi toplumlar, transit ülkeler ve uluslararası toplum için de önemli zorluklar ve sorumluluklar yaratır. Etkili çözümler, politik istikrarın sağlanması, insan haklarının korunması ve göçmenlerin ve mültecilerin haklarının desteklenmesi için kapsamlı ve koordineli çabalar gerektirir. Bu, bölgesel ve küresel düzeyde işbirliğini ve dayanışmayı gerektirir (Işığışık, Kariman, 2022).

3.3.1. Afganistan'daki Ekonomik Durum ve İşsizlik

Afganistan'ın ekonomik durumu, uzun yıllardır süregelen çatışmalar, siyasi istikrarsızlık, doğal kaynakların sınırlı kullanımı ve yüksek düzeyde yolsuzluk gibi faktörler nedeniyle zorluklarla doludur. İşsizlik, bu ekonomik zorlukların bir yansıması olarak geniş bir kesimi etkileyen ciddi bir sorundur (Yeler, 2021).

Afganistan, dünyanın en az gelişmiş ülkeleri arasında yer alır. Ekonomisi tarım, hizmetler ve kısmen ticaret gibi sektörlerle dayanır, ancak bu sektörlerin hiçbiri istikrarlı ve sürdürülebilir büyüme sağlamak için yeterli değildir. Uzun yıllar süren çatışmalar ve siyasi belirsizlik nedeniyle, Afganistan ekonomisi büyük ölçüde uluslararası yardımlara bağımlı hale gelmiştir. Bu yardımlar, ülkenin altyapısını geliştirmek, temel hizmetleri sağlamak ve hükümetin işlevini sürdürebilmesi için hayati önem taşır. Yolsuzluk, Afganistan ekonomisinde yaygın bir sorundur ve ekonomik büyümenin önünde büyük bir engel teşkil eder. Ayrıca, ülkenin doğal kaynaklarının etkili bir şekilde kullanımı ve yönetimi, çeşitli engeller nedeniyle sınırlıdır (Tanrıku, 2020).

Şekil 2. Afganistan'da Yoksulluk

Afganistan'da yoksulluk içindeki nüfusun oranının %36 olduğu tahmin ediliyor; ancak bu oran kentsel alanlarda nispeten düşük bir oran olan %29'dan kırsal alanlarda %36'ya ve ülkenin göçebe veya Kuchi nüfusu arasında %54'e kadar değişiyor. Afganistan dünyanın en büyük ülkesine geri gönderilen nüfuslarından birine sahiptir. Taliban'ın devrilmesinden bu yana neredeyse altı milyon mülteci evlerine döndü ve UNHCR bunların yaklaşık iki milyonunun hâlâ desteğe ihtiyaç duyduğunu tahmin ediyor. Çoğu ülkenin güneyinde ve batısında olmak üzere yaklaşık 600.000 kişinin hâlâ ülke içinde yerinden edilmiş olduğu kabul ediliyor (Geyik, 2018).

Afganistan'da yolsuzluk, ekonominin ve yönetimin en büyük ve en yaygın sorunlarından biridir. Yolsuzluk, hükümet kurumlarından günlük yaşama, iş dünyasından hukuk sistemine kadar toplumun her katmanında derinlemesine kökleşmiştir. Afganistan'ın yolsuzlukla mücadelesini anlamak, ülkenin ekonomik ve siyasi yapılarını etkileyen karmaşık faktörleri kapsar (Leghtas, Thea, 2018).

Uzun yıllar süren savaş ve istikrarsızlık, etkili bir yönetim yapısının oluşumunu engelledi. Bu durum, yolsuzluğun yayılmasına ve kurumsallaşmasına zemin hazırladı. Afganistan'da yolsuzlukla mücadelede kullanılacak etkili hukuki ve idari yapılar yetersizdir. Yargı sisteminin bağımsızlığı ve etkinliği sıkça sorgulanır. Afganistan'a yapılan uluslararası yardımların büyük bir bölümü yolsuzluk nedeniyle amacına ulaşamamaktadır. Kaynakların kötü yönetimi ve denetim eksikliği, kaynakların çalınmasına veya yanlış kullanılmasına yol açar (Liakhovsky, 2000).

Afganistan'da en yaygın yolsuzluk türlerinden biri rüşvettir. Kamu hizmetlerine erişim, işe almak, yargı kararları veya günlük bürokratik işlemler, sık sık rüşvet ödemeyi gerektirebilir. İşe alımlarda, ihale süreçlerinde ve diğer resmi kararlarda akrabalık ve tanıdık ilişkileri önemli bir rol oynar. Bu durum, liyakat ve adaleti zedeleyerek ekonomik ve sosyal gelişmeyi olumsuz etkiler. Kamu fonlarının ve kaynaklarının kötüye kullanılması, hırsızlık ve usulsüzlük, Afganistan'da ciddi sorunlardır. Bu durum, ülkenin gelişimi için kritik olan altyapı projeleri ve sosyal hizmetlerin zarar görmesine neden olur (Azadany, 2016).

Uluslararası toplum, Afganistan'a yardımlarını sürdürmek için yolsuzlukla mücadelede somut adımlar atılmasını talep etmektedir. Ayrıca, yolsuzlukla mücadele kapasitesini artırmak için eğitim, danışmanlık ve teknik destek sağlamaktadır. Yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele etmek için yasal ve kurumsal reformlara ihtiyaç vardır. Bu, yargı bağımsızlığının güçlendirilmesini, şeffaflığın artırılmasını ve denetim mekanizmalarının kurulmasını içerir (Ghufran, 2001).

Afganistan'da yolsuzluk, yalnızca ekonomik bir sorun olmanın ötesinde, sosyal adalet, hukukun üstünlüğü ve hükümetin meşruiyeti üzerinde de ciddi etkilere sahiptir. Ülkenin bu sorunu çözme kapasitesi, gelecekteki istikrarı, gelişimi ve uluslararası ilişkileri açısından kritik önem taşımaktadır. Ancak, mevcut güvenlik sorunları ve siyasi istikrarsızlık, bu mücadeleyi daha da zorlaştırmaktadır (Dale, 2009).

Afganistan, dünya genelinde en yüksek işsizlik oranlarından birine sahiptir. Genç nüfusun büyük bir bölümü işsizdir veya yetersiz istihdam edilmiştir. Eğitim sisteminin yetersizliği ve kalitesizliği, işgücünün işgücünün beceri düzeyinin düşmesine yol açmıştır. Bu, özellikle modern sektörlerde ve nitelikli işlerde istihdam bulmayı zorlaştırır. Kadınlar, işgücüne katılım oranları açısından ciddi şekilde geride kalmaktadır. Geleneksel cinsiyet rolleri, eğitim eksikliği ve Taliban gibi grupların baskıcı politikaları, kadınların ekonomik fırsatlardan faydalanmasını sınırlar (Misra, 2002).

Eğitim sisteminin yetersizliği işgücünün beceri düzeyinin düşmesine yol açmıştır. Bu durum, modern ekonomide ihtiyaç duyulan nitelikli işler için uygun adayların bulunmamasına neden olur. Afganistan ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hizmet sektörlerine dayanır, ancak bu sektörler yeterli istihdam fırsatları yaratmada yetersiz

kalır. Sanayi ve teknoloji sektörlerinin gelişmemiş olması, ekonominin genişlemesini ve yeni iş alanları yaratılmasını sınırlar. Sürekli güvenlik tehditleri ve çatışmalar, ekonomik faaliyetleri ve yatırımları olumsuz etkiler. Bu durum, işletmelerin büyümesini kısıtlar ve yeni işlerin oluşumunu engeller. Uluslararası yardımın azalması ve yabancı yatırımların düşüklüğü, ekonomik büyüme ve istihdam yaratma kapasitesini sınırlar (Cordesman, Gold, 2013).

Yüksek işsizlik oranları, geniş çaplı yoksulluğa yol açar. İşsiz bireyler ve aileleri, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanır ve sosyal hizmetlere erişimde sıkıntılar yaşar. Geniş çaplı işsizlik, özellikle gençler arasında hoşnutsuzluğu ve sosyal huzursuzluğu artırabilir. Bu durum, radikalleşme ve militan gruplara katılım riskini artırabilir. Afganistan'da kadınların işgücüne katılımı, cinsiyet rolleri, geleneksel değerler ve bazı durumlarda Taliban gibi grupların baskıcı politikaları nedeniyle düşüktür. Kadınların ekonomik fırsatlardan mahrum bırakılması, toplumsal gelişmeyi ve ekonomik büyümeyi kısıtlar (Bowman, Dale, 2009).

Yüksek işsizlik oranları ve ekonomik durgunluk, geniş çaplı yoksulluğa yol açmıştır. Birçok Afgan, temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeker. Ekonomik zorluklar, sosyal huzursuzluğu ve siyasi istikrarsızlığı tetikleyebilir. İşsizlik ve yoksulluk, özellikle gençler arasında radikalleşmeye ve militan gruplara katılıma yol açabilir. Yıllardır süregelen savaşlar ve çatışmalar, Afganistan'ın ekonomik altyapısını yıkmış, tarım arazilerine zarar vermiş ve geniş çaplı yerinden edilmelere yol açmıştır (Stobdan, 1999).

Yeterli eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği, insanların iş bulma kapasitelerini sınırlar ve genel yaşam kalitesini düşürür. Bu durum, yoksulluk döngüsünün devam etmesine neden olur. Afganistan ekonomisi, tarım ve hizmet sektörlerine dayalı olup, yeterli istihdam fırsatları yaratmada yetersiz kalmaktadır. Afganistan, mineraller gibi zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen, bu kaynakların etkili bir şekilde kullanılması ve ülkenin ekonomik gelişimine katkısı, çeşitli engellerle sınırlıdır (Shahrani, 2002).

Yolsuzluk, kamu kaynaklarının kötüye kullanılmasına ve yardımların hedeflenen nüfusa ulaşmamasına neden olur. Bu, genel yoksulluğu artırır ve kaynakların etkin kullanımını engeller. Yoksulluk, beslenme yetersizliği, hijyen eksikliği ve sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar gibi sağlık sorunlarını beraberinde getirir. Bu,

özellikle çocuklar ve hamile kadınlar için ciddi riskler oluşturur. Yoksul aileler, çocuklarını okula göndermekte zorlanır. Bu durum, uzun vadede işsizlik ve yoksulluk döngüsünün devam etmesine yol açar. Geniş çaplı yoksulluk, sosyal huzursuzluğa ve siyasi istikrarsızlığa yol açabilir. Yoksulluk içinde yaşayan insanlar, radikal gruplar tarafından daha kolay etkilenebilir ve bu durum genel güvenliği tehdit edebilir (Fazilat, 2020).

Kadınlar ve etnik veya dini azınlıklar, yoksulluk ve onun sonuçlarından orantısız bir şekilde etkilenir. Bu gruplar, eğitim, sağlık ve ekonomik fırsatlara erişimde ciddi sınırlamalarla karşı karşıya kalabilir. Afganistan'daki geniş çaplı yoksulluğun üstesinden gelmek, kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Bu, güvenliği artırmak, eğitim ve sağlık hizmetlerini iyileştirmek, ekonomiyi çeşitlendirmek, yolsuzlukla mücadele etmek ve uluslararası toplumun sürekli desteğini sağlamak anlamına gelir. Ancak, mevcut siyasi ve güvenlik durumu, bu hedeflere ulaşmayı zorlaştırmaktadır (Collins, 2011).

Afganistan'ın ekonomik geleceği, siyasi istikrarın sağlanması, yolsuzluğun azaltılması, eğitim ve altyapı yatırımlarının artırılması ve uluslararası toplumun sürekli desteğine bağlıdır. Ayrıca, kadınların ve gençlerin ekonomiye katılımının teşvik edilmesi, ülkenin ekonomik büyüme ve gelişme potansiyelini artırabilir. Ancak, mevcut güvenlik sorunları ve Taliban'ın iktidardaki varlığı, bu zorlukların üstesinden gelmeyi daha da zorlaştırır (Bhatia, Sedra, 2008).

3.3.2. Ekonomik Zorluklar

Afganistan'daki ekonomik zorluklar, ülkenin tarih boyunca ve özellikle son yıllarda karşılaştığı en ciddi sorunlardan biridir. Bu zorluklar, geniş bir yelpazede etkiler yaratır ve ülkenin sosyal, siyasi ve ekonomik yapısını derinden etkiler. Afganistan'da işsizlik oranı son derece yüksektir. Genç nüfusun büyük bir bölümü işsiz olup, ekonomik fırsatlar kısıtlıdır. İstihdam yaratan sektörlerin eksikliği ve eğitim seviyesinin düşük olması, işsizliği daha da kötüleştiren faktörler arasındadır (Deniz, 2014).

Ülkenin büyük bir bölümü yoksulluk içinde yaşamaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanamaması, yetersiz beslenme ve sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar, yaşam standartlarını düşürür ve geniş çaplı sosyal sorunlara yol açar. Afganistan ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalıdır ve bu sektör, çatışmalar, doğal afetler ve su

kaynaklarının yetersizliği gibi faktörlerden kolaylıkla etkilenir. Ayrıca, ekonomi yeterince çeşitlendirilmemiş ve sanayi ile hizmet sektörleri yeterince gelişmemiştir (Dawlatyar, 2023).

Afganistan ekonomisi, yıllardır uluslararası yardımlara büyük ölçüde bağımlıdır. Bu yardımların kesilmesi veya azalması, hükümetin temel hizmetleri sürdürme kapasitesini tehlikeye atabilir ve ekonomik istikrarsızlığa yol açabilir. Yolsuzluk, Afganistan'da ciddi bir sorundur ve ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biridir. Kamu kaynaklarının kötüye kullanılması ve yolsuzluk, yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler (Yalaz, 2023).

Ulaşım, enerji ve iletişim gibi temel altyapının yetersizliği, ekonomik faaliyetlerin genişlemesini engeller ve ülkenin kalkınma potansiyelini sınırlar. Eğitim seviyesinin düşük olması ve yeterli mesleki eğitim programlarının olmaması, işgücünün beceri düzeyini sınırlar ve ekonomik gelişmeyi zorlaştırır (Demirbaş, 2023).

Afganistan'daki ekonomik zorluklar, hızlı ve kolay çözümler gerektirmeyen karmaşık sorunlardır. Uzun vadeli istikrar, kapsamlı ekonomik reformlar, eğitim ve sağlık hizmetlerine yatırım, yolsuzlukla mücadele ve uluslararası toplumun devam eden desteği, bu zorlukların üstesinden gelmek için gereklidir. Ancak, mevcut siyasi ve güvenlik sorunları, bu tür çabaları daha da zorlaştırmaktadır (Shahab, 2022).

Afganistan'daki ekonomik zorluklar, ülkenin içinden ve dışından gerçekleşen göç hareketlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Ekonomik zorluklar, sadece insanların göç etme nedenleri arasında önemli bir yer tutmakla kalmaz, aynı zamanda göçün karakteri ve kapsamı üzerinde de derin bir etkiye sahiptir. İşsizlik ve yetersiz geçim kaynakları, birçok Afgan'ı ekonomik fırsatlar arayışında başka ülkelere veya kendi ülkeleri içinde daha istikrarlı bölgelere göç etmeye zorlar. Genç nüfus, iş ve eğitim olanakları için özellikle göçe meyilli olabilir (Tok, 2023).

Yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırır ve onları daha iyi yaşam koşulları arayışında başka yerlere gitmeye teşvik eder. Afganistan'daki yüksek yoksulluk oranları, göç etme kararında önemli bir faktördür. Ekonomik istikrarsızlık ve belirsiz gelecek, özellikle ailelerin çocukları için endişelenmelerine neden olur ve göçü tercih edilen bir seçenek haline getirir. Aileler, çocuklarının daha iyi bir eğitim almasını ve ekonomik olarak güvence altında olmasını sağlamak için göç etmeyi düşünebilir (Geyik, 2018).

Eğitim, sağlık ve diğer temel hizmetlere erişimdeki eksiklikler, insanların bu hizmetleri bulabilecekleri yerlere gitmelerine neden olabilir. Özellikle sağlık ve eğitim olanaklarına erişim, göç kararlarında önemli bir rol oynar. Afganistan'dan kaynaklanan ekonomik zorluklar, komşu ülkelerde ve daha uzak bölgelerde büyük mülteci akınlarına yol açabilir. Bu, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumların karşılaştığı sosyal, ekonomik ve siyasi zorlukları artırır. Ekonomik zorluklardan kaçan Afgan göçmenler, tehlikeli yolculuklar, insan kaçakçılığı ve diğer risklerle karşı karşıya kalabilir. Ayrıca, hedef ülkelerde iş bulma, sosyal entegrasyon ve hukuki statü gibi zorluklarla da mücadele etmek zorunda kalabilirler (Tümtaş, 2022).

Afganistan'daki ekonomik zorluklardan kaynaklanan göç, sadece göç eden bireyler ve aileler için değil, aynı zamanda ev sahibi toplumlar, transit ülkeler ve uluslararası toplum için de önemli zorluklar ve sorumluluklar yaratır. Bu zorlukların üstesinden gelmek, ekonomik kalkınmayı desteklemek, insan haklarına saygı göstermek ve göçmenlerin ve mültecilerin haklarını korumak için kapsamlı ve koordineli çabalar gerektirir (Karakaya, Karakaya, 2021).

3.4. Afganistan'da İnsan Hakları ve Kadın Hakları Sorunları

Afganistan'da insan hakları durumu, uzun yıllardır süregelen çatışmalar, siyasi istikrarsızlık ve çeşitli hükümetlerin ve grupların yönetimi altında ciddi sorunlar ve zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. İnsan haklarına saygı genellikle güvenlik durumuna, politik iklime ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Murray, 2007).

Afganistan'da kadın ve kız çocuklarının hakları, en ciddi insan hakları sorunlarından birini oluşturur. Eğitim, çalışma, sağlık ve katılım gibi alanlarda ciddi kısıtlamalar yaşanmıştır. Özellikle Taliban'ın iktidarda olduğu dönemlerde, kadınlar kamusal yaşamdan neredeyse tamamen dışlanmış ve kız çocuklarının eğitime erişimi engellenmiştir. Kadına yönelik şiddet, çocuk evlilikleri ve zorla evlendirme gibi uygulamalar, ciddi toplumsal sorunlar olarak kalmaya devam etmektedir (Chandra, 2015).

BM'nin Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadınların eşit haklara sahip olmasını ve ayrımcılıkla mücadeleyi hedefler.

Afganistan'da kadınların yaşadığı ciddi kısıtlamalar ve şiddet, bu uluslararası yükümlülöklere aykırıdır. Afganistan'da kız çocuklarının eğitime erişimi ciddi şekilde sınırlıdır. Taliban döneminde, kızların okula gitmeleri neredeyse tamamen yasaklandı ve bu durum, toplumun genel eğitim düzeyini olumsuz etkiledi. Hatta Taliban'ın 2021'de iktidara dönmesiyle, kız çocuklarının ve genç kadınların ortaöğretim ve üniversite eğitimine erişiminde ciddi gerilemeler yaşanmıştır (Lieven, 2009).

Sağlık hizmetlerine erişim, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar için büyük bir sorundur. Kadın sağlık çalışanlarının sayısının azlığı ve bazı bölgelerde kadınların erkek bir doktor tarafından muayene edilmesinin yasak olması, bu sorunu daha da kötüleştirir. Ayrıca, yüksek doğum oranları ve yetersiz doğum öncesi bakım, anne sağlığı sorunlarını artırır. Kadınların siyasi ve ekonomik yaşama katılımı, sınırlıdır. Taliban döneminde kadınlar, hemen hemen tüm işlerden men edilmişti. Yeniden yapılanma döneminde bazı ilerlemeler kaydedilse de, kadınların işgücüne katılımı düşük kalmaya devam etmektedir ve siyasi temsiliyetleri ciddi sınırlamalarla karşı karşıyadır (Stoyanov, 2013).

Kadına yönelik şiddet, Afganistan'da yaygın bir sorundur. Ev içi şiddet, zorla evlilikler ve namus cinayetleri gibi uygulamalar, kadınların temel haklarına ciddi ihlaller teşkil eder. Yetersiz yasal koruma ve toplumsal normlar, bu sorunun çözümünü daha da zorlaştırır. Kadınların yasal haklarının korunması konusunda ciddi eksiklikler vardır. Aile içi şiddet ve zorla evlilik gibi konularda yasal koruma yetersizdir ve yolsuzluk, adaletin sağlanmasını engeller. Kadınlar, hukuki süreçlerde ayrımcılığa uğrar ve adil yargılanma hakkından mahrum bırakılırlar (Capstick, 2008).

Toplumsal normlar ve değerler, kadınların toplum içindeki rollerini sınırlayan ve onları ikincil konuma iten faktörler arasındadır. Eğitim, iş hayatı ve sosyal yaşamda cinsiyet eşitliğinin sağlanması, bu toplumsal normların değişmesine bağlıdır. Afganistan'da kadın hakları sorunları, yalnızca yasal ve politik düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel düzeyde de ciddi değişiklikler ve reformlar gerektirir. Uluslararası toplumun desteği ve yerel düzeydeki çabalar, bu sürecin önemli parçalarıdır. Ancak, mevcut güvenlik durumu, siyasi belirsizlikler ve Taliban'ın iktidardaki varlığı gibi faktörler, kadın haklarının iyileştirilmesi yolunda önemli

engeller oluşturmakta ve bu alandaki ilerlemeyi karmaşık ve zor bir hale getirmektedir (Cordesman, 2019).

Gazeteciler ve medya çalışanları, haber yapma ve ifade özgürlüğü hakları konusunda ciddi riskler ve baskılarla karşı karşıya kalmışlardır. Savaş muhabirleri, insan hakları aktivistleri ve eleştirel sesler, tehditler, tutuklamalar ve hatta ölümlerle karşı karşıya kalmıştır. İnternet ve sosyal medya üzerindeki denetimler ve kısıtlamalar, bilgiye erişimi zorlaştırır ve ifade özgürlüğünü sınırlar. Afganistan'da gözaltına alınan veya hapsedilen bireyler, işkence ve kötü muameleye maruz kalma riski altındadır. Bu uygulamalar, yargısız infazlar ve keyfi tutuklamalarla birlikte, hukukun üstünlüğüne ve adil yargılanma haklarına ciddi bir tehdit oluşturur (Liakhovsky, 2000).

ocuk işçilik, çatışmalarda çocukların kullanılması ve eğitimsizlik gibi sorunlar, Afganistan'daki çocukların temel haklarını tehdit eder. Özellikle kız çocuklarının eğitime erişimi, cinsiyet ayrımcılığı ve güvenlik endişeleri nedeniyle sınırlıdır. Etnik ve dini azınlıklar, ayrımcılık, şiddet ve sosyal dışlanma gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu gruplar, eşit haklara erişimde ve temsil edilmekte ciddi zorluklar yaşar. İnsan hakları savunucuları, aktivistler ve yardım çalışanları, tehditler, saldırılar ve yasal zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu bireylerin çalışmaları, çoğu zaman ciddi riskler taşır ve sıklıkla engellenir veya kısıtlanır (Azadany, 2016).

Afganistan'daki insan hakları durumu, uluslararası toplumun ve insan hakları örgütlerinin sürekli endişesi ve dikkatini çekmektedir. Ülkede insan haklarının iyileştirilmesi, siyasi istikrarın sağlanması, eğitime ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması, kadınların ve azınlıkların güçlendirilmesi ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi gibi çok yönlü çabaları gerektirir. Ancak, mevcut güvenlik durumu ve siyasi belirsizlikler bu çabaları zorlaştırmakta ve insan hakları sorunlarını daha da karmaşık hale getirmektedir (Ghufran, 2001).

3.4.1. İnsan Hakları İhlalleri ve Kadın Hakları Sorunları

Afgan g sonucunda yaşanan insan hakları ihlalleri, hem göçmenlerin kendi yaşadıkları zorluklar hem de ev sahibi ülkelerdeki mevcut durumlar nedeniyle ortaya çıkabilir. Göçmenlerin yasadışı olarak gözaltına alınması ve sınır dışı edilmesi, yaygın bir insan hakları ihlalidir. Bu durumlar genellikle, göçmenlerin yasal haklarını anlamalarını veya savunmalarını engelleyen bilgi eksikliği veya hukuki yardıma erişim zorlukları nedeniyle gerçekleşir (Dawlatyar, 2023).

Göçmenler sık sık uygun barınma bulma, sağlık hizmetlerine ve temiz suya erişim gibi temel ihtiyaçlar konusunda zorluklar yaşar. Bu, özellikle geçici kamplarda veya yoğun nüfuslu kentsel alanlarda ciddi sağlık ve güvenlik riskleri oluşturabilir. Göçmen çocukların eğitime erişimi, sıklıkla engellenir veya kısıtlanır. Bu, dil engelleri, yasal belirsizlikler ve ekonomik zorluklar nedeniyle olabilir ve bu çocukların uzun vadeli refahını ve entegrasyonunu olumsuz etkileyebilir.

Bazı durumlarda, göçmenler gözetiminde işkenceye veya insanlık dışı muameleye maruz kalabilirler. Bu, uluslararası hukukun ve insan hakları standartlarının ciddi bir ihlalidir. Göçmenler, ev sahibi toplumlarda sık sık ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya maruz kalabilirler. Bu durum, iş bulma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi alanlarda ciddi engeller oluşturabilir. Kadınlar ve çocuklar, insan ticareti, cinsel şiddet ve istismar gibi özel risklere maruz kalabilirler. Bu durumlar, özellikle yetersiz koruma ve destek sistemleri olan ortamlarda yaygındır (Yalaz, 2023).

Afgan göçmenlerin insan hakları ihlallerine karıştığı iddiaları bazen gündeme gelebilir. Bu tür durumlar genellikle bireysel vakalarla ilgilidir ve herhangi bir topluluğun tüm üyelerini temsil etmez. Göçmen toplulukları içinde insan hakları ihlallerine yol açabilecek faktörleri anlamak için, çeşitli sosyoekonomik ve psikososyal koşulları dikkate almak önemlidir. Yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanma gibi zorluklar, bireylerin yasa dışı faaliyetlere karışma olasılığını artırabilir. Bu, hırsızlık, dolandırıcılık veya diğer suçlar şeklinde olabilir.

Kültürel ve dil engelleri, eğitim eksikliği ve yasal statü belirsizlikleri gibi entegrasyon sorunları, bazı göçmenlerin topluma uyum sağlamasını zorlaştırabilir. Bu durum, yasa dışı faaliyetlere karışma riskini artırabilir. Göçmen topluluklarında, özellikle kadınlar ve çocuklar olmak üzere, aile içi şiddet ve cinsel istismar vakaları yaşanabilir. Bu durumlar, sıkı aile yapısı, stres, travma ve değişen sosyal normlar nedeniyle tetiklenebilir.

Bazı göçmenler, yasadışı faaliyetlere veya organize suçlara karışabilirler. Bu, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti veya diğer yasa dışı ticaretler olabilir. Ancak, bu tür faaliyetler genellikle küçük bir azınlık tarafından gerçekleştirilir ve tüm göçmen topluluğunu temsil etmez. Bu tür ihlallerin önlenmesi ve ele alınması için hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası toplumun koordineli çabaları gereklidir. Etkili entegrasyon politikaları, sosyoekonomik fırsatların iyileştirilmesi,

hukuki destek ve eğitim, toplumsal uyumu teşvik etmek ve suç oranlarını azaltmak için önemlidir (Demirbaş, 2023).

Göçmen toplulukları, özellikle yüksek stres ve uyum zorlukları yaşadıklarında, artan aile içi şiddet riski ile karşı karşıya kalabilirler. Kadınlar, fiziksel, duygusal ve cinsel şiddetin yaygın hedefleri olabilir. Göçmen kadınlar ve kızlar, hem yolculuk sırasında hem de varış ülkelerinde cinsel istismar ve tacize maruz kalabilirler. Bu, yetersiz koruma, yasal statünün belirsizliği ve güvenli sığınma alanlarının eksikliği nedeniyle olabilir.

Kültürel normlar ve sosyoekonomik zorluklar, kadınların ve kız çocuklarının eğitim ve istihdama erişimini kısıtlayabilir. Bu durum, onların toplumsal ve ekonomik bağımsızlıklarını sınırlar ve yoksulluk döngüsünü devam ettirir. Bazı göçmen topluluklarda, özellikle ekonomik zorluklar ve gelecek belirsizliği söz konusu olduğunda, zorla veya erken yaşta evlilikler yaşanabilir. Bu, genç kızların eğitim, sağlık ve kişisel özgürlüklerini ciddi şekilde kısıtlar. Göçmen kadınların, doğum kontrolü, güvenli doğum hizmetleri ve diğer reproduktif sağlık hizmetlerine erişimi sınırlı olabilir. Bu durum, istenmeyen gebelikler ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi sağlık risklerini artırabilir (Shahab, 2022).

3.5. Uluslararası Koruma Arayışı

Uluslararası koruma arayışı, birçok kişinin, özellikle de mültecilerin, sığınmacıların ve diğer savunmasız grupların, şiddet, zulüm, insan hakları ihlalleri ve çatışmalar gibi tehlikelerden kaçarak güvenlik ve huzur bulabilecekleri bir sığınak araması sürecidir. Bu süreç, uluslararası hukukun ve çeşitli anlaşmaların yönlendirmesi altında gerçekleşir. 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, bir kişinin kendi ülkesinde zulüm tehdidi nedeniyle başka bir yere kaçması durumunda mülteci olarak tanınmasını ve korunmasını sağlar. Zulüm, ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba üyelik veya siyasi görüşlerle ilgili olabilir (Güler, 2020).

Non-Refoulement İlkesi, mültecilerin zulme uğrama riski taşıdıkları ülkelere geri gönderilmemelerini garanti eder. Bu, uluslararası korumanın temel taşlarından biridir. Bir dizi uluslararası insan hakları belgesi, tüm insanlar için temel hakları ve korumaları tanımlar. Bunlar arasında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal

ve Kültürel Haklar Sözleşmesi bulunmaktadır. Bu haklar, mülteciler ve sığınmacılar da dahil olmak üzere herkes için geçerlidir (Dashti, 2021).

Bireyler, şiddet, zulüm veya çatışmadan kaçarak başka bir ülkede sığınma başvurusunda bulunabilirler. Bu süreç, her ülkenin yasalarına ve uluslararası anlaşmalara göre farklılık gösterir. Bazı durumlarda, mülteciler, özellikle en savunmasız olanlar, üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilebilirler. Bu, uluslararası kuruluşlar ve hükümetler tarafından koordine edilen karmaşık bir süreçtir. Mülteciler ve sığınmacılar, sıklıkla sığınma ve koruma arayışında ciddi zorluklar ve engellerle karşılaşır. Bunlar arasında tehlikeli yolculuklar, insan kaçakçılığı, sığınma başvurularının reddedilmesi ve entegrasyon zorlukları bulunmaktadır. Ayrıca, bazı ülkelerin sığınmacı ve mültecilere karşı artan sertlikleri ve koruma standartlarında gerilemeler, uluslararası koruma arayışını daha da zorlaştırmaktadır (Kurter, Yetgin, 2021).

Uluslararası koruma arayışı, sığınmacılar ve mülteciler için hayati önem taşır ve bu sürecin etkinliği, ülkelerin bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirme isteklilikleri ve uluslararası toplumun koordineli çabalarına bağlıdır. Uluslararası koruma, sadece bireylerin güvenliğini ve huzurunu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda barış, güvenlik ve küresel dayanışmanın temelini oluşturur (Üstün, Vargün, 2022).

Afganistan'daki uluslararası koruma arayışının göç üzerindeki etkisi oldukça büyük ve çeşitlidir. İnsanlar, şiddet, zulüm, insan hakları ihlalleri ve geniş çaplı çatışmalardan kaçarken, güvenlik, istikrar ve daha iyi bir yaşam arayışında başka ülkelere sığınmak zorunda kalıyorlar. Afganistan'dan kaçan insanlar, genellikle komşu ülkelere (Pakistan, İran gibi) veya daha uzak bölgelere (Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya gibi) büyük mülteci akınlarına yol açar. Bu durum, ev sahibi ülkelerde sosyal, ekonomik ve politik baskılar yaratabilir (Obayd, 2020).

Uluslararası koruma arayan Afganlar, güvenli ülkelerde sığınma başvurularında bulunabilir. Bu süreç, ev sahibi ülkelerin yasalarına ve uluslararası anlaşmalara göre farklılık gösterir ve genellikle karmaşık ve zaman alıcıdır. Bazı durumlarda, özellikle savunmasız gruplar için üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme programları uygulanabilir. Afgan mülteciler, sığınacakları ülkelerde insan haklarına saygı ve koruma ihtiyacı içindedirler. Bu, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim ve çalışma hakkını içerir. Ayrıca, mültecilerin zorla geri gönderilmemesi (non-refoulement)

ilkesi, onların zulme uğrama riski taşıdıkları ülkelere geri gönderilmemelerini garanti eder (Arpacı, 2020).

Afgan mülteciler, sıklıkla sığınma ve koruma arayışında ciddi zorluklar ve engellerle karşılaşır. Bunlar arasında tehlikeli yolculuklar, insan kaçakçılığı, ayrımcılık, entegrasyon sorunları ve sığınma başvurularının reddedilmesi bulunur. Ayrıca, bazı hedef ülkelerde mülteci ve sığınmacılara yönelik sertleşen politikalar ve artan yabancı düşmanlığı, bu bireylerin karşılaştığı zorlukları daha da artırabilir (Akkaş, Aksakal, 2021).

Uzun vadeli olarak, uluslararası koruma arayışı nedeniyle gerçekleşen göç, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplulukların sosyal ve ekonomik yapılarını değiştirebilir. Entegrasyon ve uyum süreçleri, hem fırsatlar hem de zorluklar sunar. Ayrıca, göçmenlerin geri dönüşü veya kalıcı yerleşimleri, Afganistan'ın gelecekteki demografik yapısını ve kalkınma potansiyelini de etkileyebilir (Ökten, 2012).

Uluslararası koruma arayışından kaynaklanan göç, sadece göç eden bireyler ve aileler için değil, aynı zamanda ev sahibi topluluklar, transit ülkeler ve uluslararası toplum için de önemli zorluklar ve sorumluluklar yaratır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, insan haklarına saygı, etkili entegrasyon politikaları ve uluslararası dayanışma gereklidir. Uluslararası anlaşmalar ve ilkeler, Afgan mültecilere ve yerinden edilmiş kişilere, güvenli sığınak, temel insan hakları ve adil muamele hakkı sağlar. Ancak, bu kanunların ve ilkelerin etkili bir şekilde uygulanması, uluslararası toplumun, hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının sürekli çabalarını gerektirir. Ayrıca, mülteci krizlerine yanıt verirken ülkelerin bu standartlara uyması ve mültecileri desteklemesi, küresel dayanışma ve insan haklarına saygının temelini oluşturur (Çakmak, 2023).

3.6. Afgan Göçünün Nedenleri

Afganistan'dan göç, uzun süredir devam eden çatışmalar, siyasi istikrarsızlık, ekonomik zorluklar ve insan hakları ihlalleri gibi sebeplerle yıllardır devam etmekte olan bir olgudur. Afgan göçü, hem iç göç (ülke içinde yerinden edilmiş kişiler) hem de uluslararası göç (ülke dışına göç eden mülteciler) şeklinde gerçekleşmektedir (Dale, 2009).

Afganistan'da iç göç, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (IDP - Internally Displaced Persons) durumunu ifade eder ve genellikle sürekli çatışmalar, güvenlik sorunları, doğal afetler ve ekonomik zorluklar gibi faktörlerden kaynaklanır. İç göç, toplumun sosyal ve ekonomik yapısını ciddi şekilde etkileyebilir ve hükümet ile uluslararası toplum için önemli zorluklar oluşturabilir (Misra, 2002).

Afganistan'da süregelen silahlı çatışmalar, birçok bireyin ve ailenin daha güvenli bölgelere taşınmasına neden olur. Taliban ve diğer silahlı gruplarla çatışmalar, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan insanları etkiler. Kuraklık, sel, deprem gibi doğal afetler de Afganistan'da iç göçü tetikleyen önemli faktörlerdendir. Bu tür olaylar, insanların geçim kaynaklarını yok edebilir ve onları yerinden edebilir. İşsizlik, yoksulluk ve geçim kaynaklarının azalması, insanları iş ve daha iyi yaşam koşulları arayışında başka bölgelere taşınmaya zorlar (Cordesman, Gold, 2013).

Yerinden edilmiş kişiler genellikle temel hizmetlere ve yeterli barınma olanaklarına erişimde zorluklar yaşar. Kamplar ve geçici barınma merkezleri, sık sık aşırı kalabalık ve yetersiz kaynaklarla mücadele eder. İç göç, sağlık hizmetlerine ve eğitime erişimi sınırlar. Yerinden edilmiş çocuklar, eğitimlerini sürdürmekte zorlanırken, tıbbi ihtiyaçlar ve temiz suya erişim de büyük sorunlar arasındadır. Yerinden edilmiş kişilerin yeni topluluklara entegrasyonu zor olabilir ve bazen yerel halkla aralarında gerginliklere yol açabilir. Bu, kaynakların sınırlı olduğu bölgelerde daha belirgindir (Bowman, Dale, 2009).

BM ve diğer yardım kuruluşları, iç göçmenlere gıda, sağlık hizmetleri, barınak ve eğitim gibi temel hizmetleri sağlamak için çalışır. Ancak, güvenlik sorunları ve yetersiz finansman, bu çabaları sık sık zorlaştırır. Afgan hükümeti, yerinden edilmiş kişilere yardım etmek ve iç göç sorununu ele almak için çeşitli politikalar ve programlar uygulamaya çalışır, ancak kaynak kısıtlamaları, yolsuzluk ve siyasi istikrarsızlık bu çabaları sınırlar. Afganistan'daki iç göç sorunu, ülkenin sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkileyen karmaşık bir meseledir. Etkili çözümler, sadece acil insani yardımı değil, aynı zamanda çatışmaların çözümünü, ekonomik kalkınmayı, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi ve toplumlar arası entegrasyonu destekleyen kapsamlı stratejileri gerektirir (Stobdan, 1999).

Afganistan'daki uzun süreli savaş ve çatışmalar, milyonlarca insanın yerinden edilmesine sebep olmuştur. Güvenlik sorunları, insanların güvenli bölgelere veya

yurtdışına kaçmasına neden olmaktadır. Yüksek işsizlik oranları ve geniş çaplı yoksulluk, birçok Afgan'ı ekonomik fırsatlar arayışı içinde başka yerlere göç etmeye zorlamaktadır. Özellikle kadınlar, etnik ve dini azınlıklar gibi gruplar, ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri nedeniyle göç etmeyi tercih edebilir (Shahrani, 2002).

Afganistan'daki uzun süreli savaş ve çatışmalar, milyonlarca insanın yerinden edilmesine sebep olmuştur. Güvenlik sorunları, insanların güvenli bölgelere veya yurtdışına kaçmasına neden olmaktadır. Yüksek işsizlik oranları ve geniş çaplı yoksulluk, birçok Afgan'ı ekonomik fırsatlar arayışı içinde başka yerlere göç etmeye zorlamaktadır. Özellikle kadınlar, etnik ve dini azınlıklar gibi gruplar, ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri nedeniyle göç etmeyi tercih edebilir (Fazilat, 2020).

Tablo 1.Afganistan'dan Kaçış ve Göç Hareketlerinin Arkasındaki İtici Faktörler

Siyasi Faktörler	Ekonomik Faktörler	Demografik ve Sosyal Faktörler	Çevresel Faktörler
Terörizm ve Savaş	Yoksulluk ve Açlık	Genç Yaş Yapısı	İklim Değişikliği
Zulüm ve İnsan Hakları İhlalleri	İşsizlik	Eğitim ve Sağlığa Yetersiz Erişim	Doğal Afetler
Şiddet ve Suç Güvensizlik	İstihdam Biçimleri	Zayıf Sosyal Koruma	
Yolsuzluk ve Kötü Yönetim		Düşük Altyapı	
Uluslararası Birliklerin Geri Çekilmesi ve Kalkınma Yardımında Azalma Taliban'ın Dönüşü Pekiştirici Faktörle			

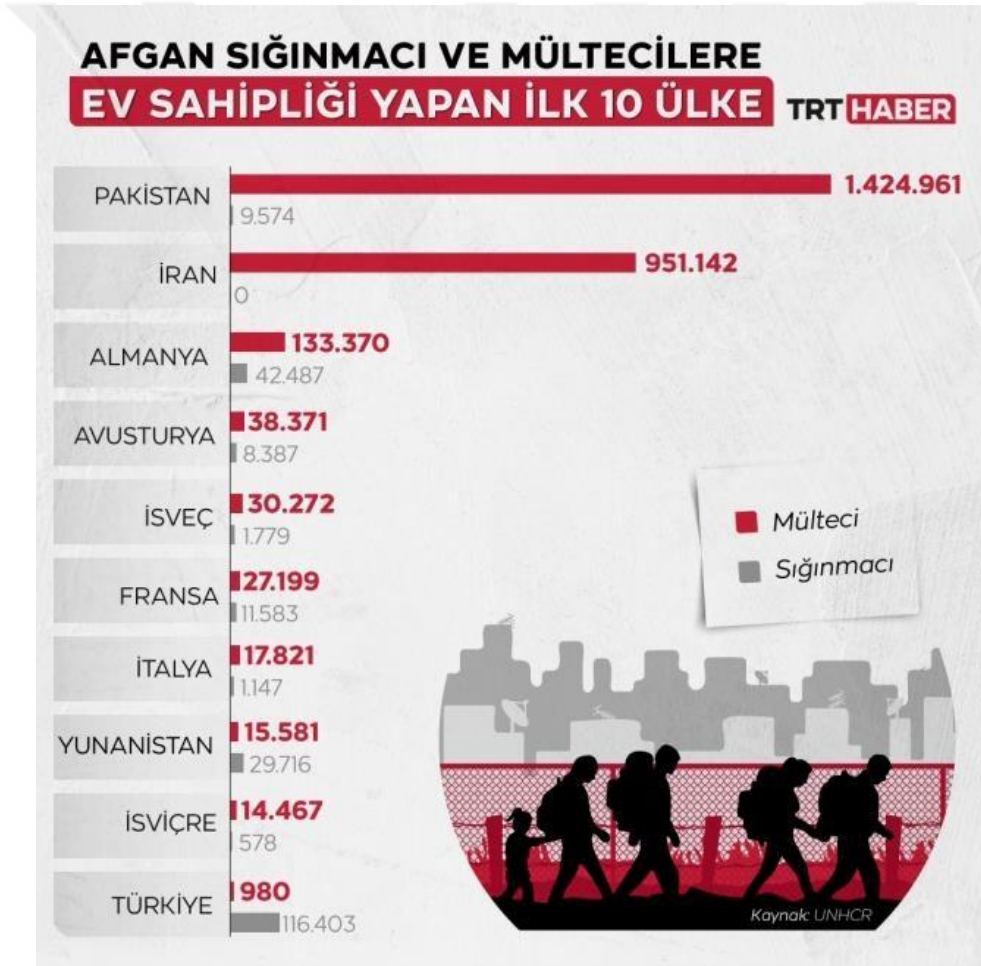
Kaynak: Ifo Institute aktaran Albrecht vd. 2021.

Göç eden Afganlar, yeni ülkelerinde sosyal ve kültürel entegrasyon sorunlarıyla karşı karşıya kalabilir. Dil bariyerleri, iş bulma zorlukları ve toplumsal kabul sorunları, göçmenler için önemli zorluklar oluşturabilir. Afganistan içindeki çatışmalar ve güvenlik sorunları nedeniyle, milyonlarca kişi ülke içinde başka bölgelere göç etmek

zorunda kalmıştır. Bu kişiler, genellikle temel hizmetlerden yoksun kamplarda yaşamak zorunda kalırlar (Bhatia, Sedra, 2008).

Afganistan'dan göç eden insanlar, dünya genelinde birçok farklı ülkeye dağılmış durumdadır. Göçmenlerin gittiği ülkeler, coğrafi yakınlık, aile bağları, ekonomik fırsatlar ve mülteci politikalarına bağlı olarak değişiklik gösterir. Pakistan, onlarca yıldır Afgan mülteciler için ana sığınak ülkelerden biri olmuştur. Tarihsel, kültürel ve etnik bağlar, bu göç akışını kolaylaştırmıştır. Pakistan, milyonlarca Afgan mülteciye ev sahipliği yapmış ve bu sayı zaman zaman artıp azalmıştır (Murray, 2007).

Şekil 3. Afganların göç ettiği ülkeler

Kaynak: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/40-yillik-umuda-yolculuk-hikayesi-afgan-gocmenler-575024.html>, Erişim Tarihi: 05.05.2024

İran da büyük bir Afgan mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. İran, özellikle Afganistan'ın batısındaki komşusu olduğu için, çok sayıda Afgan için göç etme

noktası olmuştur. Çalışma izinleri ve eğitim olanakları da bazı Afganları İran'a çekmektedir. Türkiye, özellikle Avrupa'ya geçmek isteyen Afgan göçmenler için bir transit ülke olarak hizmet vermektedir. Ekonomik fırsatların yanı sıra coğrafi konumu, Türkiye'yi Afgan göçmenler için popüler bir destinasyon haline getirmiştir (Chandra,2015).

Almanya, Birleşik Krallık, İsveç ve diğer Avrupa ülkeleri, özellikle 2015'teki mülteci krizi sırasında Afgan sığınmacıları kabul etmiştir. Avrupa ülkeleri, daha iyi yaşam standartları ve sosyal hizmetler sunarak birçok Afgan için tercih edilen destinasyonlar arasındadır. Hindistan, Afganistan'a yakınlığı ve tarihsel ilişkileri nedeniyle bazı Afgan göçmenler için bir sığınak olmuştur. Özellikle eğitim ve tıbbi tedavi için Hindistan'a giden Afganlar bulunmaktadır (Lieven, 2009).

ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkeler de, özellikle aile birleşimi ve yeniden yerleştirme programları yoluyla Afgan mültecileri kabul etmiştir. Bu ülkeler, istikrarlı mülteci politikaları ve göçmenlere sunulan fırsatlar nedeniyle tercih edilmektedir. Afgan göçmenlerin karşılaştığı zorluklar ve kabul edildikleri ülkelerdeki durumları, hedef ülkenin mülteci politikalarına, ekonomik koşullarına ve sosyal entegrasyon çabalarına bağlı olarak büyük farklılıklar gösterir. Uluslararası toplumun ve hükümetlerin bu göçmenlere destek olması, onların yeni topluluklara entegre olmalarını ve temel haklara erişimlerini kolaylaştırmak için kritik öneme sahiptir (Stoyanov, 2013).

Birçok ülke, Afgan mültecilere belirli haklar ve koruma sağlamaktadır. Ancak, bazı ülkelerin sığınma politikalarındaki sertleşmeler ve sığınmacıları kabul etme kapasitelerindeki sınırlamalar, yeni zorluklar yaratmaktadır. Bazı ülkeler, Afganistan'la geri kabul anlaşmaları imzalamıştır. Bu durum, mültecilerin güvenli olmayan bölgelere zorla geri gönderilme riskiyle karşı karşıya kalmasına neden olabilir (Capstick, 2008).

Göçmen ve mültecilerin korunması konusunda bir dizi uluslararası anlaşma ve sözleşme bulunmaktadır. Bu belgeler, Afganistan'dan göç eden bireyler de dahil olmak üzere tüm mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler için geçerlidir. 1951 Mülteci Sözleşmesi, mülteci tanımını yapar ve mültecilere sağlanması gereken minimum standartları belirler. Ayrıca, mültecilere yönelik temel hakları ve mültecilerin ülkelerine zorla geri gönderilmemeleri (non-refoulement) ilkesini içerir. 1967

Protokolü, 1951 Sözleşmesi'nin coğrafi ve zaman sınırlamalarını kaldırır ve sözleşmenin tüm mültecilere uygulanmasını sağlar (Cordesman, 2019).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, tüm insanların eşit haklara sahip olduğunu ve bu hakların ulusal sınır tanımadan korunması gerektiğini beyan eder. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (ICCPR) ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR), mülteciler de dahil olmak üzere tüm bireyler için temel hakları tanımlar. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuk mültecilerin haklarını da korur. Sözleşme, çocukların üstün yararının her zaman gözetilmesi gerektiğini ve çocukların korunması, eğitime erişimi ve sağlık hizmetlerinden faydalanması gerektiğini vurgular (Geyik, 2018).

CEDAW, kadın mülteciler de dahil olmak üzere tüm kadınların ayrımcılığa uğramadan haklara erişimini destekler. Kadınların ve kız çocuklarının cinsiyete dayalı şiddetten korunması ve eşit haklara sahip olması bu sözleşmenin temel amaçlarındandır. İşkenceye Karşı Sözleşme, mültecilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz kalmamasını sağlamak için hükümetlere yükümlülükler getirir (Tümtaş, 2022).

Bu anlaşmalar ve sözleşmeler, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin korunması için uluslararası yasal bir çerçeve sunar. Ancak, bu belgelerin etkinliği büyük ölçüde üye devletlerin bu yükümlülükleri yerine getirme konusundaki iradesine ve kapasitesine bağlıdır. Ayrıca, mültecilerin korunması ve haklarının savunulması, uluslararası toplumun, sivil toplum kuruluşlarının ve hükümetlerin sürekli çabalarını gerektirir (Karakaya, Karakaya, 2021).

3.7. Afgan Halkının Göç Güzergahları

Afgan halkının yıllar boyunca yaşadığı çatışmalar, istikrarsızlık ve ekonomik zorluklar, milyonlarca kişinin ülkelerini terk etmesine ve çeşitli göç güzergahlarını kullanmasına neden olmuştur. Afgan mültecilerin en yaygın göç güzergahları, komşu ülkeler olan Pakistan ve İran'a, ayrıca Avrupa Birliği ülkelerine ve diğer bölgelere doğrudur.

Pakistan ve İran, Afganistan'daki çeşitli çatışma dönemlerinden bu yana en çok Afgan mülteciyi kabul eden ülkelerdir. Bu ülkeler, coğrafi yakınlıkları ve tarihsel bağlantıları nedeniyle, Afgan mülteciler için ilk sığınma yerleri olmuştur (Marsden,

2009). Pakistan'da, özellikle Kuzeybatı Sınır Eyaleti (şimdi Hayber Pahtunhva) ve Belucistan, önemli mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapmaktadır. İran ise, özellikle doğu sınırına yakın bölgelerde, büyük Afgan mülteci topluluklarına ev sahipliği yapar (Abbasi-Shavazi et al., 2005).

Afgan mültecilerin bir kısmı, daha uzak bölgelere, özellikle Avrupa'ya ulaşmaya çalışmaktadır. Bu göç, genellikle tehlikeli ve yasadışı yollardan gerçekleşir. Afgan mülteciler, genellikle İran ve Türkiye üzerinden Balkan rotasını takip ederek Avrupa'ya ulaşmaya çalışırlar. Bu yolculuk, sıkı sınır kontrolleri, insan kaçakçılığı ve tehlikeli deniz geçişleri gibi zorluklar içerir (Schuster & Majidi, 2013).

Son yıllarda, özellikle ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından Taliban'ın tekrar iktidara gelmesiyle, Afgan mültecilerin yeni göç dalgaları beklenmektedir. Bu durum, komşu ülkelerde ve potansiyel olarak daha uzak bölgelerde, özellikle Avrupa'da, mülteci krizinin şiddetlenmesine yol açabilir (Jones, 2021).

Afgan mültecilerin karşılaştığı zorluklar sadece seyahat sırasında değil, varış noktalarında da devam eder. Entegrasyon süreçleri, sığınma başvurularının karmaşıklığı ve sosyo-ekonomik entegrasyon, hem mülteciler hem de ev sahibi toplumlar için önemli zorluklar oluşturur (UNHCR, 2020).

4. AFGAN GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'YE YÖNELMESİ VE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

4.1. Afgan Göçmenler için Türkiye'nin Önemi

Afganistan Savaşı, 1979'dan 1989'a kadar süren ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesiyle başlayan bir çatışmadır. Türkiye, bu süreçte NATO üyesi olarak Batı'nın ve Sovyet karşıtı güçlerin tarafında yer almış, ancak doğrudan askeri müdahalede bulunmamıştır. Bununla birlikte, Türkiye, Afgan mültecilere yardım sağlama, eğitim ve sağlık hizmetleri sunma gibi insani yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca, Soğuk Savaş dönemindeki stratejik konumuyla NATO için önemli bir üs olarak hizmet etmiştir. Türkiye, Afganistan'da istikrar ve yeniden yapılanma sürecine de destek vermiş, çeşitli dönemlerde Afganistan'a askeri birlikler göndermiştir (Alagöz, Demirkıran, 2020).

Afganistan Savaşı ve Türkiye'nin bu konudaki rolü, daha geniş bir bağlamda ele alındığında, Türkiye'nin hem bölgesel hem de global bir aktör olarak oynadığı rolleri anlamak açısından önemlidir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesi sırasında, Türkiye, Batı bloğunun bir parçası olarak Sovyet genişlemesine karşı durdu. Türkiye, Afgan direnişçilerine manevi ve bazen lojistik destek sağladı, ancak NATO çerçevesinde belirlenen politikalar doğrultusunda hareket etti. Bu süreçte Türkiye, Batı ile olan ittifakını pekiştirdi ve Soğuk Savaş dinamikleri içinde stratejik önemini korudu (Deniz, 2022).

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve sonrasında Türkiye, Afganistan'ın yeniden yapılanma sürecine katkıda bulunmaya çalıştı. Ekonomik yardımlar, eğitim programları ve altyapı projeleri ile Afganistan'ın kalkınmasına destek olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri, NATO liderliğindeki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'ne (ISAF) katılarak Afganistan'da güvenlik ve istikrarın sağlanmasına yardımcı olmuştur. Türkiye, Afganistan'da barışın ve istikrarın sağlanması için diplomatik çabalar da gösterdi ve bölgesel işbirliği için platformlar oluşturdu (Boran, 2021).

Ayrıca, Türkiye'nin Afganistan politikası, Orta Asya ve Ortadoğu'daki daha geniş çıkarları ile de ilişkilidir. Türkiye, tarihi ve kültürel bağları nedeniyle bu bölgelerde etkili bir güç olma arayışındadır ve Afganistan'la ilişkileri bu hedefin bir parçası

olarak görülebilir. Afganistan'la yapılan işbirlikleri, Türkiye'nin bu bölgelerdeki etkisini artırma ve enerji kaynaklarına erişim gibi stratejik çıkarlarını geliştirme amacını taşır (Erol, Yaylacı, 2022).

Sonuç olarak, Türkiye'nin Afganistan Savaşı'na yaklaşımı, sadece o dönemin koşullarıyla değil, aynı zamanda Türkiye'nin daha geniş bölgesel ve global hedefleriyle de şekillenmiştir. Türkiye, tarihsel bağlar, stratejik çıkarlar ve uluslararası ittifaklar doğrultusunda Afganistan'da aktif bir rol oynamış ve bu süreçlerde kendi dış politika hedeflerini de gözetmiştir (Kaplan, 2022).

Taliban'ın 1990'larda yükselişi ve 2001 sonrası dönemde Afganistan'da tekrar güç kazanması, uluslararası toplumda büyük endişe yaratmıştır. Türkiye, bu süreçte tutarlı bir yaklaşım sergilemiş ve hem bölgesel istikrarı hem de Afgan halkının refahını gözetken politikalar izlemiştir. Türkiye, Taliban ile diyalog ve müzakerenin önemini vurgulamış ve Afganistan'daki barış sürecine destek vermiştir. Bölgesel istikrarın ve güvenliğin sağlanması için diplomatik çözüm yollarının aranması gerektiğine inanmıştır. Türkiye, aynı zamanda, Afgan hükümeti ve Taliban arasında arabuluculuk yapmaya ve barış görüşmelerini desteklemeye istekli olduğunu belirtmiştir (Diker, 2023).

Türkiye, Taliban'ın ilk iktidarı döneminde ve sonrasında NATO'nun Afganistan'daki operasyonlarına aktif olarak katılmıştır. Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü (ISAF) ve Resolute Support Misyonu gibi operasyonlarda Türk askerleri ve kaynakları, Afganistan'ın güvenliğini ve istikrarını sağlamak için görev yapmıştır. Türkiye, Afgan halkının refahını artırmaya yönelik kapsamlı kalkınma ve insani yardım projeleri sunmuştur. Bu projeler, eğitim, sağlık, altyapı ve ekonomik kalkınma gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. Türkiye'nin bu yaklaşımı, sadece güvenlik ve askeri önlemlere odaklanmak yerine, Afganistan'ın uzun vadeli istikrar ve kalkınmasını destekleme amacını taşımıştır (Özgün, 2021).

Türkiye, Afganistan'daki durumun bölgesel güvenlik üzerindeki etkilerinin farkında olarak, komşu ülkeler ve diğer bölgesel aktörlerle işbirliği yapmıştır. Afganistan'ın güvenlik, istikrar ve kalkınmasının, genel olarak bölgesel istikrar için kritik olduğunu vurgulamıştır. Türkiye, Afganistan'la tarihi ve kültürel bağlarına dayanarak, bu ülkeyle özel bir ilişki geliştirmiştir. Bu bağlam, Türkiye'nin Afganistan'a yönelik

politikasının daha anlayışlı ve destekleyici olmasını sağlamıştır (Ulutaş, Topaloğlu, 2023).

Türkiye, Afganistan'da istikrarın bölgesel güvenlik ve kendi stratejik çıkarları için önemli olduğunun bilincindedir. Bu nedenle, Afganistan'da istikrar ve güvenliğin sağlanması, Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak konumunu güçlendirmeye ve enerji güzergahları gibi stratejik çıkarlarını korumaya yardımcı olmuştur. Türkiye'nin Taliban savaşı sırasındaki ve sonrasındaki Afganistan tutumu, genel olarak bölgesel istikrar, Afgan halkının refahı ve uluslararası toplumla işbirliği yapma arzusuna dayanmaktadır. Bu politika, hem pratik güvenlik önlemlerini hem de kalkınma ve diplomasiyi içeren kapsamlı bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Işığışok, Kariman 2022).

Türkiye'nin Afganistan politikasının temelini güvenlik ve istikrar oluşturmaktadır. NATO'nun bir üyesi olarak Türkiye, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü (ISAF) ve Resolute Support Misyonuna asker ve kaynak sağlayarak önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca, Afgan güvenlik güçlerine eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunarak, ülkenin kendi güvenlik sorumluluklarını almasına yardımcı olmuştur. Türkiye'nin Afganistan politikasında önemli bir yer tutan bir diğer unsur, kalkınma yardımları ve insani destektir. Türkiye, Afganistan'ın altyapı, sağlık ve eğitim alanlarında gelişimine katkı sağlayacak projeleri desteklemiştir. Aynı zamanda, savaş ve doğal afetler sonucu zarar gören Afgan halkına yönelik insani yardımlar sağlamıştır (Deniz, 2014).

Türkiye, Afganistan'da barış ve istikrarın sağlanması için diplomatik çabalar göstermiş ve bölgesel işbirliğini teşvik etmiştir. Bu çerçevede, çeşitli uluslararası ve bölgesel platformlarda Afganistan'ın çıkarlarını desteklemek için çalışmalar yapmıştır. Ayrıca, Afganistan'ın çevresindeki ülkelerle işbirliği geliştirerek bölgesel güvenlik ve ekonomik kalkınmayı destekleme amacı gütmüştür. Türkiye ve Afganistan arasındaki tarihi ve kültürel bağlar, Türkiye'nin Afganistan politikasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Türkiye, Afganistan'daki toplumsal ve eğitim projelerini desteklemekte, özellikle kadınlar ve çocuklar için sağlık ve eğitim alanlarında girişimlerde bulunmaktadır (Dawlatyar, 2023).

Türkiye'nin Afganistan politikası, aynı zamanda stratejik çıkarlarını yansıtmaktadır. Orta Asya'ya erişim ve bölgede etkin bir rol oynamak, Türkiye'nin stratejik hedefleri arasındadır. Enerji güvenliği de bu politikanın önemli bir parçasını oluşturmakta,

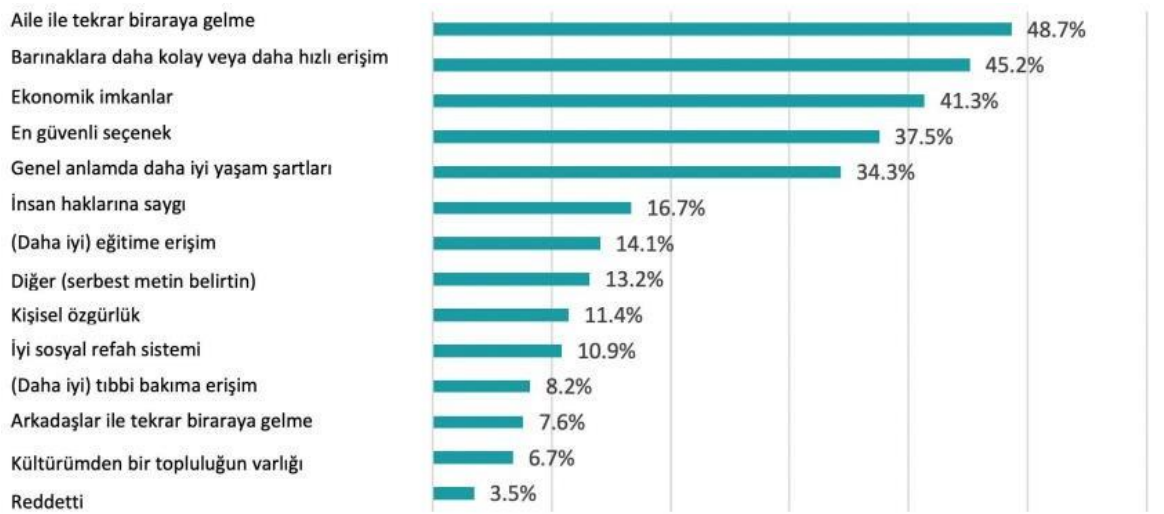
Türkiye Afganistan üzerinden Orta Asya'daki enerji kaynaklarına erişim sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye'nin Afganistan politikası, zaman içinde değişen uluslararası ve bölgesel koşullar doğrultusunda sürekli olarak gelişmekte ve uyum sağlamaktadır. Bu politika, sadece iki ülke arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda Türkiye'nin genel dış politika hedeflerini ve uluslararası alandaki rolünü de yansıtmaktadır (Yalaz, 2023).

4.2. Sığınmacılara Kapıların Açılması

Türkiye'nin sığınmacılara kapılarını açması, özellikle Suriye iç savaşı başta olmak üzere, bölgedeki çeşitli çatışmalar ve krizler sonucu ortaya çıkan büyük bir insani ve politik meseledir. Afganistan'dan gelen büyük sığınmacı akını, özellikle 2001'deki ABD öncülüğündeki müdahale, ardından yaşanan iç çatışmalar, Taliban'ın çeşitli dönemlerdeki yükselişi ve son olarak 2021'de Taliban'ın yeniden iktidarı ele alması gibi olaylarla tetiklenmiş bir durumdur. Bu durum, sadece bölgesel olarak değil, global ölçekte de büyük etkilere sahiptir (Demirbaş, 2023).

Türkiye, son yıllarda Suriyeliler başta olmak üzere milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Afgan göçmenlerin varlığı, bu zaten zorlu durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Türkiye, sınırlarını koruma, düzensiz göçü yönetme, sığınmacılara insani yardım sağlama ve sosyal entegrasyon sağlama gibi konularda önemli zorluklarla karşı karşıyadır (Shahab, 2022).

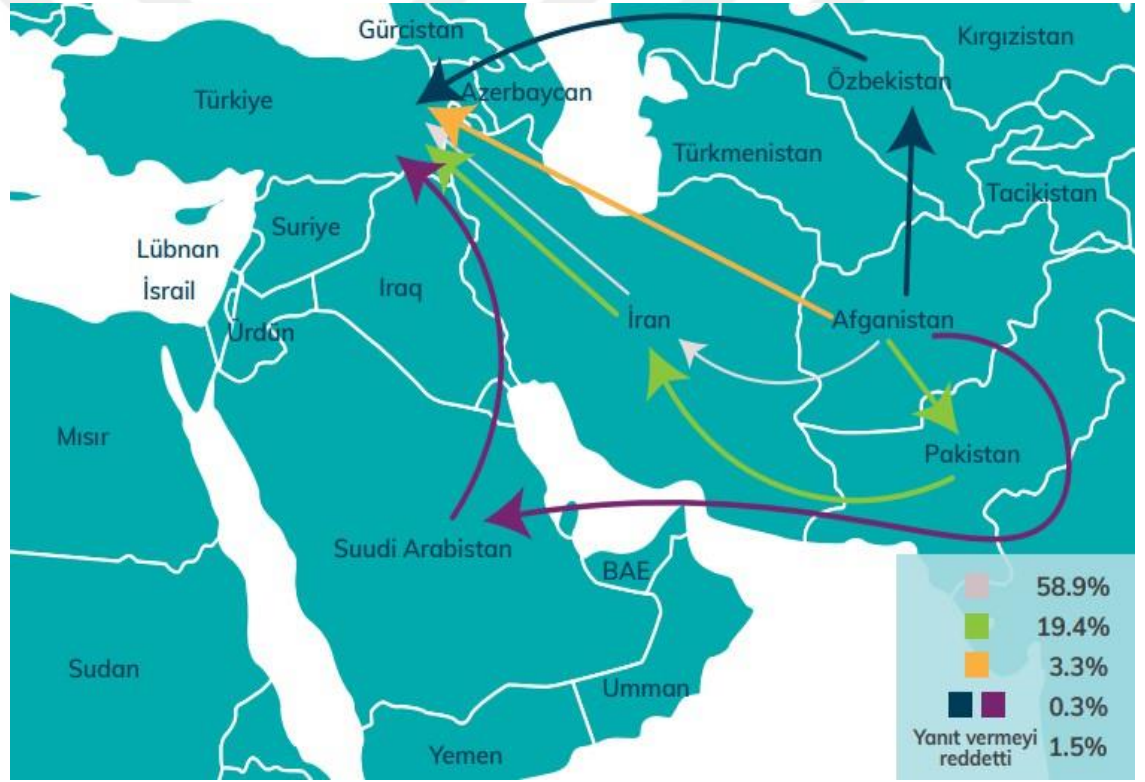
Şekil 4. Türkiye'ye gelme nedenleri

Kaynak: <https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/06/115>, Erişim tarihi: 05.05.2024

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, Afganistan'dan Avrupa'ya gitmek isteyen birçok sığınmacı için önemli bir transit ülke haline gelmiştir. Türkiye, Afgan sığınmacılara yardım etmek için çeşitli insani yardım ve destek programları uyguladı, ancak aynı zamanda artan sığınmacı sayısı ve düzensiz göçle mücadele konusunda ciddi zorluklarla karşı karşıya kaldı. Afganistan'dan gelen sığınmacı akını, bölgesel güvenlik, insan hakları ve uluslararası işbirliği açısından önemli sonuçlar doğurdu. Pakistan ve İran gibi komşu ülkeler milyonlarca Afgan sığınmacıyı kabul etti. Uluslararası toplum, özellikle Birleşmiş Milletler ve çeşitli yardım kuruluşları, Afgan sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamak için kaynak ve yardım sağlamaya çalıştı (Tok, 2023).

Şekil.3 : Türkiye'ye gidilen yollar

Kaynak: <https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/06/115> Erişim tarihi: 05.05.2024

Afganistan'dan gelen sığınmacı akınıyla başa çıkmak için uzun vadeli stratejiler ve sürdürülebilir çözümler gerekmektedir. Bu, uluslararası işbirliğini, bölgesel istikrarı destekleyici politikaları, ve Afganistan'da barış ve kalkınma için sürekli çabaları içermelidir. Ayrıca, sığınmacıların insan haklarının korunması ve onlara güvenli, saygın ve umut verici bir gelecek sunulması, tüm dünyanın sorumluluğundadır (Aras, Toktaş, 2008).

Türkiye, özellikle Suriyeli sığınmacılar için kurduğu geçici barınma merkezlerini, Afgan sığınmacılar için de kullanmaktadır. Bu merkezler, sığınmacılara temel barınma ihtiyaçlarını sunar. Birçok Afgan sığınmacı, Türkiye'nin çeşitli kentlerinde kendi imkanlarıyla veya destek organizasyonları aracılığıyla barınmaktadır. Bu durum, hem sığınmacılar hem de yerel halk için çeşitli zorluklar ve uyum sorunları yaratabilir (Bozkurt, 2000).

Türkiye, sığınmacılara acil sağlık hizmetleri ve temel tıbbi yardımlar sağlamaktadır. Afgan sığınmacılar, geçici kimlik belgeleri ile kamu hastanelerinde tedavi olabilmekte ve çeşitli sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Türkiye, sığınmacı çocuklar için eğitim hizmetleri sunmaktadır. Resmi okullar ve geçici eğitim merkezleri aracılığıyla çocuklar eğitime erişebilmekte, Türkçe dil eğitimi ve diğer temel dersler sunulmaktadır. Ancak, kaynak yetersizliği ve dil engelleri nedeniyle, tüm sığınmacı çocukların eğitime tam olarak entegre olması zorluklar içerebilmektedir (Buz, 2004).

Sığınmacılar için çeşitli sosyal hizmetler ve psikososyal destek programları mevcuttur. Bu programlar, sığınmacıların travmalarıyla başa çıkmalarına, yeni hayatlarına uyum sağlamalarına ve topluma entegre olmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Türkiye, Afgan sığınmacılara yönelik yardımlarını sürdürebilmek için uluslararası toplumdan destek almaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve diğer uluslararası yardım kuruluşları ile işbirliği yaparak, finansal kaynaklar ve lojistik destek sağlanmaktadır (Buz, Canlı, 2021).

Türkiye, sığınmacıların ekonomik olarak kendilerini destekleyebilmeleri ve topluma katkıda bulunabilmeleri için çeşitli programlar ve fırsatlar sunmaya çalışmaktadır. Ancak, bu alanda ciddi zorluklar ve engeller bulunmaktadır. Afgan sığınmacılar için sunulan barınak ve yardım hizmetleri, hem Türkiye'nin kapasitesi hem de uluslararası destekle sınırlıdır. Bu hizmetler, sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamakla birlikte, uzun vadeli entegrasyon ve sürdürülebilir çözümler için daha fazla kaynak ve planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır (Castles, 2023).

Türkiye'nin Afgan sığınmacılarla ilgili güvenlik endişeleri, ülkenin hem iç güvenliğini hem de genel bölgesel istikrarı etkileyen önemli bir konudur. Afganistan'dan gelen göç dalgaları, çeşitli güvenlik sorunları ve zorlukları

beraberinde getirir. Afganistan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin büyük bir kısmı düzensiz yollardan seyahat eder. Bu, Türkiye'nin sınır güvenliğini zorlayan ve göçmenlerin güvenliğini tehdit eden bir durumdur. Düzensiz göç, insan kaçakçılığı ve ticareti gibi yasa dışı faaliyetlerle yakından ilişkilidir. Bu faaliyetler, hem göçmenlerin hem de Türkiye'nin güvenliğini riske atar (Chimni, 2009).

Bazı güvenlik endişeleri, terör örgütlerinin sığınmacı akınlarını kendi üyelerini sızdırmak için kullanabileceği ihtimaline dayanır. Afganistan'ın bazı bölgelerinde aktif olan terör grupları, bu endişeleri artırmaktadır. Sığınmacı kampları ve yoğunluklu sığınmacı nüfusun bulunduğu yerler, radikalizasyon için potansiyel alanlar olarak görülebilir. Bu, genç ve savunmasız bireylerin radikal fikirlerle etkilenme riskini içerir. Afgan sığınmacıların varlığı, bazı Türk vatandaşları arasında güvenlik, işsizlik ve sosyal huzursuzlukla ilgili endişeleri tetikleyebilir. Bu durum, toplumsal gerilimlere ve yanlış anlamalara yol açabilir (De Genova, 2002).

Sığınmacılara yönelik olumsuz algılar ve xenofobi, hem sığınmacıların hem de toplumun genel güvenliğini tehdit eden faktörlerdir. Uzun vadeli entegrasyon eksikliği, marjinalleşme ve dışlanmış grupların oluşmasına yol açabilir. Bu, genel güvenlik ve sosyal uyum açısından riskler taşır. Düzensiz göçmenlerin kayıt altına alınması ve izlenmesi, güvenlik için kritik öneme sahiptir. Ancak bu süreç, kaynak ve lojistik açıdan zorluklar içerir (Göktürk, 2006).

Türkiye, bu güvenlik endişeleriyle başa çıkabilmek için çeşitli önlemler almıştır. Bunlar arasında sınır güvenliğinin artırılması, uluslararası işbirliği, sığınmacıların kayıt altına alınması ve izlenmesi, terörle mücadele operasyonları ve toplumsal uyumu destekleyici politikalar bulunmaktadır. Ancak, bu endişelerin üstesinden gelmek, sadece ulusal çabalarla değil, aynı zamanda uluslararası işbirliği ve kapsamlı stratejilerle mümkün olacaktır (Hünee, 2017).

4.3. Türkiye ve Uluslararası Toplumla İlişkiler

Türkiye, Afgan sığınmacılarla ilgili olarak bir dizi uluslararası işbirliğine girmiştir. Bu işbirlikleri, sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanması, göç yönetimi, güvenlik ve entegrasyon gibi çeşitli alanlarda gerçekleşmiştir. İlk olarak, Türkiye'nin Afgan sığınmacılarla ilgili olarak BM le yaptığı işbirlikleri, bu karmaşık ve çok boyutlu sorunun yönetilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Petersen, 2023).

Türkiye, UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) ile işbirliği yaparak Afgan sığınmacılara yönelik barınma, yiyecek, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerin sağlanmasında önemli adımlar atmıştır. UNHCR, sığınmacılara yönelik yardım programlarının koordinasyonunda ve finansmanında Türkiye'ye destek olmaktadır. UNHCR, Türk hükümeti ve yerel kurumlarla birlikte sığınmacıların kayıt edilmesi, korunması ve hizmetlere erişiminin iyileştirilmesi gibi alanlarda kapasite geliştirme faaliyetlerinde bulunur (Karadağ, 2021).

UNHCR, Türkiye'nin uluslararası mülteci hukuku ve standartlarına uyumunu sağlamak için danışmanlık ve destek sunar. Ayrıca, sığınmacıların haklarının korunması ve adil bir şekilde muamele görmelerini sağlamak için çalışmalar yapar. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF), Türkiye'deki Afgan sığınmacı çocukların eğitimine erişimini sağlamak ve çocukların korunmasını güçlendirmek için çalışır. Bu, okul öncesi eğitim programlarından mesleki eğitime kadar geniş bir yelpazede destek içerir. UNICEF, çocukların sağlık ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere Türkiye ile işbirliği yapar. Bu, aşı kampanyaları ve annelere yönelik beslenme eğitimleri gibi faaliyetleri içerir (Kronenfeld, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Türkiye'ye Afgan sığınmacılar için sağlık hizmetlerinin sağlanması ve acil durum sağlık yanıtlarının geliştirilmesinde destek verir. Bu, salgın hastalıkların önlenmesi ve kontrolü gibi önemli konuları kapsar. Dünya Gıda Programı (WFP), sığınmacıların yeterli ve besleyici gıdaya erişimini sağlamak için Türkiye ile işbirliği yapar. Bu, özellikle hassas gruplar ve çocuklar için önemlidir (Üstübcü, 2020).

Türkiye'nin Afgan sığınmacılarla ilgili Avrupa Birliği (AB) ile yaptığı işbirlikleri, sığınmacı krizinin yönetilmesi ve sığınmacılara yönelik hizmetlerin iyileştirilmesi açısından önemlidir. 2016 yılında Türkiye ve AB, düzensiz göçü azaltmak, sığınmacıların AB ülkelerine geçişlerini düzenlemek ve Türkiye'de bulunan sığınmacılara daha iyi koşullar sağlamak amacıyla bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşma kapsamında, Türkiye'ye sığınmacılara yönelik eğitim, sağlık, altyapı ve sosyal uyum projeleri için milyarlarca Avro mali destek sağlanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin düzensiz göçmenleri geri kabul etme yükümlülüğü bu anlaşmanın bir

parçasıdır. Bu, Türkiye'nin AB'ye düzensiz göçü kontrol etme konusunda önemli bir rol oynamasını sağlar (Tümtaş, 2020).

Türkiye'nin AB ile devam eden katılım süreci, göç yönetimi ve sığınmacılarla ilgili konularda işbirliğini derinleştirme potansiyeline sahiptir. İşbirliği ve uyum çabaları, müzakere sürecinin bir parçası olarak ele alınmaktadır. AB ile vize serbestisi anlaşmasının bir parçası olarak, Türkiye'nin göç yönetimi ve sığınmacılarla ilgili standartlarını yükseltme taahhüdü bulunmaktadır. Bu, Türkiye'nin ilgili altyapısını ve kapasitesini geliştirmesi gerektiği anlamına gelir (Abbasi-Shavazi, Glazebrook, 2005).

AB, Türkiye'nin sığınmacılarla ilgili kapasitesini geliştirmeye yardımcı olmak için çeşitli projeler ve teknik yardım sağlar. Bu, sığınmacıların kaydı, barınma, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi alanları içerebilmektedir. Ayrıca, AB'nin sınır kontrolü ve göç yönetimi ajansları olan Frontex ve EASO gibi kurumlar, Türkiye ile operasyonel işbirliği yaparak göç akışlarının daha etkin bir şekilde yönetilmesine yardımcı olmaktadır. Türkiye ve AB, göç ve sığınmacılar konusunda bölgesel forumlar ve diyaloglar yoluyla işbirliği yapar. Bu, bölgesel istikrar ve sığınmacı krizinin daha kapsamlı bir şekilde ele alınmasını sağlar (Sadeghi. 2005).

Türkiye'nin Afgan sığınmacılarla ilgili olarak komşu ülkelerle yaptığı işbirlikleri, göç akışlarının yönetilmesi, sınır güvenliğinin sağlanması ve sığınmacıların insanca muamele görmesini garanti altına almak açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye ve İran, Afganistan'dan Türkiye'ye olan göç akışının önemli bir kısmının geçtiği sınırda yakın işbirliği yaparlar. Bu işbirliği, düzensiz göçü önleme, insan kaçakçılığıyla mücadele ve sınır güvenliğini artırmaya yöneliktir. Her iki ülke de düzensiz göçle mücadelede etkili olmak için istihbarat paylaşımı ve ortak operasyonlar düzenlemekte, bu sayede göçmen kaçakçılığı ve diğer yasa dışı faaliyetleri engellemeye çalışmaktadır (Açıkalin, 2023).

Türkiye, Afgan sığınmacılarla ilgili konularda sivil toplum kuruluşları ve uluslararası yardım kuruluşlarıyla işbirliği yaparak önemli destek ve kaynaklar sağlamaktadır. Bu işbirlikleri, sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanması, entegrasyonunun desteklenmesi ve onlara insanca muamele edilmesi açısından hayati rol oynamaktadır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Dünya Gıda Programı (WFP) ve daha

pek çok uluslararası kuruluşla işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri, finansal yardım, lojistik destek ve saha operasyonları gibi çeşitli alanlarda gerçekleşmektedir (Castles, 2023).

Pakistan, Afgan sığınmacıların büyük bir kısmını barındıran bir ülke olarak, bölgesel istikrar ve güvenlik konularında Türkiye ile işbirliği yapar. İki ülke, Afganistan'daki durumu istikrara kavuşturma ve sığınmacıların güvenli bir şekilde geri dönebilmesi için ortak çabalar sarf eder. Türkiye ve Pakistan, ayrıca, bölgesel forumlar ve diyalog mekanizmaları aracılığıyla sığınmacılar ve göç yönetimi konularında işbirliği yapar. Bu mekanizmalar, politika koordinasyonunu ve en iyi uygulamaların paylaşımını teşvik eder (Aras Toktaş, 2008).

Türkiye'nin Suriye ve Irak ile olan sınırları da düzensiz göç için potansiyel geçiş noktalarıdır. Türkiye, bu ülkelerle güvenlik ve istikrarı teşvik etmek, sınır yönetimini iyileştirmek ve göç akışlarını düzenlemek için işbirliği yapar. Ayrıca, Türkiye, bu ülkelerdeki insani durumu iyileştirmek ve göç baskısını hafifletmek için uluslararası toplumla birlikte çalışır (Bozkurt, 2000).

Türkiye'nin Afgan sığınmacılarla ilgili olarak İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ile yaptığı işbirlikleri, sığınmacı krizinin İslami dayanışma ve işbirliği çerçevesinde ele alınmasını sağlamak açısından önemlidir. İİT, Müslüman ülkeler arasında işbirliğini teşvik eden ve çeşitli sosyal, ekonomik ve politik konularda üye devletleri bir araya getiren bir kuruluştur. İİT, üye ülkeler arasında koordinasyon sağlayarak, Afgan sığınmacılara yönelik insani yardım çabalarını destekler. Türkiye, İİT üyesi bir ülke olarak, sığınmacılara yönelik yardım ve destek sağlama konusunda diğer üye devletlerle işbirliği yapar (Buz, 2004).

Türkiye, İİT üyesi diğer ülkelerle birlikte, Afgan sığınmacılara yönelik sağlık, eğitim ve barınma gibi alanlarda projeler geliştirebilir. Bu, sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine yardımcı olur. Türkiye, İİT içindeki forumlar ve toplantılarda Afgan sığınmacı krizini gündeme getirerek, üye ülkeler arasında bu konuda farkındalık yaratmayı ve ortak politikalar geliştirmeyi hedefler. Türkiye, İİT'nin etkinliğini ve sığınmacılarla ilgili meselelerdeki rolünü artırmak için diğer üye ülkeleri işbirliği ve destek sağlamaya çağırabilir (Buz, Canlı, 2021).

İİT'nin kültürel ve dini dayanışma vurgusu, Afgan sığınmacılara yönelik sosyal ve kültürel uyum programlarının geliştirilmesine yardımcı olabilir. Türkiye, bu bağlamda, sığınmacıların sosyal entegrasyonunu destekleyecek projeler üzerinde işbirliği yapabilir. Afgan sığınmacıların eğitimi ve beceri gelişimi, uzun vadeli entegrasyon ve kalkınma için kritik öneme sahiptir. Türkiye, İİT ile işbirliği yaparak, sığınmacılar için eğitim programları ve mesleki eğitim fırsatları sunmaktadır.

Uluslararası kuruluşlar, Türkiye'de sığınmacılara yönelik eğitim, sağlık hizmetleri, psikososyal destek ve barınma gibi alanlarda projeler ve programlar yürütmektedir. Türkiye, bu projelerin uygulanmasında yerel düzeyde destek ve rehberlik sağlar. Türkiye'deki birçok sivil toplum kuruluşu, Afgan sığınmacılara yönelik olarak gıda dağıtımı, hukuki yardım, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda aktiftir. Türk hükümeti, bu STK'ların çalışmalarını destekleyerek ve onlarla işbirliği yaparak sığınmacıların ihtiyaçlarının daha etkili bir şekilde karşılanmasını sağlar. Ayrıca, *Doctors Without Borders* (Sınır Tanımayan Doktorlar), *International Rescue Committee* (Uluslararası Kurtarma Komitesi) ve daha birçok uluslararası STK, Türkiye'de sığınmacılara yönelik çeşitli yardım ve destek programları yürütmektedir. Türkiye, bu kuruluşların operasyonlarını kolaylaştırmak ve etkinliklerini artırmak için işbirliği yapar.

Türkiye, sivil toplum ve uluslararası yardım kuruluşlarının faaliyetlerini koordine etmek için çeşitli mekanizmalar oluşturmuştur. Bu, çabaların birbirini tamamlamasını ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar. Türkiye, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlarla birlikte, sığınmacı krizine ortak yanıtlar geliştirmek için stratejik planlamalar yapar. Bu planlamalar, sığınmacılara yönelik hizmetlerin kapsamını ve etkinliğini artırır. Türkiye, sığınmacılara yönelik çalışmalarda gönüllülerin katılımını teşvik eder. Bu, toplum temelli yaklaşımların güçlendirilmesine ve sığınmacıların yerel topluluklarla daha iyi entegrasyonuna katkıda bulunur.

4.4. Sığınmacıların Yerleştirilmesi ve Barınma Politikaları

Uluslararası sığınmacıların yerleştirilmesi ve barınma politikaları, sığınmacıların güvenli, insani ve sürdürülebilir bir şekilde korunmasını ve entegrasyonunu sağlamak için hayati önem taşır. Bu politikalar, hem ev sahibi ülkelerin hem de

uluslararası toplumun çabalarını gerektirir. Bazı sığınmacılar, ilk sığındıkları ülkeden başka bir ülkeye resmi yeniden yerleştirme programları aracılığıyla transfer edilir. Bu programlar, özellikle savunmasız durumdaki sığınmacılara yöneliktir ve Birleşmiş UNHCR gibi uluslararası kuruluşlar tarafından koordine edilir. Bazı ülkeler, acil durumlar veya özel ihtiyaçlar nedeniyle sığınmacıları kabul eder. Bu, savaştan kaçanlar, ağır sağlık sorunları olanlar veya aile birleşimi gerektirenler için olabilir.

Ev sahibi ülkeler, sığınmacılara geçici barınak sağlar. Bu, sığınmacı kampları, geçici konutlar veya kamu binalarının kullanımını içerebilmektedir. Bazı durumlarda, sığınmacılara toplu halde geçici koruma statüsü verilir. Bu statü, belirli bir süre boyunca ülkede kalma, çalışma ve bazı sosyal haklardan yararlanma imkanı sağlar. Almanya, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği içinde, dünyanın çeşitli yerlerinden savunmasız sığınmacıları yeniden yerleştiren bir program yürütmektedir. Program, seçilen sığınmacılara Almanya'da oturma ve çalışma hakkı sunar ve onların entegrasyonunu destekleyen çeşitli hizmetler sağlar.

Kanada'nın Özel Sponsorluk Programı, özel grupların ve bireylerin belirli bir süre için maliyetlerini karşılamak üzere sığınmacıları sponsorlamalarına olanak tanır. Bu program, sığınmacıların Kanada'da yerleşmelerini ve topluma entegre olmalarını hızlandırır ve yerel topluluklarla güçlü bağlar kurmalarını teşvik eder. İsveç, sığınmacıların topluma entegrasyonunu desteklemek için kapsamlı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu, sığınmacılara İsveççe dil eğitimi, mesleki eğitim programları ve iş arama yardımı sunmayı içerir (Bozkurt, 2000). Ayrıca, yerel belediyeler sığınmacılara konut sağlama konusunda önemli bir rol oynar.

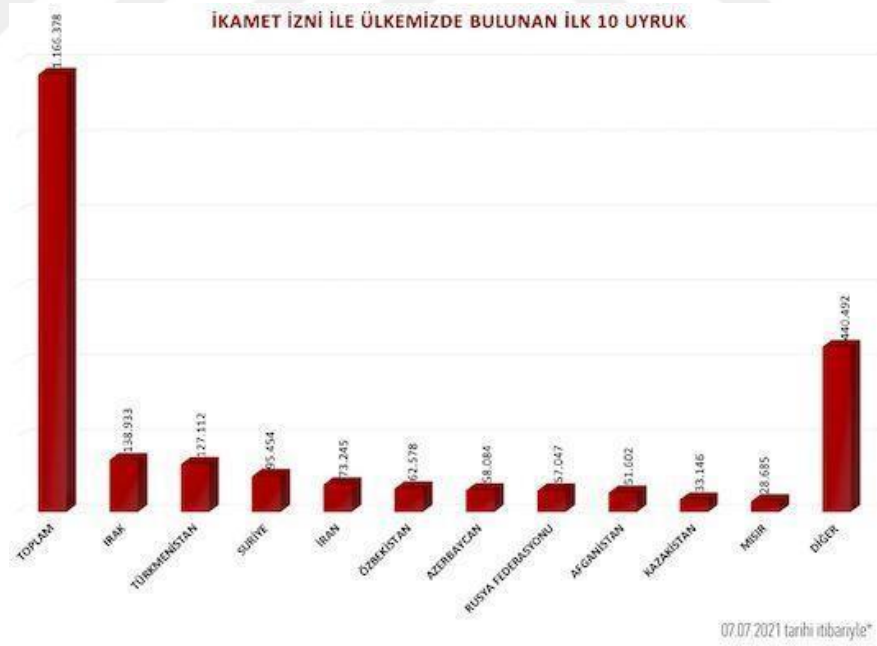
Ürdün'de bulunan Zaatarı Kampı, Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapmaktadır ve dünyanın en büyük mülteci kamplarından biridir. Kamp, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri ve mesleki eğitim gibi çeşitli hizmetler sunarak sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Türkiye, özellikle Suriyeli sığınmacılar için "Geçici Koruma" statüsü sunmuştur. Bu rejim altında, sığınmacılara geçici bir oturma hakkı, sağlık hizmetlerine erişim ve eğitim gibi bazı temel haklar tanınmıştır (Bozkurt, 2000). Türkiye'deki sığınmacılar için oluşturulan kamplar, barınma, gıda ve diğer temel ihtiyaçları sağlamaktadır.

Global Mülteci Forumu , sığınmacıların yerleştirilmesi ve barınma ile ilgili zorlukları ele almak için küresel işbirliğini güçlendirmeyi amaçlar. Katılımcılar, deneyimlerini

paylaşır, iyi uygulamaları tartışır ve yeni ortaklıklar kurarlar. Sığınmacı krizinin yükünün adil bir şekilde paylaşılması, forumun temel prensiplerinden biridir. Bu, mali destek, yeniden yerleştirme kotaları ve teknik yardım gibi çeşitli yollarla gerçekleştirilir. Forum, sığınmacıların barınma, eğitim, sağlık ve istihdam gibi alanlarda karşılaştıkları zorluklara çözüm bulmak için uluslararası standartları ve iyi uygulamaları geliştirmeyi hedefler (Sadeghi. 2005) .

Türkiye, dünyanın en fazla sığınmacı barındıran ülkelerinden biridir, özellikle Suriye iç savaşından kaçan milyonlarca insan için bir sığınak haline gelmiştir. Afganistan, Irak ve diğer bölgelerden gelen sığınmacılar da dahil olmak üzere, Türkiye'nin sığınmacılara yönelik politikaları ve uygulamaları sürekli gelişmektedir. Türkiye, özellikle Suriyeliler için oluşturulan "Geçici Koruma" rejimi altında sığınmacılara hizmet sunmaktadır. Ancak, Afgan sığınmacılar genellikle bu statüden faydalanamazlar ve onlar için farklı türde ikamet izinleri uygulanır. Bu izinler, Afgan sığınmacıların ülkede yasal bir şekilde kalabilmelerini, çalışabilmelerini ve bazı temel hizmetlere erişebilmelerini sağlar.

Şekil 5. İkamet izniyle Türkiye’de Bulunan Afganlar

Kaynak: <https://medyascope.tv/2021/07/19/afgan-multeci-gercegi-turkiyeye-gelen-120-bin-multecinin-50-bini-afgan/Erişim> tarihi: 05.05.2024

Türkiye, özellikle Suriyeli sığınmacılar için organize kamplar kurmuştur. Ancak, Afgan sığınmacıların büyük çoğunluğu kamp dışında, şehirlerde ve kasabalarda

yaşamayı tercih eder. Şehirlerde yaşayan Afgan sığınmacılar genellikle kendi konaklama çözümlerini bulurlar. Bu, kiralanmış evler veya diğer informal yerleşimler olabilir. Hükümet ve yerel belediyeler, bu sığınmacılara yönelik hizmet sağlama ve uyumlarını destekleme konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşabilir.

Afgan sığınmacıların Türkiye'de yasal olarak çalışabilmeleri için çalışma izni almaları gerekmektedir. Ancak, bu süreç bazen karmaşık ve zaman alıcı olabilir. Çalışma izni olmadan çalışmak, sığınmacıları düşük ücretler ve kötü çalışma koşulları gibi risklere maruz bırakabilir. Türkiye, sığınmacı çocukların resmi eğitim sistemine erişimini destekler. Ancak, dil engelleri, kaynak yetersizliği ve sosyal entegrasyon zorlukları nedeniyle Afgan çocuklarının eğitime tam olarak entegre olması zor olabilir.

Anayasada yer alan Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması (Madde 12-40) herkesin, milliyeti, ırkı veya dini ne olursa olsun, yaşam hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği, işkence ve kötü muamele yasağı gibi temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu belirtir. Bu, Türkiye'de bulunan sığınmacılar ve göçmenler için de geçerlidir. Eşitlik İlkesi (T.C. Anayasası, Madde 10) herkesin kanun önünde eşit olduğunu ve hiç kimsenin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılığa tabi tutulamayacağını belirtir. Bu, sığınmacı ve göçmenlerin de ayrımcılığa uğramaması gerektiğini ve eşit muamele görme hakları olduğunu ifade eder (T.C. Anayasası, Madde 10, 12-40).

Yabancıların Hukuki Durumu (Madde 16) yabancıların hak ve özgürlüklerinin uluslararası hukukun genel kuralları çerçevesinde kullanılacağını belirtir. Bu, Türkiye'nin, sığınmacı ve göçmenlerin hukuki durumunu uluslararası hukuk normlarına uygun olarak düzenlemesi gerektiğine işaret eder. Uluslararası Hukukun Üstünlüğü (T.C. Anayasası, Madde 90) uluslararası antlaşmaların yasalarla çeliştiği durumlarda uluslararası antlaşmaların esas alınacağını belirtir. Bu, Türkiye'nin, sığınmacı ve göçmen hakları ile ilgili uluslararası sözleşmelere ve antlaşmalara uyması gerektiğini vurgular (T.C. Anayasası, Madde 16-40).

Bu anayasal ilke ve hükümler, Türkiye'de sığınmacı ve göçmenlerin haklarının korunması ve onlara insanca muamele edilmesi için hukuki bir temel oluşturur. Ancak, bu ilke ve hükümlerin uygulanması, aynı zamanda yasaların, yönetmeliklerin ve politikaların etkin bir şekilde yürütülmesini ve denetlenmesini gerektirir.

4.5. Afgan Göçünün Dinamiklerinin Değişimi ve Yönetim Zorlukları

Göç politikalarının değişimi ve yönetim zorlukları, küresel ölçekte devletlerin ve uluslararası kuruluşların karşı karşıya kaldığı en önemli meselelerden biridir. Değişen ekonomik koşullar, çatışmalar, iklim değişikliği, insan hakları meseleleri ve politik istikrarsızlık gibi faktörler, göç dinamiklerini sürekli olarak etkilemektedir. Birçok ülke, özellikle düzensiz göçü kontrol etmek amacıyla sınır güvenliğini sıkılaştırmış ve göç politikalarını daha katı hale getirmiştir (Mixed Migration Centre, 2023). Bu, vize prosedürlerinin sıkılaştırılması, sınır kontrollerinin artırılması ve göçmen kabul kotalarının düşürülmesi şeklinde olabilir.

Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi Akdeniz üzerinden gelen düzensiz göçmen akınlarıyla karşı karşıya kalan ülkeler, sınır kontrollerini sıkılaştırmış ve göçmenlerin Avrupa'ya girişini denetlemek için önlemler almıştır. Almanya ve Fransa gibi büyük sayıda sığınmacıyı kabul eden ülkeler, hem sığınma prosedürlerini hem de entegrasyon politikalarını gözden geçirmiş ve sıkılaştırmıştır. Doğu Avrupa'da yer alan Macaristan ve Polonya, sığınmacılara karşı özellikle sıkı politikalar uygulamış ve sınır güvenliklerini önemli ölçüde artırmışlardır (Springer, 2023).

ABD, Meksika sınırından gelen düzensiz göçü kontrol etmek amacıyla bir dizi önlem almıştır. Bu, sınır duvarı inşaatı, sınır güvenlik güçlerinin sayısının artırılması ve sığınma politikalarının sıkılaştırılmasını içerir. Avustralya, özellikle deniz yoluyla gelen düzensiz göçmenlere karşı sıkı politikalar uygulamaktadır. Göçmenlerin ülkeye ulaşmadan önce geri çevrilmesi veya üçüncü ülkelerdeki gözaltı merkezlerine yönlendirilmesi bu politikaların bir parçasıdır. Suriye'den gelen sığınmacı akınlarıyla karşı karşıya kalan Ürdün ve Lübnan, sığınmacı kamplarını yönetmek ve sığınmacı akışlarını kontrol altına almak için önlemler almıştır (Khan, Ahmad, 2023).

Ülkeler, göç akışlarını yönetmek ve sığınmacıların korunmasını sağlamak için uluslararası işbirliklerine ve anlaşmalara daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu, bölgesel işbirliği anlaşmalarını, geri kabul anlaşmalarını ve mülteci haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelere uyumu içerir. Göçmenlerin topluma entegre olmalarını ve ekonomik olarak bağımsız hale gelmelerini sağlamak amacıyla entegrasyon

politikalarına daha fazla yatırım yapılmaktadır (UNHCR, 2022). Bu, dil eğitimi, eğitim ve istihdam programlarını içerebilmektedir.

Almanya'da *Integrationskurse* (Entegrasyon Kursları) göçmenlere yönelik geniş kapsamlı bir entegrasyon programı sunmaktadır ki bu, Almanca dil eğitimi ve Alman toplumu, kültürü, hukuku ve tarihi hakkında bilgiler içeren kurslardan oluşur. ABD'de ESL (İngilizce Bir İkinci Dil Olarak) Programları ABD'de yerel topluluklar ve eğitim kurumları, göçmenlere İngilizce öğretmek için geniş çaplı ESL programları sunar. Kanada'nın Federal Skilled Worker Programı nitelikli işgücünün Kanada'ya göç etmesini ve ülkenin işgücü piyasasına entegre olmasını teşvik eder. Program, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun becerilere sahip bireyleri çeker ve onlara yerleşme ve uyum hizmetleri sunar (IOM, 2021).

İsveç'te Yrkesintroduktion (Mesleki Giriş Programları) göçmenlerin İsveç işgücü piyasasına girmelerini kolaylaştırmak için işe alım sürecinde destek ve mesleki eğitim sunar. Avustralya'nın Community Support Programı yerel toplulukların ve organizasyonların, göçmenlere yerleşme ve entegrasyon süreçlerinde destek sağlamalarını teşvik eder. Program, göçmenlerin sosyal ağlar oluşturmalarına, yerel hizmetlere erişimine ve toplum içinde aktif rol almalarına yardımcı olur. Hollanda'da Buddy to Buddy Projesi, yerel halk ve göçmenler arasında birebir ilişkiler kurarak sosyal entegrasyonu teşvik eder. Göçmenler, yerel "buddy"ler (arkadaşlar) ile eşleştirilir ve böylece toplum içinde daha hızlı ve etkin bir şekilde yer edinebilirler (Human Rights Watch, 2021).

Türkiye, Avrupa'ya yönelik bir transit ülke olarak düzensiz göçle mücadelede önemli adımlar atmıştır. Bu, sınır güvenliğinin artırılması, mülteci anlaşmaları ve geri kabul anlaşmaları ile AB ile işbirliği yapılmasını içerir. Türkiye, Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak uyguladığı geçici koruma statüsünü, belirli koşullar altında Afgan sığınmacılara da sunmaktadır (Van Houte, 2014). Bu statü, sığınmacılara belirli bir süre boyunca Türkiye'de kalma hakkı verir ve onlara sağlık hizmetleri, eğitim ve sosyal yardım gibi bazı temel hizmetlere erişim imkanı sağlar.

Türkiye, sığınmacıların topluma uyumunu ve entegrasyonunu kolaylaştırmak için çeşitli politikalar ve programlar uygulamaktadır. Bu, Türkçe dil kursları, eğitim fırsatları ve mesleki eğitim programlarını içerebilmektedir. Ayrıca, sığınmacıların yerel topluluklarla etkileşimini teşvik eden sosyal uyum projeleri de bulunmaktadır.

Sığınmacıların topluma uyumunu kolaylaştırmak için Türkçe öğrenmeleri teşvik edilir. Devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan dil kursları, sığınmacıların günlük yaşamda iletişim kurmalarını ve iş bulmalarını kolaylaştırır. Farklı yaş ve eğitim seviyelerine uygun dil öğrenme materyalleri ve platformları sağlanır (Abbasi-Shavazi, 2017).

Sığınmacı çocuklar ve gençler için devlet okullarında eğitime erişim sağlanır. Buna ek olarak, uyum sınıfları ve destekleyici eğitim programları sunulur. Üniversitelerde burslar ve özel programlar aracılığıyla sığınmacı öğrencilere yükseköğretim fırsatları sunulabilir. Sığınmacıların iş piyasasına girişini kolaylaştırmak için mesleki eğitim kursları ve atölye çalışmaları düzenlenir. İş bulma ajansları ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sığınmacıların iş piyasasına entegrasyonunu destekleyen hizmetler sunulur (Van Houte, 2016). Türkiye, Afganistan ve diğer transit ülkelerle geri kabul anlaşmaları yaparak, düzensiz göçmenlerin geri gönderilmesini kolaylaştırmıştır. Ayrıca, AB ve diğer uluslararası aktörlerle işbirliği yaparak, göç yönetimi ve sığınmacıların yeniden yerleştirilmesi konularında destek ve kaynak sağlamıştır.

4.6. İstihdam ve Ekonomik Entegrasyon

Türkiye'de Afgan göçmenlerin istihdamı, yasal çalışma izinleri ve dil bariyerleri gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Göçmenler genellikle düşük ücretli ve geçici işlerde çalışırken, resmi istihdam fırsatlarına erişimleri sınırlıdır. Devlet ve sivil toplum kuruluşları, bu zorlukların üstesinden gelmek için eğitim ve mesleki beceri geliştirme programları sunarak destek sağlamaktadır.

Afgan göçmenler, genellikle inşaat, tarım, tekstil ve hizmet sektörlerinde düşük ücretli işlerde çalışırlar. İnşaat sektöründe, basit yapım işleri veya yardımcı işlerde bulunurlar. Tarım sektöründe özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde mevsimlik işçi olarak çalışabilirler. Tekstil sektöründe, atölyelerde veya küçük imalathanelerde basit işçilik yaparlar. Hizmet sektöründe ise restoranlarda, temizlik veya ev işlerinde düşük ücretli işlerde çalışabilirler. Bu işler genellikle geçici ve güvencesiz olup, göçmenlerin daha iyi iş olanaklarına erişimini kısıtlar.

Türkiye'de Afgan göçmenlere yönelik ekonomik entegrasyon programları genellikle mesleki eğitim, girişimcilik destekleri ve iş arama yardımı gibi hizmetleri içerir. Bu

programlar, göçmenlerin iş piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmayı ve onlara sürdürülebilir geçim kaynakları sağlamayı hedefler. Çeşitli devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen bu tür programlar, göçmenlerin becerilerini artırarak ve iş fırsatlarına erişimlerini iyileştirerek ekonomik bağımsızlıklarını desteklemeyi amaçlar.

Örneğin, mesleki eğitim programları, Afgan göçmenlere özel olarak terzi, elektrikçilik veya bilgisayar kullanımı gibi alanlarda eğitimler sunmaktadır. Girişimcilik destekleri kapsamında, iş kurma süreçleri, pazar araştırması ve finansal planlama gibi konularda rehberlik sağlanmaktadır. İş arama yardımı ise CV yazma, iş görüşmesi teknikleri ve iş bulma platformlarına erişim gibi hizmetleri içerebilmektedir. Bu tür programlar, Afgan göçmenlerin Türkiye'de ekonomik olarak entegre olmalarına ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmelerine yardımcı olur.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 89 iş piyasasına erişimi düzenlemektedir. "Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir ve Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenir" (6458 Sayılı Kanun, Madde 89). İşyeri yabancı çalışanları için beş Türk vatandaşının istihdam edilmesi zorunludur (ÇSGB, 2022). Belirtilen koşullar nedeniyle, çalışma izni başvurusu yapmayı bekleyen yabancılar enformel sektöre yöneliyor. Nitekim Leghtas ve Sullivan (2017) yaptıkları saha çalışmasına katılan tüm yabancı uyrukluların zorlu koşullarda ve enformel sektörde ya çalıştığını ya da hala çalışmakta olduğunu göstermektedir.

Fazla mesai yaptıklarını ve çoğunlukla Türklerden daha düşük ücretler aldıklarını keşfetti. Bazı yabacıların ücretlerini ödemediği söyleniyor. Afgan sığınmacıların çoğu inşaat, tarım ve hayvancılık alanlarında, özellikle çobanlık, fabrikalar ve tekstil fabrikalarında yevmiyeli işlerde çalışıyor (Buz ve diğerleri, 2020). Uygulama, işverenlerin Afgan sığınmacıları yasal olarak çalıştırma konusunda istekli olmadıklarını gösteriyor. Nitekim Güler (2020) tarafından Uşak'taki Afgan göçmenlere yönelik saha çalışmasında, işverenlerin göçmenlere fazla sorumluluk yüklediği gerekçesi ile yasal çalışma izinlerini kaçak olarak verdikleri belirlendi.

Küçük ölçekli ve konfeksiyon gibi sürekli ve düzenli olmayan işlerde (merdiven altı iş olarak da bilinir) çalıştıkları görülmüştür. Yasal olarak uzak mekânların tercih

edilen "işçileri"dirler. Uşak şehrinin en kırılgan grubu göçmenlerdir. Saha alışması ayrıca göçmenler içinde Afganların çoğunluğunun kırsal bölgelerde dengelmesi ve vasıfsız olmasından dolayı inşaat ve konfeksiyon alanlarında yetersiz işlerde çalıştığını göstermektedir. Hatta Uşak'ta hiçbir nitelik gerektirmeyen bir iş olan "kâğıt toplama işinin yeni aktörleri" Afganlar olduğu söyleniyor (Güler, 2020).

İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 17.03.2016 tarihinde Türkiye'de yürürlüğe girmiştir.Yabancılar İletişim Merkezi-157 İnsan Ticareti Mağdurları Acil Yardım Hattı) acil yardım ve ihbar hattına yazılı, sözlü veya elektronik olarak insan ticareti suundan mağdur olduğunu beyan eden veya bu durumdan haberi olanlar tarafından YİMER 157 (Yabancılar İletişim Merkezi-157 İnsan Ticareti Mağdurları Acil Yardım Hattı) (Alakuş ve Uzan, 2020).

şekil 6. Ulsulararası Koruma Başvurusu

Kaynak: <https://medyascope.tv/2021/07/19/afgan-multeci-gercegi-turkiyeye-gelen-120-bin-multecinin-50-bini-afgan/> Erişim tarihi: 05.05.2024

Türkiye’de uluslararası koruma başvurularında büyük bir farkla birinci sırada Afgan mülteciler yer alıyor. 2020 yılı verilerine göre uluslararası koruma başvurusunda bulunan 31 bin 334 mültecinin, 22 bin 606’sı Afgandır.

Ankara İl’indeki Afgan göçmenler üzerine yapılan başka bir çalışmada ise, çalışma izinleri ve sosyal güvenlik hakkı olmayan Afganların çalıştıkları yerlerden maaşlarını alma konusunda karşılaştıkları zorluklar ve kayıt dışılıktan ötürü tedavi almada karşılaştıkları sorunlar ve bunun sonucunda meydana gelen dramatik olaylar ele alınmıştır (Yeler 2021). Geyik Yıldırım tarafından 2018’de yapılan bir çalışmada ise Kars’ın merkezinde yaşayan Afganlar ele alınmaktadır. Çalışmanın temel çıkış noktası, ise bu bölgede yaşayan Afganların mevcut koşullarını, sorunlarını ve

ihtiyaçlarını belirlemektir. Saha çalışmasının sonuçlarına göre, görüşmeye katılanların çoğunluğunun göç yolculuğuna çıkış amacının yoksul yaşam koşullarına çözüm bulmak olduğu, ancak yolculuklarının ardından hedef ülkede yeniden yoksullukla karşılaştıkları ve sadece yoksulluğun yaşandığı coğrafyanın değiştiği gösterilmiştir. (Geyik Yıldırım, 2018).

4.7. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları, Afgan göçmenlere çeşitli hizmetler sunmaktadır. Ad.dar gibi merkezler sosyal entegrasyon, dil eğitimi ve psikososyal destek sağlarken, Anadolu Kültür kültürel etkileşim ve sanatsal faaliyetler üzerine çalışmaktadır. Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV) ve Çok Amaçlı Çocuk ve Aile Merkezi (ÇAÇA) gibi vakıflar eğitim ve araştırma destekleriyle bilgiye erişimi kolaylaştırır. Mülteci Destek Merkezi ve Mülteci Hakları Merkezi, hukuki danışmanlık ve mülteci hakları konusunda yardım sunar. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) ise genel olarak sığınmacıların sosyal uyumu, sağlık hizmetlerine erişimi ve eğitim olanakları gibi konularda destek sağlamaktadır. Bu kuruluşlar, göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve topluma entegrasyonlarını kolaylaştırmak için çeşitli hizmetler sunar.

Örneğin, Ad.dar merkezi, dil eğitimi ve sosyal entegrasyon programları sunarak Afgan göçmenlerin yeni toplumlarına uyum sağlamalarına yardımcı olur. Bu programlar, Türkçe öğrenmeyi ve yerel kültürle tanışmayı içerir, böylece göçmenler günlük yaşamlarında daha bağımsız ve etkin olabilirler. Diğer taraftan, Mülteci Destek Merkezi hukuki danışmanlık hizmetleri sağlayarak göçmenlerin haklarını anlamalarına ve korunmalarına yardımcı olur. Bu tür destekler, göçmenlerin yeni ülkelerinde daha güvenli ve istikrarlı bir yaşam sürmelerini sağlamak için kritik öneme sahiptir.

Türkiye'deki Afgan göçmenlerin durumu karmaşıktır ve birçok zorluk içermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim, dil bariyerleri, yasal statü belirsizlikleri ve sosyal entegrasyon sorunları bunların başında gelir. Göçmenler, özellikle de yasal statüleri belirsizse veya dil engelleri varsa, genellikle yeterli sağlık hizmetine ulaşmakta zorluk çekerler. Sivil toplum kuruluşlarının sağladığı destek, bu zorlukların üstesinden gelmekte hayati bir rol oynar; ancak, göçmenlerin karşılaştığı engellerin

üstesinden gelmek için devletin de kapsamlı ve entegre stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Uluslararası kuruluşlar, Türkiye'deki Afgan göçmenlere yönelik eğitim ve sağlık hizmetlerini desteklemek için çeşitli programlar yürütüyor. Bu kuruluşlar genellikle eğitim materyalleri sağlama, öğretmen eğitimi, dil kursları ve sağlık tesisleri kurma gibi faaliyetlerde bulunur. Ayrıca, psikososyal destek ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak için yerel kuruluşlarla işbirliği yaparlar. Bu çabalar, Afgan göçmenlerin topluma entegrasyonunu teşvik eder ve daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak için önemlidir.

5. AFGAN GÖÇÜNÜN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

5.1. Ekonomik Boyut

Afgan göçü, Türkiye üzerinde çok yönlü ve derin etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda kendini göstermektedir. Türkiye, stratejik konumu nedeniyle birçok Afgan göçmenin transit veya nihai hedefi haline gelmiştir. Bu durum, ülkenin demografik yapısını, sosyal hizmetlerini ve genel olarak toplumsal dinamiklerini etkilemektedir.

Ekonomik açıdan, Afgan göçmenler, genellikle düşük ücretli ve geçici işlerde çalışarak Türkiye ekonomisine katkı sağlamaktadırlar. Ancak, bu durum aynı zamanda yerel iş gücü ile rekabeti artırarak, özellikle düşük gelirli kesimler arasında ekonomik gerilimlere neden olabilmektedir. Diğer yandan, göçmenlerin tüketim harcamaları, kira ödemeleri ve diğer ekonomik aktiviteleri, yerel ekonomilere olumlu katkılarda bulunmaktadır. Uzun vadede, entegre olmuş ve eğitilmiş göçmenlerin iş gücüne katılımı, Türkiye'nin ekonomik büyümesine ve çeşitliliğine de katkı sağlayabilir.

Afgan göçü, Türkiye'nin ekonomik yapısını çeşitli şekillerde etkilemekte ve bu durum çeşitli ekonomik boyutlarla incelenebilir. İlk olarak, işgücü piyasasına etkisi büyük önem taşır. Afgan göçmenlerin çoğu düşük ücretli ve geçici işlerde çalışma eğiliminde olup, genellikle inşaat, tarım ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, bu sektörlerdeki işgücü maliyetlerini düşürebilir ve Türk işverenlere esnek bir işgücü kaynağı sağlayabilir. Ancak, yerel işgücü ile rekabet, özellikle düşük eğitimli ve düşük gelirli Türk vatandaşları arasında işsizlik oranlarının artmasına ve ücretlerin düşmesine neden olabilir. Bu nedenle, işgücü piyasası üzerindeki etkileri dikkatli bir şekilde yönetmek, sosyal gerilimleri önlemek ve ekonomik faydaları optimize etmek için önemlidir.

İkinci olarak, Afgan göçmenlerin ekonomik katılımı ve tüketim alışkanlıkları, yerel ekonomilere olumlu katkılarda bulunabilir. Göçmenler, kira, yiyecek, giyim ve diğer temel ihtiyaçlar için harcamalar yaparak tüketimde bulunur ve bu da yerel işletmeler için yeni pazarlar yaratır. Özellikle göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, bu ekonomik aktivite, küçük işletmelerin büyümesini teşvik edebilir ve yerel

ekonomiye canlılık kazandırabilir. Bununla birlikte, artan nüfus ve tüketim, özellikle kentsel alanlarda altyapı üzerinde baskı yaratarak, su, elektrik ve ulaşım gibi hizmetlerde zorluklara yol açabilir.

Üçüncü bir boyut, sosyal hizmetlere olan taleptir. Afgan göçmenlerin sağlık, eğitim ve barınma gibi temel hizmetlere erişimi, bu hizmetlere olan talebi artırır ve bu da devlet bütçesine ek yükler getirebilir. Özellikle, sağlık hizmetlerine erişim, okullardaki öğrenci sayısının artması ve barınma ihtiyacının karşılanması, devlet kaynaklarını zorlayabilir. Bu durum, kısa vadede bütçe açıklarını artırabilirken, uzun vadede yapılan yatırımların topluma dönüşü, göçmenlerin ekonomik entegrasyonuna ve katkılarına bağlı olacaktır (Pouya, 2022).

Dördüncü olarak, Afgan göçü, Türkiye'nin uluslararası ilişkileri ve dış yardım politikaları üzerinde de etkili olmaktadır. Uluslararası toplumdan sağlanan mali destek ve iş birlikleri, Türkiye'nin göçmenler için yaptığı harcamaları finanse etmekte ve bu durum, Türkiye'nin uluslararası pozisyonunu ve diplomasisini etkileyebilmektedir. Ancak, uluslararası yardımların yetersiz kalması veya beklenen desteğin gelmemesi, Türkiye'nin kendi kaynaklarına daha fazla yüklenmesine neden olabilir (Hashemi, 2021).

Son olarak, Afgan göçünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri, göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonuna bağlı olarak farklılaşacaktır. Etkili entegrasyon politikaları, göçmenlerin işgücü piyasasına katılımını artırabilir, eğitim ve mesleki eğitim fırsatlarını iyileştirebilir ve böylece göçmenlerin ekonomiye aktif katılımcılar haline gelmesini sağlayabilir. Bu durum, hem göçmenlerin yaşam standartlarını yükseltir hem de genel ekonomik büyümeye katkı sağlar. Diğer yandan, entegrasyon sürecindeki başarısızlıklar, sosyal gerilimleri artırabilir ve ekonomik faydaları azaltabilir. Bu nedenle, Afgan göçünün ekonomik etkilerini anlamak ve yönetmek, kapsamlı bir politika ve planlama gerektirir (Uluğ vd., 2023).

Tanrıkulu (2020) genel olarak, söz konusu kişinin ne kadar hızlı iş bulduğuna ve Türk işgücü piyasasına entegre olduğuna bağlı olarak göçün Türk ekonomisi üzerinde olumlu bir etkiye dönüşebileceğine dair kanıtlar bulmuştur. Nitelikli göçmenlerin çoğunun Türkiye'ye ellerinde iş teklifleriyle göç ettiği ve dolayısıyla hemen çalışabilecekleri göz önüne alındığında, yüksek vasıflı göçmenler için Türk işgücü piyasasına entegrasyon başarılabılır olacaktır. Böylelikle yüksek vasıflı

göçmenler, uzun bir eğitim ve öğretim sürecine ihtiyaç duymadan, kısa sürede Türkiye ekonomisine olumlu katkı sağlayacaktır.

İran ve Pakistan gibi Afgan göçmenlerin ilk durağı olan Türkiye, istikrarlı bir ekonomiye sahip olması nedeniyle, Afgan göçmenlerin en çok tercih ettiği ülkelerden biri olarak öne çıkıyor (Buz vd., 2020). Uluslararası koruma başvuru sahipleri ve statü sahipleri, uluslararası koruma başvurusunda bulundukları tarihten itibaren altı ay sonra Türkiye'de çalışma iznine sahip olabilmektedir. Ayrıca işverenin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na başvurması ve vergi makamlarınca onaylı bir önceki ayın gelir gider bilançosu da dahil olmak üzere diğer belgeleri sunması gerekmektedir. İşyerinde çalışan her yabancı çalışan için beş Türk vatandaşı istihdam edilmesi gerekiyor (Leghtas ve Sullivan, 2016). Bununla birlikte, bazı araştırmalar, işverenlerin Afgan sığınmacıları yasal statüde çalıştırmak istemediklerini göstermektedir. Afgan sığınmacıların çoğu inşaat, çobanlık, fabrikalar ve tekstil atölyeleri gibi günlük veya enformel işlerde çalışıyor (Buz ve diğerleri, 2020). İl Göç İdare Müdürlüklerine hiç başvurmayan göçmenlerin çalışma izni için başvurma şansı yoktur, bu da onları güvencesiz sektörlerde çalışmaya zorlar (Leghtas ve Sullivan, 2016).

İstihdam konusunda sıkıntı yaşayan Afgan sığınmacı ve mülteciler, ücret sorunları, sosyal ağlara erişim eksikliği ve dil yetersizliği nedeniyle daha fazla sorun yaşamaktadır (Buz vd., 2020). İş piyasası da Afgan sığınmacı ve göçmenleri zorlu çalışma koşulları, taciz ve ayrımcılık gibi sorunlarla zorlamaktadır. (Leghtas ve Sullivan, 2016).

Afgan göçünün Türkiye'deki işgücü piyasasına katkıları, çeşitli şekillerde ele alınabilir ve bu katkılar, hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle incelenmelidir. Afgan göçmenlerin önemli bir kısmı, genellikle düşük ücretli, geçici ve genellikle resmi olmayan işlerde çalışır. İnşaat, tarım, tekstil ve hizmet sektörleri gibi alanlarda yoğunlaşan bu iş gücü, işverenlere düşük maliyetli ve esnek bir çalışma seçeneği sunar. Bu durum, belirli sektörlerde üretim maliyetlerini düşürebilir ve rekabetçiliği artırabilir, bu da Türkiye'nin belli başlı endüstrilerindeki verimliliği ve ekonomik büyümeyi destekleyebilir (Kaytaz, 2016).

Afgan göçmenlerin varlığı, özellikle göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, yeni iş alanlarının oluşmasına neden olabilir. Örneğin, göçmen topluluklarına hizmet

vermek için açılan dükkanlar, restoranlar ve diğer hizmet sektörleri, yeni iş fırsatları yaratabilir. Bu yeni işletmeler, yerel ekonomiye canlılık kazandırır ve farklı becerilere sahip işgücüne ihtiyaç duyar. Afgan göçmenler, işgücü piyasasına kültürel çeşitlilik getirir. Farklı kültürel arka planlardan gelen insanlar, yeni fikirler, beceriler ve perspektifler sunabilirler. Bu çeşitlilik, özellikle yaratıcılık ve yeniliğin önemli olduğu sektörlerde, işgücü piyasasını zenginleştirebilir ve daha dinamik bir ekonomik ortam oluşturabilir (Leghtas, Sullivan, 2017).

Afgan göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı, bazı durumlarda yerel işçilerle rekabeti artırabilir. Bu durum, özellikle düşük eğitilmiş ve düşük gelirli Türk vatandaşları arasında işsizlik oranlarının artmasına ve ücretlerin düşmesine neden olabilir. Ayrıca, resmi olmayan iş sektöründe çalışan göçmenler, çalışma standartlarını düşürebilir ve iş güvencesini azaltabilir, bu da sosyal gerilimlere ve haksız rekabete yol açabilir (Güler, 2020).

Afgan göçmenlerin genç ve çalışma yaşında olmaları, Türkiye'nin demografik yapısını etkileyebilir. Genç bir işgücü, yaşlanan nüfusun getirdiği zorluklarla başa çıkmak ve ekonomik büyümeyi desteklemek için önemli bir kaynak olabilir. Ancak, bu potansiyelin gerçekleşmesi için, göçmenlerin uygun eğitim ve mesleki eğitim fırsatlarına erişimi, dil engellerinin üstesinden gelinmesi ve sosyal entegrasyonun teşvik edilmesi gerekmektedir (Verduijn, 2020).

Sonuç olarak, Afgan göçünün Türkiye'nin işgücü piyasasına katkıları, bir dizi faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bu katkıların olumlu yönlerini maksimize etmek ve olumsuz etkilerini minimize etmek için, etkili politikalar, uyum programları ve işgücü piyasasının düzenlenmesi gibi kapsamlı stratejiler gereklidir. İşgücü piyasasının sağlıklı ve dengeli bir şekilde işlemesi, hem göçmenlerin hem de yerel halkın refahı için kritik önem taşır (Alakuş, Uzan, 2020).

Afgan göçünün Türkiye'nin ekonomik dinamiklerine etkisi, işgücü piyasasından sosyal hizmetlere, yerel ekonomiden ulusal ekonomik politikalara kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. Bu etkiler, hem kısa vadeli zorluklar hem de uzun vadeli fırsatlar olarak ortaya çıkabilir (Yeler, 2021).

Afgan göçmenler, genellikle düşük ücretli işlerde çalışarak Türkiye'nin işgücü piyasasına entegre olurlar. Bu durum, özellikle inşaat, tarım, tekstil ve hizmet sektörlerinde üretim maliyetlerini düşürebilir ve bu sektörlerin uluslararası

rekabetçiliğini artırabilir. Ancak, düşük maliyetli işgücünün aşırı kullanımı, işgücü standartlarının düşmesine ve yerel işçiler için ücret ve istihdam basıncına neden olabilir (Tanrıkulu, 2020).

Afgan göçmenler, kira, yiyecek, giyim ve diğer temel ihtiyaçlar için harcama yaparlar, bu da yerel pazarları canlandırabilir. Bu harcamalar, özellikle göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerde, perakende, hizmet ve konut sektörlerinde talebi artırır. Ancak, artan talep aynı zamanda yerel kaynaklar üzerinde baskı yaratarak fiyatların yükselmesine ve altyapı sorunlarına neden olabilir (Geyik, 2018).

Afgan göçmenlerin eğitim, sağlık ve barınma gibi sosyal hizmetlere olan ihtiyacı, bu hizmetlere yönelik talebi artırır. Bu artış, özellikle hizmetlerin zaten yetersiz olduğu bölgelerde, kamu kaynaklarına ek yükler getirebilir. Uzun vadede, göçmenlerin ekonomiye entegrasyonu ve katkıları, bu başlangıç yatırımlarının karşılığını verebilir, ancak kısa vadede bütçe üzerinde baskı yaratabilir (Leghtas, Thea, 2018).

Afgan göçü, Türkiye'nin ulusal ekonomik politikalarını ve uluslararası ilişkilerini etkileyebilir. Göçmen akını, göç politikalarını, işgücü piyasası düzenlemelerini ve uluslararası yardım ve işbirliklerini şekillendirebilir. Türkiye'nin uluslararası yardım alması ve göçmenleri entegre etme konusundaki stratejileri, ülkenin ekonomik ve diplomatik konumunu etkileyebilir (Pouya, 2022).

Afgan göçmenlerin genç demografisi, Türkiye'nin nüfus yapısını değiştirebilir ve potansiyel olarak uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyebilir. Genç ve dinamik bir işgücü, özellikle yaşlanan nüfusun getirdiği zorluklarla başa çıkmak için önemli bir kaynak olabilir. Ancak, bu potansiyelin gerçekleşmesi için uygun eğitim, dil eğitimi ve mesleki eğitim fırsatlarının sağlanması, dil engellerinin üstesinden gelinmesi ve sosyal entegrasyonun teşvik edilmesi gerekmektedir (Hashemi, 2021).

Sonuç olarak, Afgan göçünün Türkiye'nin ekonomik dinamiklerine olan etkileri karmaşık ve çok boyutludur. Bu etkiler, hem fırsatlar hem de zorluklar sunar ve etkili yönetim, kapsamlı politika geliştirme ve stratejik planlama gerektirir. Göçmenlerin ekonomiye entegrasyonunun başarılı bir şekilde yönetilmesi, Türkiye'nin sosyal uyumu, ekonomik istikrarı ve uluslararası konumu için kritik öneme sahiptir (Uluğ, vd., 2023).

5.2. Sosyal Boyut

Sosyal etkiler açısından, Afgan göçmenlerin varlığı, Türkiye'de hizmetlere olan talebi artırmakta ve bu da özellikle eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda baskı yaratmaktadır. Afgan çocukların eğitim ihtiyaçları, okullar üzerinde ek yük oluşturunken, yetişkinlerin iş gücüne katılımı, işsizlik ve düşük ücretler gibi sorunları tetikleyebilmektedir. Ayrıca, dil engeli ve kültürel farklılıklar, hem göçmenler hem de yerel halk arasında sosyal uyum sorunlarına yol açabilmektedir (Fazilat, 2020).

Afgan göçmenlerin Türkiye'ye entegrasyonu, sosyal uyum açısından önemli bir meydan okuma oluşturmaktadır. Göçmenlerin, yeni bir ülkede, farklı bir kültürel ve sosyal ortama uyum sağlaması zor olabilir. Dil engelleri, kültürel farklılıklar ve sosyoekonomik statü farkları, hem göçmenler hem de yerel halk arasında anlayış ve etkileşimi zorlaştırabilir. Bu durum, bazen toplumsal gerilimlere, yabancı düşmanlığına ve ayrımcılığa yol açabilir. Ancak, etkili entegrasyon politikaları ve toplumun her kesimini kapsayan eğitim programları, bu zorlukların üstesinden gelmekte ve sosyal uyumu teşvik etmekte önemli rol oynayabilir (Güler, 2020).

Afgan göçmen çocukların eğitime erişimi, Türkiye'nin eğitim sistemine ek bir yük getirebilir. Artan öğrenci sayısı, sınıf mevcutlarını ve öğretmen üzerindeki yükü artırabilir, öğretim kalitesini etkileyebilir. Ayrıca, dil engelleri ve farklı eğitim geçmişleri, öğretim sürecini zorlaştırabilir ve özel eğitim kaynaklarına ihtiyaç duyulabilir. Ancak, eğitime erişimin sağlanması, göçmen çocukların topluma entegrasyonu için kritik önem taşır ve uzun vadede sosyal uyumu ve ekonomik katılımı teşvik eder (Buz, vd., 2020).

Afgan göçmenlerin sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı, Türkiye'nin sağlık sistemine ekstra talepler getirmekte ve bazı durumlarda hizmetlerin kalitesi ve erişilebilirliği üzerinde baskı yaratabilmektedir. Özellikle, göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerde, sağlık hizmetlerine olan talep artışı, bekleme sürelerini uzatabilir ve kaynakların sınırlı olduğu durumlarda hizmetlerin kalitesini etkileyebilir. Bununla birlikte, göçmenlerin sağlık sistemine entegrasyonu, genel kamusal sağlık ve halk sağlığı açısından önemlidir ve etkili sağlık politikaları ve hizmetleri, toplumun genel sağlığını korumak için kritik öneme sahiptir (Kaye, 2021).

Afgan göçmenler, Türkiye'nin kültürel çeşitliliğini artırarak, topluma yeni renkler, tatlar ve gelenekler getirmektedir. Müzik, sanat, yemek ve diğer kültürel etkinlikler,

Türk ve Afgan kültürlerinin etkileşimini teşvik edebilir ve karşılıklı anlayışı ve hoşgörüyü artırabilir. Kültürel çeşitlilik, toplumun yaratıcılığını ve yenilikçiliğini teşvik eder ve daha kapsayıcı ve dinamik bir sosyal yapıya katkıda bulunur (Whitlock, 2021).

Afgan göçmenlerin varlığı, bazı durumlarda yerel halk arasında güvenlik endişelerini artırabilir. Göçmenlerin yasadışı faaliyetlerle ilişkilendirilmesi veya entegrasyon eksikliği, güvenlik algısını olumsuz etkileyebilir. Ancak, etkili yönetim, güçlü hukuk sistemi ve kapsamlı güvenlik politikaları, bu endişelerin üstesinden gelmekte ve toplumsal barışı korumakta önemli rol oynar. Ayrıca, göçmenlerin yasal statülerinin düzenlenmesi ve onlara yönelik adaletli politikalar, hem göçmenlerin hem de yerel halkın güvenliğini ve refahını artırabilir (Geyik, 2018).

Sonuç olarak, Afgan göçünün Türkiye üzerindeki sosyal etkileri, çok boyutlu ve karmaşıktır. Bu etkiler, toplumun her kesimi tarafından anlaşılmalı ve yönetilmelidir. Etkili politikalar, kapsamlı entegrasyon programları ve toplumun her kesimini kapsayan eğitim ve bilgilendirme çabaları, bu zorlukların üstesinden gelmede ve fırsatların maksimize edilmesinde kritik öneme sahiptir. Afgan göçmenlerin başarılı bir şekilde entegre edilmesi, Türkiye'nin sosyal uyumu, kültürel zenginliği ve genel refahı için önemlidir (Karakaya, Karakaya, 2021).

5.2.1. Toplumsal Etkileşim

Siyasi etkiler açısından, Afgan göçü, Türkiye'nin iç ve dış politikalarında önemli bir rol oynamaktadır. Göçmen akını, hükümetin göç politikalarını, sınır güvenliği uygulamalarını ve uluslararası diplomasi stratejilerini şekillendirmekte, aynı zamanda kamuoyu ve seçmen davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Göçmenlerle ilgili politikalar, toplumun çeşitli kesimleri arasında farklı tepkilere neden olabilmekte ve bu da siyasi tartışmaları ve kampanyaları etkileyebilmektedir (Dashti, 2021).

Afgan göçünün Türkiye'deki toplumsal etkileşim üzerindeki etkileri, hem Türk yerel halkı hem de Afgan göçmenler için önemli sosyal dinamiklerin şekillenmesine neden olmaktadır. Bu etkileşim, karşılıklı anlayış ve uyumdan sosyal gerilim ve ayrımcılığa kadar değişkenlik gösterebilir ve çeşitli yönleriyle incelenmesi gerekmektedir (Kurter, Yetgin, 2021).

Afgan göçmenler, kendi kültürel değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzlarını Türkiye'ye getirirler. Bu, Türk toplumu için yeni kültürel deneyimler ve öğrenme fırsatları sunar. Müzik, sanat, yemek ve dil gibi alanlarda karşılıklı etkileşim, toplumların birbirlerini daha iyi anlamalarına ve kültürel çeşitliliğin zenginleşmesine katkıda bulunur. Ancak, bazı durumlarda kültürel farklılıklar, yanlış anlamalara ve toplumsal gerilimlere yol açabilir, bu nedenle kültürel farkındalık ve hoşgörüyü teşvik eden programlar ve politikalar önemlidir (Üstün, Vargün, 2022).

Afgan göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonu, toplumsal etkileşimin önemli bir boyutudur. Göçmenlerin dil öğrenmeleri, iş bulmaları, eğitime erişimleri ve sosyal hizmetlerden faydalanmaları, sosyal uyum sürecinin temelini oluşturur. Etkili entegrasyon, hem göçmenlerin hem de yerel halkın birbirleriyle daha iyi etkileşimde bulunmalarını ve karşılıklı anlayışı teşvik eder. Bununla birlikte, entegrasyon sürecindeki zorluklar, izolasyon, yabancılaşma ve toplumsal gerilimlere neden olabilir (Obayd, 2020).

Afgan göçmenlerin varlığı, bazı durumlarda toplumsal gerilimlere yol açabilir. İşgücü piyasasında rekabet, kültürel farklılıklar, güvenlik endişeleri ve kaynaklara erişim konuları, yerel halk ve göçmenler arasında anlaşmazlıklara ve yabancı düşmanlığına neden olabilir. Bu tür gerilimlerin yönetilmesi, sosyal uyum politikaları, kamuoyu bilgilendirme çabaları ve toplum liderlerinin aktif katılımı ile mümkündür (Arpacı, 2020).

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları, Afgan göçmenlerin topluma entegrasyonunda önemli bir rol oynar. Bu kuruluşlar, dil kursları, mesleki eğitim programları, kültürel etkinlikler ve sosyal hizmetler sunarak, göçmenlerin yeni toplumlarına uyum sağlamalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, bu kuruluşlar, yerel halk ve göçmenler arasındaki etkileşimi ve dayanışmayı teşvik ederek, sosyal uyumu ve karşılıklı anlayışı güçlendirir (Akkaş, Aksakal, 2021).

Afgan göçmenlerin varlığı, Türkiye'deki toplumsal yapıda uzun vadeli değişimlere neden olabilir. Yeni nesil göçmenlerin ve Türk vatandaşlarının birlikte büyümesi, kültürel, sosyal ve ekonomik etkileşimleri derinleştirebilir. Zamanla, bu etkileşimler, daha kapsayıcı, çeşitli ve dayanışmacı bir toplumun oluşmasına katkıda bulunabilir (Çakmak, 2023).

Sonuç olarak, Afgan göçünün Türkiye üzerindeki toplumsal etkileşimlere olan etkileri, karmaşık ve çok yönlüdür. Bu etkileri yönetmek ve olumlu sonuçlar elde etmek için, kapsayıcı politikalar, eğitim ve farkındalık programları, sivil toplumun aktif katılımı ve tüm toplum kesimlerinin işbirliği gereklidir. Bu çabalar, hem göçmenlerin hem de yerel halkın refahı ve uyumu için kritik öneme sahiptir (Alagöz, Demirkıran, 2020).

5.2.2. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

Afgan göçünün Türkiye üzerindeki eğitim ve sağlık hizmetlerine olan etkileri, kapsamlı ve çok yönlüdür. Bu etkiler, mevcut sistemler üzerinde baskı yaratırken aynı zamanda bu sistemlerin iyileştirilmesi ve genişletilmesi için yeni fırsatlar da sunabilir. Afgan çocukların ve gençlerinin eğitime erişimi, Türkiye'nin eğitim sistemine önemli bir ek talep oluşturur. Artan öğrenci sayısı, sınıf mevcutlarını artırabilir ve öğretmenler üzerindeki yükü ağırlaştırabilir. Bu durum, özellikle kaynakların sınırlı olduğu bölgelerde, eğitim kalitesi ve erişilebilirliği üzerinde baskı yaratabilir (Deniz,2022).

Türkiye'deki eğitim sisteminde eğitim dili Türkçe olduğundan, Afgan çocuklar için dil engeli ciddi bir uyum sorunu teşkil edebilir. Dil engellerinin üstesinden gelmek için özel dil eğitimi ve destek programları gereklidir. Bu, öğrencilerin akademik başarısını artıracak ve sosyal entegrasyonlarını kolaylaştıracaktır. Eğitime erişim, özellikle dezavantajlı gruplar için önemli bir fırsat eşitliği meselesidir. Afgan göçmen çocukların eğitime tam erişimi, toplumsal uyum ve ekonomik katılım açısından kritik önem taşır. Devlet ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çabaları, bu çocukların eğitim sistemine entegrasyonunu desteklemeli ve eğitimde fırsat eşitliğini teşvik etmelidir (Boran, 2021).

Afgan öğrencilerin bazıları, savaş ve göç gibi travmatik deneyimler yaşamış olabilir. Bu öğrencilere yönelik psikososyal destek, rehberlik hizmetleri ve özel eğitim programları, onların eğitim sürecinde başarılı olmalarını ve topluma uyum sağlamalarını destekler. Afgan göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimi, Türkiye'nin sağlık sistemine ek talepler getirebilir. Özellikle göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerde, sağlık hizmetlerine olan talep artışı, sağlık kurumları üzerinde baskı yaratır ve hizmetlerin kalitesini etkileyebilir (Erol, Yaylacı, 2022).

Göçmenlerin sağlık durumları ve epidemiyolojik profilleri, halk sağlığı açısından önemlidir. Bulaşıcı hastalıkların izlenmesi, aşılama programlarının uygulanması ve genel sağlık eğitimleri, toplumun genel sağlığını korumak için kritik önem taşır. Sağlık hizmetlerinin kültürel duyarlılıkla sunulması ve dil engellerinin aşılması, göçmenlerin sağlık sistemine erişimini ve hizmetlerden yararlanmasını kolaylaştırır. Tercüman hizmetleri, kültürel eğitilmiş sağlık personeli ve göçmen topluluklarına yönelik özel sağlık programları, etkili sağlık hizmeti sunumunun önemli unsurlarıdır (Kaplan, 2022).

Afgan göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamak, sadece kısa vadeli çözümler gerektirmez. Uzun vadeli sağlık planlaması ve yatırımları, sağlık sisteminin kapasitesini artırır ve hem göçmenlerin hem de yerel halkın sağlık hizmetlerine erişimini iyileştirir. Sonuç olarak, Afgan göçünün Türkiye'deki eğitim ve sağlık hizmetleri üzerindeki etkileri, hem mevcut zorlukları hem de gelecekteki fırsatları içerir. Bu etkilerin başarılı bir şekilde yönetilmesi, kapsamlı politikalar, yeterli kaynak tahsisi ve tüm toplum kesimlerinin işbirliği gerektirir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması, hem göçmenlerin hem de yerel halkın refahı ve toplumsal uyumu için kritik öneme sahiptir (Diker, 2023).

5.3. Kültürel Boyut

Kültürel etkiler bakımından, Afgan göçmenler, Türkiye'nin zengin kültürel mozağine yeni renkler katmaktadır. Afganistan'ın zengin kültürel mirası, müzik, sanat, yemek ve gelenekler yoluyla Türk toplumuna yeni deneyimler ve perspektifler sunmaktadır. Ancak, bu kültürel etkileşim bazen gerilimlere de yol açabilmekte, özellikle göçmenlerin yoğunluklu olarak yaşadığı bölgelerde kültürel uyum sorunları yaşanabilmektedir (Özgün, 2021).

Afgan göçmenler, kendi dillerini, geleneklerini, yemeklerini, müziklerini ve sanatlarını Türkiye'ye getirirler. Bu, Türk kültürünün zenginleşmesine katkıda bulunur ve toplumun daha çeşitli ve dinamik hale gelmesini sağlar. Karşılıklı kültürel etkileşim, insanların birbirlerinin yaşam tarzlarını, değerlerini ve sanatını öğrenmeleri için fırsatlar yaratır. Festivaller, sergiler ve kültürel etkinlikler, bu tür etkileşimleri teşvik edebilir ve farklı kültürlere saygı ve takdiri artırabilir (Ulutaş, Topaloğlu, 2023).

Kültürel farklılıklar, uyum ve entegrasyon süreçlerinde hem fırsatlar hem de zorluklar yaratabilir. Afgan göçmenler, yeni bir topluma uyum sağlarken dil engelleri, geleneksel değerler ve yaşam tarzı farklılıkları gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Karşılıklı anlayış ve saygının teşvik edilmesi, uyum sürecini kolaylaştırabilir. Eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri ve medya, kültürel farkındalığı artırmak ve insanları bir araya getirmek için önemli roller oynayabilir (Işığışok, Kariman, 2022).

Bazı durumlarda, kültürel farklılıklar yanlış anlamalara ve sosyal gerilimlere neden olabilir. Yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve izolasyon, göçmenlerin karşılaşabileceği sorunlardır. Toplum liderleri, politika yapımcılar ve medya, bu tür olumsuz tutum ve davranışları azaltmak için önemli sorumluluklar taşır. Farklı kültürel gruplar arasında diyalog ve etkileşimi teşvik eden programlar, toplumsal uyumu ve karşılıklı saygıyı artırabilir (Dawlatyar, 2023).

Afgan göçmenler, kendi kültürel miraslarını korumaya ve yeni nesillere aktarmaya çalışırken, Türkiye'deki yaşam tarzlarına ve sosyal normlara da uyum sağlamaya çalışırlar. Bu, göçmen topluluklarında hem geleneksel değerlerin korunmasını hem de kültürel değişimin teşvik edilmesini gerektirir. Kültürel mirasın korunması ve aktarılması, kimlik duygusunu güçlendirir ve toplumun çeşitliliğini artırır (Yalaz, 2023).

Uzun vadede, Afgan göçmenlerin ve Türk vatandaşlarının birlikte yaşaması, kültürel etkileşimleri derinleştirebilir ve karşılıklı anlayışı artırabilir. Bu süreç, daha kapsayıcı, çeşitli ve hoşgörülü bir toplumun oluşmasına katkıda bulunabilir. Ancak, bu tür bir entegrasyonun başarılı olması için, kültürel duyarlılık, eğitim ve etkileşimi teşvik eden politikalar gereklidir (Demirbaş, 2023).

Sonuç olarak, Afgan göçünün Türkiye üzerindeki kültürel etkileri, çok boyutlu ve karmaşıktır. Bu etkiler, toplumun her kesimi tarafından anlaşılmalı ve yönetilmelidir. Kültürel farkındalığı artıran eğitim programları, etkileşimi teşvik eden kültürel etkinlikler ve ayrımcılığa karşı politikalar, bu zorlukların üstesinden gelmede ve fırsatların maksimize edilmesinde kritik öneme sahiptir. Başarılı bir kültürel entegrasyon, Türkiye'nin sosyal uyumu, kültürel zenginliği ve genel refahı için önemlidir.

Kültürel çeşitlilik, bazen sosyal gerilimlere ve çatışmalara yol açabilir. Kültürel farklılıklar, yanlış anlamalara ve önyargılara neden olabilir. Ancak, bu zorlukların üstesinden gelmek, etkili iletişim, eğitim ve toplumun her kesimini kapsayan uyum politikaları ile mümkündür. Toplum liderleri, politika yapıcılar ve eğitimciler, kültürel farklılıkları kutlayan ve uyumu teşvik eden bir ortam yaratmak için önemli roller oynar (Shahab,20222).

Kültürel çeşitlilik, uzun vadede toplumun yapısını ve düşünce tarzını değiştirebilir. Karşılıklı kültürel etkileşimler, daha açık fikirli, hoşgörülü ve çeşitli bir toplum oluşmasına katkıda bulunur. Bu tür bir toplum, farklı fikirleri, inançları ve yaşam tarzlarını kabul eder ve bunlardan faydalanır, böylece kültürel zenginlik ve toplumsal dayanışma sağlar (Tok, 2023).

Kültürel etkileşim, tolerans ve hoşgörüyü teşvik eder. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşimde bulunmak, farklı yaşam tarzlarına, inançlara ve düşüncelere karşı daha açık olmayı gerektirir. Bu süreç, özellikle genç nesiller arasında, daha kapsayıcı ve çeşitliliğe dayalı bir toplumsal anlayışın gelişimine katkıda bulunabilir (Tanrıku, 2020).

Kültürel etkileşim aynı zamanda hem göçmenlerin hem de yerel halkın kültürel kimliklerinde değişimlere yol açabilir. Karşılıklı etkileşimler, insanların kendi kültürel değerlerini yeniden değerlendirmelerine ve bazen yeni kültürel öğeleri benimsemelerine neden olabilir. Bu, toplumun kültürel yapısını zamanla evrimleştirir ve daha dinamik bir kültürel manzara oluşturur (Buz, Canlı, 2021).

5.4. Güvenlik ve İstikrar Kaygıları

Göçmenlerin topluma uyum sağlamasındaki zorluklar, toplumsal gerilimlere ve çatışmalara yol açabilir. Kültürel ve dil engelleri, işsizlik ve yoksulluk gibi sosyoekonomik faktörler, toplum içinde huzursuzluk ve anlaşmazlıkların artmasına sebep olabilir. Göçmen akınları, güvenlik endişelerini artırabilir. Bu endişeler, sınır güvenliğinden yasadışı faaliyetlere (örneğin, insan kaçakçılığı ve organize suç) ve terörizm risklerine kadar uzanabilir. Afganistan'daki siyasi ve güvenlik durumunun belirsizliği, bu kaygıları daha da artırabilir (Özgün, 2021).

Geniş göçmen toplulukları içinde radikalleşme ve aşırıcılığın yayılma riski, bir güvenlik kaygısı olarak ele alınabilir. Özellikle genç ve entegre olamamış bireyler,

radikal ideolojilere açık olabilir. Bu riskin önlenmesi için etkili sosyal politikalar ve toplum içi iletişim stratejileri gerekir. Büyük göç dalgaları, Türkiye'nin sınır kontrolleri ve göçmen yönetimi sistemlerini zorlayabilir. Etkili sınır yönetimi ve göçmen kaydı, güvenlik kaygılarını azaltmada önemlidir.

Göçmenlerin toplumsal hizmetlere (sağlık, eğitim, barınma) erişimi, yerel halk ile rekabeti artırabilir ve kamu kaynaklarında baskı yaratabilir. Bu durum, toplum içinde memnuniyetsizliğe ve istikrarsızlığa yol açabilir. Göçmen krizinin yönetimi, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ve ittifaklarını etkileyebilir. Uluslararası toplumla işbirliği ve koordinasyon, bu kaygıları hafifletmede önemli olabilir (Işığışık, Kariman, 2022).

Bu kaygıların ele alınması, kapsamlı güvenlik politikaları, etkili sınır yönetimi, sosyal uyum programları, radikalleşmeye karşı önlemler ve uluslararası işbirliği gerektirir. Ayrıca, göçmenlerin haklarının ve güvenliğinin korunması, toplumsal uyum ve istikrarın sağlanmasında kritik öneme sahiptir. Toplumun tüm kesimlerinin bu süreçte katılımı ve desteklenmesi, güvenlik ve istikrar kaygılarının başarılı bir şekilde yönetilmesi için esastır.

6. TÜRKİYE’NİN AFGAN GÖÇÜ İLE BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİ

6.1. Hükümet Politikaları

Türkiye, Suriyeli mülteciler için geçici koruma statüsü uygulamasını başlatmıştır ve benzer bir sistem Afgan göçmenler için de uygulanabilir. Bu sistem, göçmenlerin yasal olarak kaydedilmesini, kimlik belgeleri almasını ve temel hizmetlere erişimini sağlar. Bu sayede, hem göçmenlerin güvenliği ve hakları korunur hem de devletin göçmen nüfusu üzerinde daha iyi kontrol ve düzenleme yapabilmesi sağlanır (Petersen, 2023).

Geçici Koruma Statüsü, göçmenlere yasal bir statü sağlar ve onların yasal olarak ülkede bulunmalarına izin verir. Bu, göçmenlerin güvende hissetmelerini sağlar ve devletin göçmen nüfusu üzerinde daha iyi kontrol ve düzenlemeye sahip olmasını sağlar. Göçmenlerin hakları ve güvenliği korunduğunda, insan kaçakçılığı, istismar ve diğer yasadışı faaliyetlerle mücadelede daha etkili olunabilir (Karadağ, 2021).

Kayıtlı göçmenler, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi temel kamu hizmetlerine erişim hakkına sahip olabilir. Bu, göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve toplum içinde daha sağlıklı ve istikrarlı bir yaşam sürdürebilmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda, kamu sağlığı ve eğitim sisteminin bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunur. Bir kayıt sistemi, göçmenlerin sayısını ve dağılımını izlemek için devlete önemli veriler sağlar. Bu bilgiler, kaynakların daha etkin dağıtılması, altyapı planlaması ve kriz yönetimi için hayati öneme sahiptir. Ayrıca, olası güvenlik sorunlarını tespit etmekte ve göçmenlerin ihtiyaçlarını anlamakta da yardımcı olur (Üstübcü, 2020).

Yasal statü ve kayıt, göçmenlerin topluma entegre olmalarını kolaylaştırabilir. Göçmenlerin resmi olarak tanınması ve haklara sahip olmaları, onların toplum içinde iş, eğitim ve diğer sosyal aktivitelere katılımını teşvik eder. Bu, uzun vadede sosyal uyumu ve karşılıklı anlayışı artırabilir. Türkiye'nin göçmenlere yönelik resmi bir koruma ve kayıt sistemine sahip olması, uluslararası toplumla işbirliği yapmasını ve mali destek almasını kolaylaştırabilir. Uluslararası hukuka uyum ve şeffaflık, uluslararası yardım ve işbirliğini teşvik eden önemli faktörlerdir (Açıkalın, 2023).

Türkiye'nin Afgan göçüyle başa çıkmada uyguladığı sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim politikaları, göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak, toplumsal uyumu sağlamak

ve genel refahı korumak amacıyla tasarlanmıştır. Türkiye, kayıtlı göçmenlere geniş kapsamlı sağlık hizmetleri sunmaktadır. Bu, acil sağlık hizmetlerinden kronik hastalıkların tedavisine ve aşı programlarına kadar uzanır. Hükümet, sağlık merkezleri ve hastanelerde göçmenlere yönelik hizmetleri artırmak için kaynaklarını ve kapasitesini genişletmektedir (Buz, Memişoğlu, 2020).

Sağlık hizmetlerine erişimde dil engellerini aşmak için, tercüman hizmetleri ve kültürel duyarlı sağlık personeli sağlama çabaları vardır. Bu, göçmenlerin sağlık hizmetlerini daha etkin kullanmalarını sağlar ve yanlış anlamaları ve tıbbi hataları azaltır. Hükümet ve sivil toplum kuruluşları, göçmen topluluklarını hedefleyen halk sağlığı kampanyaları yürütmektedir. Bu kampanyalar, hijyen, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, aşılar ve sağlıklı yaşam pratikleri hakkında bilgilendirme yapar (Pouya, 2022).

Türkiye, Afgan çocukların ve gençlerinin okullara kaydını ve eğitime erişimini kolaylaştıran politikalar uygulamaktadır. Bu, uyum sınıfları, destekleyici eğitim materyalleri ve özel eğitim programları içerebilir. Ayrıca, çocukların eğitime devamını teşvik etmek için ailelere yönelik destek ve bilgilendirme hizmetleri sunulmaktadır. Türkçe öğrenmek, göçmenlerin eğitime uyum sağlamaları ve topluma entegre olmaları için kritik öneme sahiptir. Hükümet ve sivil toplum kuruluşları, göçmen çocuklara ve yetişkinlere yönelik Türkçe dil kursları sunmaktadır. Göçmen çocuklar ve gençler, sıklıkla travmatik deneyimler yaşamış olabilirler. Okullarda psikolojik danışmanlık ve destek hizmetleri sunmak, onların eğitime uyumlarını ve genel refahlarını iyileştirmeye yardımcı olabilir (Hashemi, 202).

Afgan göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu, Türkiye'de sosyal uyum ve ekonomik kalkınma için kritik öneme sahip bir meseledir. Türk hükümeti, göçmenlerin işgücü piyasasına etkin bir şekilde entegre olmalarını sağlamak için çeşitli politikalar ve programlar uygulamaktadır. Türkiye, yasal statüye sahip göçmenlere çalışma izni alma imkanı sunarak, resmi işgücü piyasasına katılımlarını teşvik etmektedir. Göçmenler için çalışma izinlerinin basitleştirilmesi ve erişilebilirliğin artırılması, hem göçmenlerin hem de işverenlerin yararına. Bu, göçmenlerin haklarını korurken, işverenlere de kayıtlı ve yasal işgücüne erişim sağlar (Uluğ, Kanık, 2023).

Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmak için mesleki eğitim programları ve Türkçe dil kursları sunulmaktadır. Bu programlar, göçmenlerin iş becerilerini geliştirmelerine, dil engellerini aşmalarına ve Türkiye'deki iş piyasasında daha rekabetçi hale gelmelerine yardımcı olur. Hükümet, özellikle KOBİ'ler ve diğer işletmeler için, göçmenleri işe alan işverenlere yönelik teşvikler sunarak, göçmen istihdamını teşvik etmektedir. Bu teşvikler, vergi indirimleri, sosyal güvenlik prim desteği veya eğitim sübvansiyonları şeklinde olabilir (Fazilat, 2020).

Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonunu desteklemek için, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler, göçmenlere iş arama, başvuru süreçleri ve işgücü piyasasının beklentileri hakkında bilgi sağlar. Ayrıca, işverenlere göçmen işgücünün avantajları ve yasal yükümlülükleri hakkında bilgilendirme yapılır. Göçmenlerin istihdamını düzenleyen yasal çerçeveyi güçlendirmek ve işgücü piyasasında adil koşulların korunmasını sağlamak için yasal düzenlemeler ve denetimler yapılır. Bu, hem göçmenlerin haklarının korunmasını hem de yerel işçilerin korunmasını amaçlar (Cordesman, 2019).

Türkçe öğrenimini teşvik eden dil eğitimi programları, göçmenlerin topluma entegrasyonunun temelini oluşturur. Dil bariyerlerini aşmak, göçmenlerin eğitim, istihdam ve günlük yaşamdaki etkileşimlerini kolaylaştırır. Hükümet ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan kurslar, bu süreci destekler. Kültürel etkinlikler, festival ve sanat programları gibi etkileşim aktiviteleri, farklı kültürlerin birbirlerini tanımasını ve anlamasını teşvik eder. Bu tür aktiviteler, hem göçmenlerin kendi kültürlerini ifade etmelerine olanak tanır hem de yerel halkın göçmen kültürlerine yönelik farkındalığını ve hoşgörüsünü artırır (Buz, Memişoğlu, 2020).

Göçmen çocukların ve gençlerin eğitim sistemine entegrasyonunu desteklemek, uzun vadeli sosyal uyum için kritiktir. Okullarda göçmen öğrencilere yönelik destekleyici programlar, dil eğitimi ve rehberlik hizmetleri, uyumu kolaylaştırır ve toplumsal bütünleşmeyi teşvik eder. Hükümet ve yerel yönetimler, göçmen ve yerel topluluklar arasındaki diyalog ve işbirliğini teşvik eden projeleri destekler. Bu tür projeler, mahalle inisiyatifleri, spor etkinlikleri ve toplum merkezleri üzerinden yürütülebilir. Toplum tabanlı yaklaşımlar, hem göçmenlerin topluma katılımını artırır hem de yerel toplulukların göçmenlere karşı tutumunu olumlu yönde etkiler (Kaye, 2021).

Göçmenler, özellikle zorlu göç deneyimlerinden sonra psikolojik ve sosyal zorluklar yaşayabilirler. Psikososyal destek ve danışmanlık hizmetleri, bu bireylerin travmaları ile başa çıkmalarına ve yeni toplumlarına daha sağlıklı bir şekilde uyum sağlamalarına yardımcı olur. Göçmenlerin haklarını ve yükümlülüklerini belirleyen yasal ve yönetmelik çerçevesi, sosyal uyumu ve kültürel entegrasyonu destekler. Bu çerçeve, göçmenlerin toplumda adil ve eşit bir şekilde yaşamalarını sağlamak için sürekli olarak gözden geçirilir ve güncellenir (Tümtaş, 2022).

Sosyal uyum ve kültürel entegrasyon politikaları, sadece göçmenlerin refahı ve uyumu için değil, aynı zamanda toplumun genel barış ve istikrarı için de önemlidir. Bu politikaların başarısı, devlet kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum ve toplumun tüm kesimlerinin işbirliği ve katılımı ile mümkündür.

6.1.1. Politika ve Stratejiler

Afgan göçmenlerin uluslararası alanda karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklara yönelik geliştirilen politika ve stratejiler, küresel düzeyde büyük öneme sahiptir. Uluslararası toplum, Afganistan'daki süregelen çatışma ve istikrarsızlıktan kaçan milyonlarca insanın karşılaştığı insani, sosyal ve ekonomik sorunlara çözümler bulmaya çalışmaktadır. Uluslararası toplum, mülteci hukukunun temel prensipleri doğrultusunda Afgan göçmenlere koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Bu, 1951 Mülteci Sözleşmesi ve diğer uluslararası anlaşmalarla belirlenen hakların tanınmasını içerir. Özellikle, zorla geri gönderme (non-refoulement) yasağı, tüm ülkeler tarafından uygulanması gereken temel bir prensiptir.

Afgan mülteci krizinin büyüklüğü, hiçbir ülkenin tek başına üstesinden gelemeyeceği bir durumu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, uluslararası toplum, yük paylaşımı prensibi çerçevesinde işbirliği yaparak mültecilerin yerleştirilmesi, insani yardım sağlanması ve uzun vadeli çözümlerin geliştirilmesi için çalışmaktadır. BM ve diğer uluslararası yardım kuruluşları, Afgan göçmenlere yönelik acil insani yardım sağlama konusunda önemli rol oynamaktadır. Bu yardım, gıda, barınak, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçları kapsar. Ayrıca, mülteci kamplarının yönetimi ve sığınmacıların güvenliğinin sağlanması için de çalışmalar yapılmaktadır.

Uzun vadeli çözümler, sığınmacıların ev sahibi ülkelerde sosyal ve ekonomik olarak entegre olmalarını destekleyen politikaları içerir. Bu, eğitim ve mesleki eğitim

programları, istihdam fırsatları ve sığınmacıların toplumla uyumlu bir şekilde yaşamalarını sağlayacak sosyal politikaları kapsar. Afgan göçmen krizi, özellikle Afganistan'ın komşu ülkeleri olmak üzere, bölgesel düzeyde işbirliğini gerektirmektedir. Bu, sığınmacı akışlarını yönetmek, sınır güvenliğini sağlamak ve bölgesel istikrarı korumak için komşu ülkeler arasında koordinasyon ve işbirliği anlamına gelir.

Uzun vadeli çözüm, Afganistan'da sürdürülebilir kalkınma ve barışın inşası ile yakından bağlantılıdır. Uluslararası toplum, Afganistan'ın siyasi istikrarını, ekonomik kalkınmasını ve sosyal uyumunu destekleyerek, insanların evlerini terk etme zorunluluğunu azaltmayı hedeflemektedir. Uluslararası toplum, Afgan göçmenlerin karşılaştığı zorluklar hakkında geniş çapta farkındalık yaratmaya ve bu konuda kamuoyu desteği oluşturmaya çalışmaktadır. Bu, göçmenlerin karşılaştığı zorluklara ve mülteci haklarına ilişkin eğitim ve bilgilendirme kampanyalarını içerir.

Afgan göçmenlerle ilgili politika ve stratejiler, Türkiye'nin ulusal güvenliği, ekonomik istikrarı ve sosyal uyumu sağlama hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu politika ve stratejiler, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, geniş bir yelpazede konuları kapsar ve sürekli gelişen global ve bölgesel dinamiklere uyum sağlar. Türkiye, Afgan göçmen akınıyla başa çıkmak için sınır güvenliğini artırmaya büyük önem vermektedir. Bu, sınır kontrollerinin sıkılaştırılmasını, düzensiz göçle mücadele için teknolojik yatırımların yapılmasını ve sınır güvenlik güçlerinin kapasitesinin artırılmasını içerir. Ayrıca, insan kaçakçılığı ve yasa dışı göçle mücadelede bölgesel ve uluslararası işbirliğini güçlendirmek de Türkiye'nin öncelikleri arasındadır.

Türkiye, Afgan göçmen krizinin çözümünde uluslararası işbirliğinin önemini vurgulamakta ve bu konuda aktif bir diplomasi yürütmektedir. Bu çerçevede, BM, AB, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi uluslararası kuruluşlar ve komşu ülkelerle işbirliği yaparak, mali destek, kapasite geliştirme ve göç yönetimi konularında işbirliklerini güçlendirir.

Türkiye, Afgan göçmenlerin topluma entegrasyonu ve sosyal uyumu için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu, Türkçe dil eğitimi, eğitim ve mesleki eğitim programları, sağlık hizmetlerine erişim ve toplumsal katılım fırsatlarını içerir. Ayrıca, toplumsal

uyumun teşvik edilmesi ve göçmenlerin ekonomik olarak kendi kendilerine yetebilir hale gelmeleri için girişimlerde bulunur.

Türkiye, Afgan göçmenlere yönelik politikalarında, uluslararası mülteci hukukuna ve insan haklarına saygıyı temel alır. Bu, mültecilere yönelik koruma, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerin sağlanmasını ve zorla geri gönderme yasağının (non-refoulement) uygulanmasını içerir. Türkiye, sığınmacı krizine sadece acil durum yanıtı olarak değil, aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilir çözümler perspektifinden yaklaşmaktadır. Bu, sığınmacıların ekonomik entegrasyonunu, yerel toplulukların güçlendirilmesini ve Afganistan'da barış ve istikrarın desteklenmesini içerir.

Türkiye, sığınmacılara yönelik politika ve stratejilerin başarısının, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesine ve katılımına bağlı olduğunu bilincindedir. Bu nedenle, sığınmacılarla ilgili gerçekleri ve politikaları anlatan bilgilendirme kampanyaları düzenler ve toplumun çeşitli kesimlerini sığınmacılarla ilgili konularda bilinçlendirir. Türkiye'nin Afgan sığınmacılarla ilgili politika ve stratejileri, karmaşık ve sürekli değişen bir ortamda etkili çözümler sunmayı hedeflemektedir. Bu politikalar, sadece Türkiye'nin iç durumunu değil, aynı zamanda bölgesel ve uluslararası dinamikleri de dikkate alarak kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşımı temsil eder.

6.2. Uluslararası İşbirliği Çerçevesinde Geliştirilen Politika

Türkiye, Afgan göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası toplumdan finansal yardım ve destek talep eder. Bu, BM ajansları, AB ve diğer uluslararası kuruluşlar gibi çeşitli aktörlerden sağlanabilir. Bu fonlar, sağlık, eğitim, barınma ve sosyal hizmetler gibi alanlarda göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur (Karakaya, Karakaya, 202).

Türkiye, uluslararası hukukun ve anlaşmaların bir parçası olarak göçmenlerin haklarını koruma taahhüdünde bulunur. Bu, 1951 Mülteciler Sözleşmesi ve diğer insan hakları belgelerini içerir. Türkiye, bu yükümlülükleri yerine getirirken, diğer ülkelerin de benzer sorumlulukları üstlenmeleri için uluslararası toplumu teşvik eder. Afgan göçmenler, eğer zulme uğrama korkuları varsa ve ülkelerine güvenli bir şekilde dönemeyecek durumdaysalar, 1951 Mülteciler Sözleşmesi kapsamında

mülteci statüsü için başvurabilirler. Bu, onlara uluslararası koruma ve belirli haklar sağlar (Güler, 2020).

Sözleşmenin temel ilkesi olan *non-refoulement*, mültecilerin zulüm gördükleri veya hayatlarının veya özgürlüklerinin tehdit altında olduğu ülkelere geri gönderilmemelerini gerektirir. Bu ilke, Afgan göçmenlerin güvenliklerinin tehdit altında olduğu durumlarda Türkiye veya diğer imzacı ülkeler tarafından korunmalarını sağlar. Mülteci statüsüne sahip Afgan göçmenler, eğitim, çalışma, sağlık hizmetleri ve hukuki yardım gibi haklara erişebilirler. Aynı zamanda, ev sahibi ülkenin yasalarına ve düzenlemelerine uymakla yükümlüdürler. 1951 Sözleşmesi, mülteci sorunlarının uluslararası toplum tarafından ortaklaşa ele alınmasını teşvik eder. Bu, Türkiye gibi ülkelerin, Afgan göçmen krizini yönetirken uluslararası yardım ve destek alabileceği anlamına gelir (Dashti, 2021).

Türkiye, 1951 Mülteciler Sözleşmesi'ne bir "coğrafi sınırlama" ile taraf olmuştur, yani sadece Avrupa'dan gelen mültecilere bu sözleşme kapsamında muamele etmeyi taahhüt etmiştir. Ancak, Türkiye, Suriyeli mülteciler için geçici koruma sağlayarak ve diğer uluslararası standartları takip ederek, göçmen ve mülteci krizleriyle başa çıkmak için kendi düzenlemelerini ve politikalarını geliştirmiştir. Afgan göçmenlerin durumu, hem ulusal düzeyde hem de uluslararası işbirliği çerçevesinde ele alınmaya devam etmektedir.

6.2.1. İnsani Yardım ve Uluslararası İşbirliği

Afganistan'dan gelen göçmenler, yıllardır süren iç savaş, politik istikrarsızlık ve ekonomik zorluklar gibi bir dizi karmaşık sorun nedeniyle kendi ülkelerini terk etmek zorunda kalmış bireylerdir. Bu insanlar, genellikle yaşamlarını ve ailelerini tehlikelerden korumak amacıyla zorlu ve tehlikeli yolculuklara çıkarlar. Varış noktalarında, çoğu zaman dil engeli, kültürel farklılıklar ve yabancı düşmanlığı gibi sorunlarla karşılaşsalar da, en temel insani ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası toplumun yardımına muhtaç durumdadırlar.

İnsani yardım kuruluşları ve hükümetler, Afgan göçmenlere yönelik olarak genellikle acil yardım malzemeleri, sağlık hizmetleri ve barınak gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yaparlar. Bu yardımlar, göçmenlerin günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına ve en azından geçici bir süreliğine güvenli ve insanca yaşam koşullarına kavuşmalarına yardımcı olur. Yiyecek, temiz su,

sığınak, giysi ve temizlik malzemeleri, sağlanan yardımlar arasında en temel öğelerdir.

Bununla birlikte, Afgan göçmenlere yönelik insani yardımlar sadece fiziksel ihtiyaçları karşılamakla sınırlı değildir. Psikolojik destek, eğitim ve mesleki eğitim programları da bu bireylerin yeni hayatlarına uyum sağlamalarında ve uzun vadede kendi kendilerine yetebilir hale gelmelerinde büyük önem taşır. Çocuklar ve gençler için eğitim programları, onların geleceğe daha umutlu bakmalarını ve topluma entegre olmalarını sağlar. Yetişkinler için ise dil eğitimi ve mesleki eğitim programları, yeni ülkelerinde iş bulmalarına ve ekonomik olarak bağımsız hale gelmelerine yardımcı olur.

Son olarak, Afgan göçmenlere yönelik insani yardım çalışmaları, sadece acil yardım sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bu bireylerin insan haklarına saygı gösterilmesini ve onurlu bir yaşam sürdürebilmelerini de amaçlar. Uluslararası toplum ve yerel hükümetler, bu göçmenlerin güvenliğini, hukuki statülerini ve sosyal entegrasyonlarını destekleyerek daha adil ve kapsayıcı bir dünya inşa etme çabalarına katkıda bulunur. Afgan göçmenlere yönelik insani yardımlar, bu şekilde sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumların da iyileşmesine ve güçlenmesine katkı sağlar.

Türk hükümeti, Afgan göçmenlere yönelik olarak kayıt işlemleri, geçici koruma statüsü ve barınak gibi temel hizmetleri sağlamaktadır. Ayrıca, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim olanakları ve hukuki destek de bu yardımlar arasında yer alır. Türkiye'de kayıtlı Afgan göçmenler, Türk sağlık sisteminden yararlanabilmekte ve çocukları devlet okullarında eğitim görebilmektedir.

Uluslararası yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri de Türkiye'deki Afgan göçmenlere yönelik çeşitli insani yardım programları yürütmektedir. Bu kuruluşlar, gıda yardımı, barınak, temiz su temini ve hijyen malzemeleri gibi acil ihtiyaçları karşılamakla birlikte, uzun vadeli destek ve entegrasyon programları da sunmaktadırlar. Psikososyal destek, mesleki eğitim, dil kursları ve kültürel uyum programları, bu göçmenlerin yeni hayatlarına adapte olmalarına ve Türkiye'de bağımsız ve aktif bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilmelerine yardımcı olmaktadır.

Türkiye'deki Afgan göçmenlere yönelik yardımların bir diğer önemli yönü de, toplum içinde farkındalık ve anlayışın artırılmasıdır. Bu, hem göçmenlerin karşılaştıkları zorlukların azaltılmasına yardımcı olmakta hem de Türk toplumu ile göçmenler arasında daha iyi bir uyum ve işbirliği sağlamaktadır.

Ancak, Türkiye'deki Afgan göçmenlerin karşılaştığı zorluklar hafife alınmamalıdır. Yasal statü belirsizliği, yetersiz barınma koşulları, iş bulma zorlukları ve ayrımcılık, bu göçmenlerin karşı karşıya olduğu başlıca sorunlardır. Bu nedenle, insani yardım çalışmalarının sürekli ve kapsamlı olması, ayrıca göçmenlerin haklarının korunmasına ve toplumsal entegrasyonlarına yönelik politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye'deki Afgan göçmenlere yönelik insani yardımlar, bu karmaşık ihtiyaçları ve zorlukları ele alacak şekilde tasarlanmış ve uygulanmıştır.

6.3. Sivil Toplum Katkıları

STK'lar, Afgan göçmenlere gıda, giysi, barınak ve temel tıbbi yardım gibi acil ihtiyaçları sağlamakta öncüdürler. Bu örgütler, sahadaki hızlı yanıt kapasiteleri ve yerel topluluklarla olan bağlantıları sayesinde etkili bir şekilde hareket edebilirler. Göçmenlerin topluma entegrasyonu için dil becerileri ve eğitim kritik öneme sahiptir. STK'lar, Türkçe dil kursları, mesleki eğitim programları ve çocuklar için özel eğitim hizmetleri sunarak, göçmenlerin yeni toplumlarına uyumlarını kolaylaştırmaya yardımcı olur (Kurter, Yetgin, 2021).

Türkiye'nin en büyük insani yardım örgütlerinden biri olan Kızılay, gıda, barınak, sağlık hizmetleri ve acil yardım malzemeleri sağlama konusunda öncülük eder. Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC), afet ve kriz durumlarında insani yardım sağlamakla birlikte, mültecilere yönelik eğitim, sağlık ve psikososyal destek programları sunar. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye'deki afet ve acil durumlarla ilgilenir ve mültecilere yönelik barınma, yiyecek ve diğer temel ihtiyaçların koordinasyonunda önemli bir rol oynar (Üstün, Vargün, 2022).

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), mülteciler ve göçmenler de dahil olmak üzere insan hakları ihlallerine karşı mücadele eder ve hukuki destek, danışmanlık ve rehabilitasyon hizmetleri sunar. Support to Life (Hayata Destek Derneği), mültecilere yönelik acil yardım, barınma, eğitim ve geçim kaynaklarının sağlanması gibi

konularda çalışmalar yürütür. İnsan Hakları ve MAZLUMDER, insan hakları savunuculuğu yapar ve mültecilerin haklarını korumaya yönelik hizmetler sunar (Obayd, 2020).

Göçmenlerin hukuki statüleri, hakları ve yükümlülükleri hakkında bilgilendirilmesi önemlidir. STK'lar, göçmenlere hukuki danışmanlık, çeviri hizmetleri ve bürokratik süreçlerle ilgili rehberlik sunar. Eğer Afgan göçmenler, zulme uğrama korkuları nedeniyle kendi ülkelerine dönemeyecek durumdaysalar ve Türkiye'de 1951 Mülteciler Sözleşmesi'nin tanıdığı kriterlere uygunlarsa, mülteci statüsü alabilirler. Bu statü, belirli haklar sağlar, ancak Türkiye mültecilere yönelik coğrafi sınırlama uyguladığından, bu durum genellikle sadece Avrupa'dan gelenler için geçerlidir (Arpacı, 2020).

Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik olarak geçici koruma sağlamaktadır. Benzer bir sistem Afgan göçmenler için uygulanabilir. Geçici koruma, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitime erişim gibi temel hakları içerebilir. Türkiye, çeşitli sebeplerle ülkelerine dönemeyecek göçmenlere insani ikamet izni verebilir. Bu izin, belirli bir süre Türkiye'de kalmalarına olanak tanır ve bazı haklara erişim sağlar. Uluslararası Koruma Başvurusu: Afgan göçmenler, uluslararası koruma başvurusunda bulunabilirler. Başvuruları değerlendirilirken, sağlık hizmetlerine ve bazı sosyal hizmetlere erişim hakları olabilir.

STK'lar, göçmenlerin karşılaştığı sorunları ve ihtiyaçlarını geniş kitlelere duyurmak için farkındalık kampanyaları yürütür. Ayrıca, politika yapıcılarla işbirliği yaparak, göçmenlerin haklarını ve refahını iyileştirecek politikaların geliştirilmesi için savunuculuk yaparlar (Akkaş, Aksakal, 2021).

Göçmenlerin ve yerel halkın bir araya gelmesini ve kültürel etkileşimi teşvik eden etkinlikler ve programlar düzenleyerek, toplumsal uyumu ve karşılıklı anlayışı artırmak için çalışırlar. Bazı STK'lar, göçmenlerin durumları, ihtiyaçları ve topluma entegrasyon süreçleri hakkında araştırmalar yapar. Bu bilgiler, daha etkili politika ve programların geliştirilmesine yardımcı olur (Çakmak, 2023).

Sivil toplumun katkıları, hem göçmenlerin acil ihtiyaçlarını karşılamada hem de uzun vadeli entegrasyon ve uyum süreçlerinde hayati öneme sahiptir. STK'lar, devletin ve uluslararası kuruluşların çabalarını tamamlayarak, göçmen krizlerine kapsamlı ve çok yönlü bir yanıt sunarlar.

6.3.1. İnsani Yardımların Yönetimi

Afganistan'a yönelik insani yardım çabaları, ülkedeki uzun süreli çatışmalar, siyasi istikrarsızlık, doğal afetler ve ekonomik zorluklar nedeniyle hayati önem taşımaktadır. Uluslararası toplum, çeşitli kuruluşlar ve ülkeler aracılığıyla Afganistan'a yönelik geniş çaplı insani yardım sağlamaktadır. Uluslararası yardım kuruluşları ve ülkeler, açlık ve yetersiz beslenmeyi önlemek için Afganistan'a gıda yardımı sağlar. Bu, genellikle gıda paketleri, yemek dağıtımı ve acil durum gıda yardım programları şeklinde gerçekleşir.

Afganistan'ın kırsal bölgelerinde tarımın desteklenmesi ve gıda üretiminin artırılması için projeler yürütülür. Bu projeler, tohum, tarım aletleri sağlama ve sulama sistemlerinin iyileştirilmesini içerebilmektedir. Uluslararası kuruluşlar, Afganistan'da temel sağlık hizmetlerinin sağlanmasına yardımcı olmak için çalışır. Bu, ilaç tedariki, aşılama kampanyaları ve acil sağlık hizmetlerini içerir.

Afetler ve çatışmalar sonucunda evsiz kalan Afgan halkına geçici barınaklar sağlanır. Bu, çadırlar, battaniyeler ve diğer acil barınma malzemelerini içerebilmektedir. Ulaşım, su ve sanitasyon altyapısının iyileştirilmesi, Afganistan'ın uzun vadeli kalkınması ve halkın yaşam kalitesinin artırılması için kritik öneme sahiptir. Çocukların ve yetişkinlerin eğitime erişimini sağlamak, Afganistan'ın sosyal ve ekonomik kalkınmasının temelini oluşturur. Okulların inşası, öğretmen eğitimi ve eğitim materyallerinin sağlanması bu çabaların bir parçasıdır.

Çatışma, şiddet ve zulümden etkilenen bireylerin korunması için önlemler alınır. Bu, kadınlar, çocuklar ve dezavantajlı gruplara yönelik özel koruma programlarını içerebilmektedir. Hukuki yardım sağlama ve insan haklarının korunması, Afgan halkının güvenliği ve refahı için önemlidir. Afganistan'a yönelik insani yardımların etkili bir şekilde koordine edilmesi ve yeterli finansmanın sağlanması, uluslararası toplumun öncelikleri arasındadır. Bu, farklı yardım kuruluşlarının ve ülkelerin çabalarının birleştirilmesini ve kaynakların etkin kullanılmasını gerektirir.

Türkiye, uzun yıllardır Afganistan'da önemli insani yardım ve kalkınma projeleri yürüten bir ülke olmuştur. Türkiye'nin Afganistan'a yönelik insani yardım çabaları, geniş bir yelpazedeki ihtiyaçları karşılamayı amaçlamakta ve sürekli değişen

koşullara uyum sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye, Afganistan'da hastaneler inşa etmiş ve sağlık merkezleri kurmuştur. Bu tesisler, genel sağlık hizmetlerinden, acil servis hizmetlerine, kadın doğum ve çocuk sağlığına kadar geniş bir yelpazede hizmet sunmaktadır. Ayrıca, Türk Sağlık Bakanlığı ve çeşitli Türk yardım kuruluşları, tıbbi malzeme ve ekipman sağlama, sağlık personelinin eğitimi ve aşı kampanyaları gibi konularda destek sağlamıştır.

Türkiye, Afganistan'da okullar inşa etmiş ve eğitim malzemeleri sağlamıştır. Bu okullar, kaliteli eğitim sunarak binlerce Afgan çocuğunun geleceğine katkıda bulunmuştur. Türkiye ayrıca, Afgan öğrencilere burslar sunarak Türkiye'de eğitim almalarına olanak sağlamış ve Afganistan'da eğitimcilere yönelik mesleki gelişim programları düzenlemiştir. Türkiye, Afganistan'ın altyapısının geliştirilmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Bu projeler, yol ve köprü inşaatlarından, su temini ve sanitasyon sistemlerinin geliştirilmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsar.

Türkiye, aynı zamanda kırsal kalkınma projeleri yürüterek tarım ve hayvancılığın geliştirilmesine, böylece Afgan halkının geçim kaynaklarının iyileştirilmesine katkıda bulunmuştur. Türkiye, Afganistan'ın tarihi ve kültürel mirasını korumak ve restorasyon projeleri yürütmek suretiyle, ülkenin kültürel kimliğine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, kadınların ve dezavantajlı grupların güçlendirilmesine yönelik sosyal projeler ve mesleki eğitim programları düzenlenmiştir.

Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçü, ülkenin sosyal, ekonomik ve politik yapısında çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabilir. Büyük göç hareketleri, yerel halk arasında ekonomik kaygılar, güvenlik endişeleri ve kültürel farklılıklar nedeniyle toplumsal gerilimlere yol açabilir. Bu, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve sosyal çatışmalara neden olabilir. Afgan göçmenlerin eğitim ve sağlık hizmetlerine olan talebi, özellikle kaynakların sınırlı olduğu bölgelerde bu hizmetler üzerinde baskı oluşturabilir. Artan talep, eğitim kalitesini düşürebilir ve sağlık hizmetlerinde uzun bekleme sürelerine neden olabilir. (Alagöz, & Demirkıran, 2020)

Kültürel farklılıklar ve dil engelleri, Afgan göçmenlerin Türk toplumuna uyum sağlamasını zorlaştırabilir. Bu durum, izolasyon ve toplumsal ayrılmaya yol açabilir. Afgan göçmenlerin düşük ücretli işlerde çalışması, yerel işgücü ile rekabeti artırabilir ve bazı durumlarda yerel işsizlik oranlarını yükseltebilir. Bu durum, özellikle düşük eğitimli ve düşük gelirli Türk vatandaşları arasında ekonomik gerilimlere neden

olabilir. Kayıtdışı çalışan Afgan göçmenler, iş güvencesi ve sosyal güvenlik haklarından yoksun kalabilir ve bu durum, çalışma koşullarının kötüleşmesine yol açabilir. Ayrıca, kayıtdışı ekonomi, devletin vergi gelirlerini ve sosyal güvenlik fonlarını olumsuz etkileyebilir (Deniz, 2022).

Büyük göç hareketleri, güvenlik endişelerini artırabilir. Afganistan'daki durumun belirsizliği, terörizm veya organize suçlarla ilişkili risklerin artmasına yol açabilecek endişeleri beraberinde getirebilir. Göçmen krizi, Türkiye'nin politik yapısına baskı yapabilir ve uluslararası ilişkilerde zorluklar yaratabilir. Göçmenlerle ilgili politikalar, kamuoyu ve seçmen davranışlarını etkileyebilir ve Türkiye'nin diğer ülkelerle olan diplomatik ilişkilerini zorlayabilir (Boran, 2021).

Göçmenlerle ilgili politikalar, genellikle iç politikada önemli bir tartışma konusu olur. Göçmenlerin ekonomik ve sosyal etkileri, güvenlik endişeleri ve kültürel uyum gibi konular, siyasi partiler ve kamuoyu arasında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu durum, seçimlerde ve politika yapım süreçlerinde önemli bir faktör olabilir. Göçmen nüfusunun artması, yerel ve ulusal yönetimler üzerinde ek baskı oluşturabilir. Eğitim, sağlık, barınma ve diğer kamu hizmetlerine olan talep artar ve bu durum, kaynakların nasıl dağıtılacağı ve önceliklerin nasıl belirleneceği konusunda zor kararlar gerektirir (Erol, Yaylacı, 2022).

Afgan göçü, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ve dış politikasını etkileyebilir. Göçmenlerle başa çıkmak için uluslararası yardım ve destek arayışı, Türkiye'nin diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerini şekillendirir. Ayrıca, göçmen akışını yönetme şekli, Türkiye'nin uluslararası alanda algılanışını ve diplomatik konumunu da etkileyebilir. Artan göçmen akışı, Türkiye'nin sınır güvenliği ve göçmenlik politikalarını yeniden değerlendirmesine neden olabilir. Bu, sınır kontrollerinin sıkılaştırılması, göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle mücadelede yeni stratejilerin geliştirilmesi ve terörle mücadele önlemlerinin artırılmasını içerebilir (Kaplan, 2022).

Göçmenler genellikle işsizlik, yoksulluk ve eğitim eksikliği gibi zorluklarla karşı karşıya kalabilirler. Bu faktörler, genel suç oranlarını etkileyebilir. Ancak, suç işleme eğiliminin bir etnik köken veya milliyet meselesi değil, daha çok sosyoekonomik koşullarla ilişkili olduğu geniş çapta kabul edilmektedir. Göçmenlerin topluma başarılı bir şekilde entegre olmalarını sağlayan etkili uyum ve entegrasyon

politikaları, potansiyel sosyal gerilimleri ve suç oranlarını azaltabilir. Bu, eğitim, dil öğrenimi, istihdam fırsatları ve sosyal hizmetlere erişimi içerir (Diker, 2023).

Göçmenler ve suç oranları hakkında medyada ve kamusal söylemde ortaya çıkan algılar, gerçek verilere dayanmayabilir ve bazen yanıltıcı olabilir. Bu tür algılar, toplumda yanlış bilgi ve önyargıları besleyebilir. Cinayet oranlarının artıp artmadığını anlamak için objektif polis kayıtları ve suç istatistikleri önemlidir. Bu veriler, suç oranlarındaki değişiklikleri daha doğru bir şekilde yansıtabilir ve politika yapıcıların etkili stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir.

6.4. Afgan Göçmenlerin Türk Toplumuna Entegrasyonu

Afgan göçmenlerin Türkiye'ye olan göçü, özellikle 2000'li yılların başından itibaren artış göstermiş ve Türk toplumuna entegrasyonları çeşitli sosyal, ekonomik ve politik faktörlere bağlı olarak farklılık göstermiştir. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, Afganistan'dan Avrupa'ya uzanan göç rotalarında önemli bir transit ve giderek daha fazla bir hedef ülke haline gelmiştir (İçduygu & Şimşek, 2016).

Türkiye'de Afgan göçmenlerin entegrasyon süreci, hem Türkiye'nin ulusal göç politikalarına hem de uluslararası göç dinamiklerine bağlı olarak şekillenmektedir. Afgan göçmenlerin entegrasyonunu etkileyen temel faktörler arasında yasal statüler, iş bulma olanakları, eğitim erişimleri ve sosyal kabul yer alır (Erdoğan, 2019).

Yasal statü, Afgan göçmenlerin Türkiye'de karşılaştıkları en büyük zorluklardan biridir. Çoğu Afgan göçmen, geçici koruma statüsü veya uluslararası koruma altında bulunmakta, bu durum ise onların iş bulma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerini sınırlamaktadır. Yasal belirsizlikler, Afgan göçmenlerin sosyo-ekonomik entegrasyonunu zorlaştırır ve genellikle düşük ücretli, kayıtdışı işlerde çalışmaya itmektedir (Akyol et al., 2020).

Eğitim, entegrasyon sürecinde kritik bir faktördür. Türkiye'deki Afgan çocuklar, dil engeli, ekonomik zorluklar ve sosyal uyum süreçleri nedeniyle eğitime tam olarak erişememektedirler. Bu durum, uzun vadede Afgan göçmenlerin topluma entegrasyonu açısından önemli engeller oluşturmaktadır (Kirişçi & Erdoğan, 2017).

Sosyal kabul ve toplumsal tutumlar da Afgan göçmenlerin entegrasyon sürecini etkileyen önemli faktörlerdendir. Türk toplumu içinde Afgan göçmenlere yönelik

tutumlar çeşitlilik göstermekte, bazı durumlarda önyargılar ve sosyal dışlanma ile karşılaşabilmektedirler. Ancak, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel toplulukların destekleyici faaliyetleri, göçmenlerin topluma adaptasyonunu kolaylaştırmaktadır (Kaya & Kır  , 2019).

Sonuç olarak, Afgan göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonu, çok boyutlu bir süreçtir ve bu süreç, hem göçmenlerin kendi iç dinamikleri hem de ev sahibi ülkenin politik, ekonomik ve sosyal koşulları tarafından şekillendirilmektedir. Etkili entegrasyon politikaları, göçmenlerin topluma katılımını artırırken, aynı zamanda ev sahibi toplumun sosyal uyumunu da desteklemelidir (   duygu & Aksel, 2020).

SONUÇ VE ÖNERİLER

XXI. yüzyılda Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçünün nedenleri ve sonuçları, hem bölgesel hem de küresel etmenlerin karmaşık bir harmanıdır. Bu göç hareketinin arkasında yatan nedenler, aynı zamanda sonuçlarını da şekillendiren çeşitli sosyal, ekonomik, politik ve güvenlikle ilgili faktörlerdir. Afganistan'da yaşanan bu olumsuzluklar, sadece ülke içinde değil, aynı zamanda uluslararası arenada da büyük göç dalgalarına neden olmuştur.

Afganistan'da uzun süredir devam eden siyasi istikrarsızlık, iç savaşlar ve Taliban gibi aşırılık yanlısı grupların faaliyetleri, milyonlarca Afgan'ı anavatanlarını terk etmeye zorlamıştır. Güvenliklerini ve ailelerini koruma arayışı içinde olan bu bireyler, Türkiye gibi daha istikrarlı ülkelere sığınma umuduyla göç etmişlerdir.

Afganistan'daki yüksek işsizlik oranları ve yetersiz ekonomik fırsatlar, birçok insanı daha iyi yaşam koşulları ve iş imkanları arayışına itmiştir. Türkiye, stratejik konumu ve görece daha güçlü ekonomisi ile bu göçmenler için cazip bir hedef haline gelmiştir.

Kaliteli eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği de Afganistan'dan göçü teşvik eden faktörlerdendir. Aileler, çocuklarına daha iyi bir gelecek sunabilmek adına Türkiye gibi ülkeleri tercih etmektedirler.

Türkiye'deki Afgan göçmenler, dil engelleri, kültürel farklılıklar ve ekonomik entegrasyon sorunları gibi çeşitli uyum zorluklarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum, hem göçmenler hem de ev sahibi topluluklar arasında sosyal gerilimlere yol açabilir.

Göçmenler, düşük ücretli işlerde çalışarak Türkiye'nin işgücü piyasasına katkıda bulunmuşlardır. Ancak bu durum, bazı durumlarda yerel işgücü ile rekabeti artırarak sosyal gerilimlere neden olabilir. Öte yandan, göçmenlerin tüketim harcamaları yerel ekonomiye katkı sağlamıştır.

Büyük göç dalgaları, güvenlik endişelerini ve sınır kontrolü zorluklarını artırmıştır. Göçmenler arasında radikalleşme ve yasadışı faaliyetlere karışma riski, güvenlik güçleri için önemli bir endişe kaynağıdır.

Afgan göçü, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ve diplomatik konumunu etkilemiştir. Göçmen krizinin yönetimi, uluslararası yardım ve destek arayışını beraberinde getirmiş ve Türkiye'nin komşu ülkeler ve uluslararası toplumla olan ilişkilerini şekillendirmiştir.

XXI. yüzyılda Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçü, hem göçmenler hem de ev sahibi toplum için önemli zorluklar ve fırsatlar sunmuştur. Bu göç hareketinin etkileri, sosyal uyumdan ekonomik katkılara, güvenlik endişelerinden uluslararası işbirliğine kadar geniş bir yelpazede hissedilmiştir. Göçmenlerle başa çıkmak ve bu etkileri yönetmek için etkili politikalar, kapsamlı stratejiler ve uluslararası işbirliği gereklidir. Bu çabalar, göçmenlerin refahını iyileştirmeye ve ev sahibi toplumların istikrarını korumaya yönelik olmalıdır.

Türkiye, coğrafi konumu ve tarihî bağları nedeniyle Afgan göçmenler için önemli bir varış noktası olmuştur. Türkiye'nin bu süreçteki politikaları, göçmenlere sağladığı imkanlar ve uluslararası toplumla olan işbirliği, göçün yönetimi açısından büyük bir rol oynamıştır. Özellikle Türkiye'nin sığınmacılara kapılarını açması, uluslararası alanda büyük bir dikkat çekmiştir.

Araştırma sonuçları, Afgan göçünün Türkiye üzerinde çeşitli etkileri olduğunu göstermektedir. Ekonomik açıdan, Afgan göçmenler, Türkiye'nin işgücü piyasasına katkıda bulunmuş ancak aynı zamanda yerel kaynakların üzerindeki baskıyı artırmıştır. Sosyal ve kültürel boyutlarda ise göçmenlerin Türk toplumu ile entegrasyonu çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir. Eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda göçmenlerin talepleri, mevcut sistemin kapasitesini zorlamış; buna karşın, göçmenlerin kültürel katkıları Türkiye'nin toplumsal dokusunda yeni dinamiklerin oluşmasına neden olmuştur.

Bu çalışma, Türkiye'nin Afgan göçü ile başa çıkma stratejilerini ve bu süreçteki başarı ve zorlukları detaylı bir şekilde incelemiştir. Türkiye'nin gelecekte benzer göç dalgalarına karşı hazırlıklı olabilmesi için mevcut politikaların gözden geçirilmesi ve yeni stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle, göçmenlerin entegrasyon süreçlerini hızlandıracak ve toplumsal uyumu güçlendirecek politikalara ağırlık verilmelidir. Göçmenlerin eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel haklara erişimlerinin kolaylaştırılması, hem göçmenler hem de yerel toplum açısından faydalı olacaktır.

Göçler ve özellikle Afgan göçü, bölgesel ve küresel boyutta ele alınması gereken bir meseledir. Türkiye, Afgan göçü ile başa çıkarken uluslararası toplumla işbirliğini artırmalı ve bu konuda daha fazla destek talep etmelidir. Özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yaparak, göçmenlerin Türkiye'deki yaşam koşullarını iyileştirecek projeler geliştirilmelidir.

Göçmenlere yönelik hizmetlerin sunulmasında sivil toplum kuruluşlarının (STK) rolü kritik öneme sahiptir. Türkiye, STK'ların göçmenlere yönelik sağlık, eğitim, barınma ve psikososyal destek gibi alanlarda daha etkin bir şekilde yer almasını sağladığı takdirde toplumsal uyum süreci daha başarılı olacaktır. Bu işbirliği, göçmenlerin topluma entegrasyonunu hızlandıracak ve yerel topluluklarla olan uyumlarını artıracaktır.

Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu, hem Türkiye'nin ekonomik yapısını güçlendirecek hem de göçmenlerin kendi yaşam standartlarını yükseltecektir. Bu nedenle, göçmenlerin mesleki becerilerini geliştirmelerine yönelik eğitim programları düzenlenmeli ve onların yerel işgücü piyasasına katılımları teşvik edilmelidir. Ayrıca, girişimcilik destekleri sağlanarak, göçmenlerin ekonomik katkılarının artırılması ülkeye güç sağlayacaktır.

Göçmenlerin Türkiye'deki topluma entegrasyonu, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile mümkündür. Bu doğrultuda, karşılıklı olarak toplumsal farkındalık programların düzenlenmesi, göçmenler için uyum kurslarının organize edilmesi yerel halkın göçmenlere yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyecektir. Eğitim kurumları, medya ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla kültürel etkileşimler teşvik edilmeli ve toplumsal uyum programları yaygınlaştırılmalıdır.

Göç yönetimi süreçlerinin etkinliği, doğru, şeffaf ve güncel verilere dayanmalıdır. Türkiye, göçmenlerin durumunu izlemek ve ihtiyaçlarını belirlemek için kapsamlı bir veri tabanı oluşturmalı ve izleme mekanizmalarını güçlendirmelidir. Bu mekanizmalar, politika yapıcıların daha bilinçli kararlar almasını sağlayacak ve göç yönetiminde daha etkin çözümler geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak, Afgan göçünün sebeplerini ve Türkiye üzerindeki etkilerini derinlemesine inceleyen bu araştırmanın göç konusunda daha etkin politikaların ve stratejilerin geliştirilmesine önemli bir katkı sunacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap

- Abbasi-Shavazi, M. J., Glazebrook, D., Jamshidiha, G., Mahmoudian, H., & Sadeghi, R. (2005). *Afghan Refugees: The Iranian Chapter*. Tehran University & UNHCR.
- Abbasi-Shavazi, M.J., Glazebrook, D., Jamshidiha, G., Mahmoudian, H. and R. Sadeghi. (2005). *Return to Afghanistan?. A Study of Afghans Living in Zahedan*. Kabil: AREU. ABD Dışışleri Bakanlığı. Erişim adresi: <https://www.state.gov/>.
- Açıklın, N. (2023). Göç ve çalışan çocukların sorunları. II. Ulusal Sosyoloji kongresinde sunuldu. Ankara.
- Akkaş, İ., & Aksakal, İ. (2021). Afgan göçmenlere yönelik tutum ve algıların sosyolojik analizi: Erzincan örneği.
- Akyol, M., Erdoğan, M., & Uçarlar, N. (2020). *Türkiye'de Afgan Göçmenler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü.
- Aras B. ve Toktaş Ş. (2008) *Güvenlik, Demokrasi ve İstikrar Sarmalında Suriye ve Afganistan*, SETA Yayınları II, Ankara.
- Barfield, T. (2010). *Afghanistan: A Cultural and Political History*. Princeton University Press.
- Barfield, T. (2010). *Afghanistan: A Cultural and Political History*. Princeton University Press.
- Bhatia, M. V., & Sedra, M. (2008). *Afghanistan, Arms and Conflict: Armed groups, disarmament and security in a post-war society*. Routledge
- Bowman, S., & Dale, C. (2009, December). *War in Afghanistan: strategy, military operations, and Issues for Congress*. Congressional Research Service, Library of Congress.
- Bozkurt N. (2000) *Denizi Kurutmak Düünden Bugüne Zorunlu Göç ve İskan Politikası*, Belge Yayınları, İstanbul.

Braithwaite, R. (2011). *Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979–89*. Profile Books.

Buz S. (2004) *Zorunlu Çıkış Zorunlu Kabul Mültecilik*, SGDD Yayınları, Yayın No: 5, Ankara.

Buz, S., Memişoğlu, F., Dönmez, H. ve Verduijn S. (2020). *Destinationunknown: Afghans on the move in Turkey -MMC Middle East research report*, June 2020. Mixed Migration Centre. <http://www.mixedmigration.org/resource/destination-unknown-afghans-on-the-move-in-turkey>

Human Rights Watch. (2021). "No safe place": Afghan asylum seekers in Greece. Human Rights Watch. Retrieved from <https://www.hrw.org/report/2021/11/22/no-safe-place/afghan-asylum-seekers-greece>

International Organization for Migration (IOM). (2021). *Migration trends in Afghanistan: A long way to go*. IOM. Retrieved from <https://publications.iom.int/books/migration-trends-afghanistan>

Kaye, J. W. (2021). *History of the War in Afghanistan*. e-artnow.

Mixed Migration Centre. (2023). *The Changing Dynamics of Afghan Migration after August 2021*. Switzerland. Retrieved from <https://policycommons.net/artifacts/3527631/the-changing-dynamics-of-afghan-migration-after-august-2021/4328421/>.

Springer. (2023). *Afghan Migration and Pakistan's Policy Response: Dynamics of Cross-border Population Movement*. Retrieved from <https://link.springer.com>.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2022). *UNHCR regional refugee response plan for the Afghanistan situation*. UNHCR. Retrieved from <https://www.unhcr.org/afghanistan-emergency.html>

Makale

- Abbasi-Shavazi, M. J., Sadeghi, R., & Mohammadi, A. (2017). Staying or remigration among afghan returnees and its determinants. *Journal of Population Association of Iran*, 11(22), 10-41.
- Alagöz, B., & Demirkıran, Y. (2020). Düzensiz göç, güvenlik ve politika: İran ve Türkiye örnekleri. *Ortadoğu Etütleri*, 12(1), 206-237.
- Alakuş E Ve Uzan, Y. (2020). “İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye”nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği, Göç Araştırmaları”Dergisi/ Cilt/Volume: 6 Sayı/No: 1 Ocak-Haziran /January-June 2020, S.92-117
- Arpacı, M. (2020). Ulusaşırı Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Erzincan”da Yaşayan Afgan Kadınlar Örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-154.
- Azadany, A. H. (2016). How Would a Realist Explain the Civil War in Afghanistan?. *European Scientific Journal*, 12(8).
- Boran, S. (2021). Türkiye”nin düzensiz göçle mücadelesinde geri kabul gerekliliği: Afganlar üzerinden inceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 238-260.
- Castles S. (2003) The International Politics of Forced Migration, *Society for International Development*, Volume 46, Issue 3, pp.172-192, September .
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çakmak, S. (2023). Afganistan”da yaşanan işgallerin sebepleri ve neden olduğu zorunlu göç süreci. *Karadeniz Araştırmaları*, 20(78), 348-366.
- Dashti, Z. (2021). Afganistan”da Taliban”ın İktidara Gelmesi İle Yaşanan İç Ve Dış Göç Krizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 381-403.
- Dawlatyar, A. K. (2023). Afganistan Merkezli Göçün Nedenleri ve Çözüm Yolları. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 159-187.
- De Genova, N. P. (2002). Migrant Illegality and Deportability in Everyday Life. *Annual Review of Anthropology*, 31(1), 419-447.

- Deniz, O. (2022). Türkiye İran Sınırında Düzensiz Göç Ve Göçmenlerin Sınır Geçme Pratikleri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(Özel Sayı), 254-273.
- Deniz, T. (2014). Uluslar arası göç sorunu perspektifinde Türkiye. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181(181), 175-204.
- Erol, H., & Yaylacı, F. G. (2022). Türkiye’deki Afgan Sığınmacılar ve Medya Temsilleri Bağlamında Görüşleri. Göç Dergisi, 9(2), 181-206.
- Geyik Yıldırım, S. (2018). “Göç ve Afganlar: “İstikrarlı Mülteciler,”Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt: 4 Sayı: 2 Temmuz -Aralık 2018 • ss. 128 –159
- Geyik, S. (2018). Göç ve Afganlar:“istikrarlı mülteciler”. Göç Araştırmaları Dergisi, 4(2), 128-159.
- Ghufran, N. (2001). The Taliban and the civil war entanglement in Afghanistan. Asian Survey, 41(3), 462-487.
- Güler, H. (2020). “Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği.”Çalışma ve Toplum, 3, 1461-1482
- Han, A. K. (2011). Sovyet İşgali ve Sürekli Özgürlük: Afganistan’da Süpergüç Müdahalelerinin Uluslararası Sisteme Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Jeopolitik İnceleme. Ortadoğu Etütleri, 2(2), 57-96.
- Hashemi, S. R. (2021). An Analysis of Opportunities and Challenges towards the Afghan Immigrants in Turkey. International Journal of Geography and Geography Education, (43), 159-172.
- Işığışık, Ö., & Kariman, S. (2022). Afganistan’da Yaşanan Göç Hareketleri ve Türkiye’deki Afganların Durumunun İncelenmesi. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 6(2), 455-486.
- İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian Refugees in Turkey: Towards Integration Policies. Turkish Policy Quarterly, 15(3), 59-69.
- Kaplan, M. Ç. (2022). Türkiye’ye Yönelik Afgan Göçü ve Uygulanan Politikalar. Göç Dergisi (GD), 9(3), 307-328.

- Karakaya, C., & Karakaya, E. N. (2021). Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 100-111.
- Kaytaz, E. S. (2016). Afghan journeys to Turkey: narratives of immobility, travel and transformation. *Geopolitics*, 21(2), 284-302.
- Khan, A., & Ahmad, A. (2023). Afghan migration and Pakistan's policy response: Dynamics of cross-border population movement. *Journal of Migration Studies*, 15(3), 123-145. <https://doi.org/10.1007/s12134-023-00987-6>
- Khwajamir, M. (2016). History and problems of education in Afghanistan. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 26, p. 01124). EDP Sciences.
- Kurter, O., Yetgin, M. A., & Türksoy, B. U. (2021, November). Göç ve Göçün Stratejik Yönetimi: Afgan Göçü Örneği. In 6th International EMI Entrepreneurship and Social Sciences Congress, edited by Himmet Karadal, Muhammet Saygın, and Menekşe Şahin Karadal (pp. 386-393).
- Künüroğlu, F., Acar, B., & Dönmez, U. B. (2021). Kesişimsel ayrımcılık: Tanım, kapsam ve kesişimsellik perspektifinden göç araştırmaları. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 22(9), 1013-1026.
- Lieven, A. (2009). The war in Afghanistan: its background and future prospects: Analysis. *Conflict, Security & Development*, 9(3), 333-359.
- Misra, A. (2002). Afghanistan: the politics of post-war reconstruction. *Conflict, Security & Development*, 2(03), 5-27.
- Murray, T. (2007). Police-building in Afghanistan: A case study of civil security reform. *International peacekeeping*, 14(1), 108-126.
- Özgün, C. (2021). Afgan Göçmen Profili Üzerine Bir Araştırma: Trabzon Örneği. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 1-17.
- Petersen W. (2023) "A General Typology of Migration" *American Sociological Review*, Volume 23, Number: 3, pp. 256-266, New York.
- Pouya, J. (2022). The Causes Of Afghan Immigration To Türkiye. *Ortadoğu ve Göç*, 12(2), 286-310.

- Schuster, L., & Majidi, N. (2013). What Happens Post-Deportation? The Experience of Deported Afghans. *Migration Studies*, 1(2), 221-240.
- Shahrani, N. M. (2002). War, factionalism, and the state in Afghanistan. *American Anthropologist*, 104(3), 715-722.
- Stobdan, P. (1999). The Afghan conflict and regional security. *Strategic Analysis*, 23(5), 719-747.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve Türleri: Kavramsal bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(60), 2808-2818.
- Tanrikulu, F. (2020). The Political Economy of Migration and Integration: Effects of Immigrants on the Economy in Turkey. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 1-14.
- Tok, U. (2023). Yeni Afganistan'ın karşılaştığı güçlükler ve belirsizliklerin artırdığı göç krizi. *Cappadocia Journal of Area Studies*, 5(1), 53-71.
- Tümtaş, M. S. (2022). Türkiye'ye Düzensiz Afgan Göçü: Zorunlu Göç Mü "İstila" Mı?. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 338-353.
- Üstübici A. (2020) "Görünmezlikten Görünürlüğe: İstanbul'un Kent Dokusunda Göçmenlik ve Mültecilik Deneyimleri", *İMGELEM*, 4 (7): 273-298.
- Üstün, K., & Vargün, B. (2022). Uluslararası Göç Ve Afgan Göçmenler Örneği. *Belgü*, (6), 76-86.
- Van Houte, M. (2014). Returnees for change? Afghan return migrants' identification with the conflict and their potential to be agents of change. *Conflict, Security & Development*, 14(5), 565-591.
- Van Houte, M., Siegel, M., & Davids, T. (2016). Deconstructing the meanings of and motivations for return: An Afghan case study. *Comparative migration studies*, 4, 1-17.
- Yeler, A. (2021). "Düzensiz Göçmenlerde Sosyo-Kültürel Entegrasyon: Ankara'da Yaşayan Afgan-Özbek Türkler," *İMGELEM*, 5 (9): 419-445

Tez

Leghtas, I., Thea, J. (2018). Burada Varolamazsın. Ankara: Refugees International.

Liakhovsky, A. (2000). The Civil War in Afghanistan. National security and the future, 1(1.), 185-212.

Marsden, P. (2002). The Taliban: War, Religion and the New Order in Afghanistan. Zed Books.

Marsden, P. (2009). Afghanistan: Aid, Armies and Empires. I.B. Tauris.

Marsden, P. (2009). Afghanistan: Aid, Armies and Empires. I.B. Tauris.

Obayd, A. J. (2020). Afganistan'da göç sorunu (Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Ökten, Ş. (2012). Zorunlu göç zor (un) lu kabul: Ceylanpınar Afgan göçmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 28(28), 171-186.

Rashid, A. (2000). Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia. Yale University Press.

Rashid, A. (2009). Descent into Chaos: How the War Against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia. Viking.

Rubin, B. R. (2002). The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System. Yale University Press.

Rubin, B. R. (2002). The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System. Yale University Press.

Runion, M. L. (2017). The history of Afghanistan. Bloomsbury Publishing USA.

Saikal, A. (2004). Modern Afghanistan: A history of struggle and survival. Bloomsbury Publishing.

Diğer

Buz, S., Canlı, M., ve Aygüler, E. (2021). Trabzon'da Yaşayan Afgan Sığınmacıların Profili ve Gereksinimleri Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi.

- Buz, S., Memişoğlu, F., Dönmez, H., Verduijn, S. (2020). Destination Unknown Afghans on the move in Turkey. Mixed Migration Center.
- Capstick, M. (2008). Establishing security in Afghanistan. Afghanistan: Transition under threat.
- Chandra, V. (2015). The unfinished war in Afghanistan: 2001-2014. Pentagon Press and Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi.
- Chimnı B. S. (2009) The Birth of a „Discipline“: From Refugee to Forced Migration Studies, Journal of Refugee Studies, Volume 22, Issue 1, March.
- Coll, S. (2004). Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001. Penguin Books.
- Coll, S. (2004). Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001. Penguin Books.
- Coll, S. (2004). Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001. Penguin Books.
- Collins, J. J. (2011). Understanding war in Afghanistan. NDU Press.
- Cordesman, A. H. (2019). Afghanistan: A War in Crisis!. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
- Cordesman, A. H., Gold, B., & Hess, A. (2013). The Afghan War in 2013: Meeting the Challenges of Transition: Security and the Afghan National Security Forces (Vol. 3). Center for Strategic & International Studies.
- Dale, C. (2009). War in Afghanistan: Strategy, military operations, and issues for congress (Vol. 23). January: Congressional Research Service.
- Demirbaş, İ. C. (2023) „Açık Kapı“Politikasından „Göç Diplomasisi“ne İran“da Afgan Mülteciler Meselesi. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 10(2), 127-160.
- Diker, O. (2023). Türkiye“nin Göç Sorunu ve Afgan Göçmenlerin Durumu (Master's thesis, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü).
- Dupree, L. (1973). Afghanistan. Princeton University Press.

- Dupree, L. (2002). Afghanistan. Oxford University Press.
- Erdoğan, M. (2019). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay
- Ewans, M., Weber, P., & Carr, R. (2002). Afghanistan-A new history. Routledge.
- Fazilat, S. M. (2020). Afghanistan civil war and ethnic conflicts 1992-2018 (Doctoral dissertation, Doctoral dissertation).
- Galeotti, M. (2019). The Soviet-Afghan War 1979–89: The War That Changed the World. Osprey Publishing.
- Gomes, A. D. T. (2008). Modern Afghanistan: a history of struggle and survival.
- Göktürk A. (2006) “Göç ”, Eleştirel Sağlık Sosyolojisi Sözlüğü, Editörler: Erhan Nalçacı, Onur Hamzaoglu, Erkin Özalp, Nazım Kitaplığı:34, Sol Meclis Dizisi:6, İstanbul.
- Habibi, A. H. (1999). The short history of Afghanistan. Qisa Khuani Bazar, Peshawar, Pakistan.
- Hünee (2017) Türkiye’de Afganistan Uyraklı Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Isby, D. (2011). Afghanistan. Simon and Schuster.
- İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2020). Göç ve Uyum: Türkiye’deki Göçmenlerin Entegrasyonu. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Jalali, A. A. (2017). A military history of Afghanistan: From the great game to the global war on terror. University Press of Kansas.
- Jones, S. G. (2021). Averting a New Refugee Crisis: Strategies for Afghanistan Post-U.S. Withdrawal. Center for Strategic and International Studies.
- Jones, S. G. (2021). Averting a New Refugee Crisis: Strategies for Afghanistan Post-U.S. Withdrawal. Center for Strategic and International Studies.
- Karadağ S. (2021) Ghosts of Istanbul Afghans at the Margins of Precarity, Association for Migration Research (GAR), Yapım, İstanbul.

- Kaya, A., & Kır  , A. (2019). Türkiye’deki Sığınmacı ve Göçmenler: Entegrasyon Politikalarının Eleştirisi. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kiri  ci, K., & Erdoğan, M. (2017). Türkiye ve Suriyeliler: Sosyal Uyum Araştırması. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Kronenfeld D.A. (2008) Afghan Refugees in Pakistan: Not All Refugees, Not Always in Pakistan, Not Necessarily Afghan? Journal of Refugee Studies Vol. 21, No. 1.
- Leghtas, I., Sullivan, D. (2017). ‘‘Tanrı’’dan başka Kimsemiz Yok’’: Türkiye’deki Suriyeli Olmayan Mülteciler için Kalıcı      mlerin Bulunmayışı.’’Refugees International
- Shahab, A. B. (2022). Afganlı Mültecilerin/Yerle  imcilerin Mülteci Girişimcilik Tercihlerinin ve Başarılarının G     Dönemleri   zerinden Araştırılması: İstanbul, Konya ve Tokat   rne  i   zerine Nitel Bir Araştırma (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Stoyanov, S. (2013). The Political and Economic Dimension of the War in Afghanistan.
- Tümtaş M.S. (2020) Nöbetleşe Dışlanma G     ve Sosyal Dışlanma Döngüsü, İletif  m, Ankara. www.cumhuriyet.com.tr Erdoğan, Türkiye'deki Afgan göçmenlerin sayısını açıkladı (cumhuriyet.com.tr) E.Tarihi: 05.10.2021
- Uluğ,   . M., Kanık, B., Tekin, S., Uyanık, G. D., & Solak, N. (2023). Attitudes towards Afghan refugees and immigrants in Turkey: A Twitter analysis. Current Research in Ecological and Social Psychology, 5, 100145.
- Ulutaş,   .   ., & Topaloğlu, F. (2023). Türkiye’ye Yönelen Afgan G    n   Toplumsal Cinsiyet G  zlu  uyle Okumak. Mülkiye Dergisi, 170.
- UNHCR. (2020). Global Trends: Forced Displacement in 2019. United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR. (2020). Global Trends: Forced Displacement in 2019. United Nations High Commissioner for Refugees.
- Whitlock, C. (2021). The Afghanistan papers: A secret history of the war. Simon and Schuster.

Yalaz, A. (2023). Avrupa Birliği'nin Afganistan kaynaklı düzensiz göçlere ilişkin

ÖZGEÇMİŞ

Lailuma “Haidari”

Address: 15 distric, Kabul Afghanistan

Objectives

Seeking an environment learning and creativity where my knowledge and experience can be shared and enhanced in developing continuously updates myself with latest technologies and apply the practical experience gained in an environment of challenging task while contributing the best of my knowledge.

Professional Development

Education

Master Degree in International Relation

Ahi Evran University, Turkey

2021- continue

Bachelor Degree Law and Political Science

Jawzjan University, Jawzjan, Afghanistan

1st Jan 2009 – 1st Feb 2012

Baccalaureate

Naswan Islam Qalah High School , Faryab, Afghanistan

2012

English language

Certificate of English Language

Jawzjan English Languag Course .

16th Feb 2010- 18th Jan 2011

Computer skill

Certificate of (CIT)

Erasaft institute and IT Solution

1st Jan 2011—1st Oct 2011

Trainings

- 1- **Anti-corruption seminar** **13th May- 14th May 2017**
(IDLO) Kabul, Afghanistan
- 2- **Law, penal code, procurement Training**
Administrative and Anti-corruption **21st Dec 2013- 6th Jan2017**
- 3- **Anti-corruption training**
Afghanistan Human rights commission **26/5/1393- 29/5/1397**
- 4- **Rules and Enforcement of Constitution Training**
The Independent Commission for Oversight constitution **6/3/1393- 7/3/1397**
- 5- **Gender awareness training**
Ministry of women affairs **11/6/1392- 12/6/1397**

Core Professional Strengths

Excellent training skill

Planning and organizing
Team Building
Problem Solving
Employee Motivation
Staff Training, Coaching &

Typing skill

Reporting
Coordinating
Time Management
Procurement Proces
Management

Administrative skill

Inter Personal Skill
Communication Skill
Implementing of the Projects
Controlling and Monitoring

Language Skill

Language	Speaking	Reading	Writing	Understanding
Pashto	Good	Good	Good	V- Good
Dari	Fluent	fluent	Fluent	fluent
English	V.good	Fluent	Good	V.Good
Uzbaki	Fluent	Fluent	Fluent	Fluent
Turkey	Fluent	Fluent	Fluent	Fluent

Employment History

Duration: **March 2016- 2018**

Organization: **Ministry of Mines and Petroleum**

Position: **Plan and Reporting officer**

Place: **Kabul, Afghanistan**

- Review and Analyze MoMP Policies, National Priority Program, Business plan, NPP Strategies.
- Assist with Preparation of MoMP work Plan In Line with Strategic Documents of the ministry such as, NPP, Business plan and ASM Strategy.
- Assist Wit Preparation and implementation of the MoMP Anti-Corruption .
- Make sure MoMP budgeting is made based on the Policies of the ministry.
- Develop and conduct Training on planning and Reporting to MoMP Staff
- Accomplish any other tasks assigned by the incumbents" supervisor

Duration: 2020 – Present

Organization: Help Agro and Vocational Training Services

Position: Gender Outreach Officer

Place: Kabul Province

- Assist program team to establish Local Action Groups (LAG) with consideration of women man girls and boys have fair representation in the LAG
- Organize awareness and public outreach campaigns in the assigned communities.
- Build capacity of the LAG members
- Work with LAG Managers and Youth Outreach Officer for gender mainstreaming and youth engagement in the LAG.
- Support Communications and Outreach manager to implement outreach campaigns and awareness of the communities of using digital platform to increase their participation in the program.
- Assist LAG management team to develop community profile to understand the norms and attitudes related to each group particularly regarding youth women and vulnerable groups.

References

1- **NAME:** Mohammad Fahim Hashami
TITEL: Acting Policy Director

2- **NAME:** Merza Khan
TITEL: Manager